

Міністерство культури
та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

Матеріали
Всеукраїнського
науково-практичного
семінару

**СУЧАСНА
ДИТЯЧА КНИГА
І ЧИТАННЯ
В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ
КУЛЬТУРИ**

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

Сучасна дитяча книга і читання в епоху цифрової культури

Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару

Київ – 2020

ББК 027.625(477):005.745](06)

С 91

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко

Автор-укладач Т.М. Кузілова

Редактор Н.М. Кійко

Сучасна дитяча книга і читання в епоху цифрової культури : матеріали Все-
укр. наук.-практ. семінару / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова.
— Київ, 2020. — 140 с.

У виданні зібрано виступи, які прозвучали на Всеукраїнському науково-
практичному семінарі «Сучасна дитяча книга і читання в епоху цифрової
культури».

© Національна бібліотека України для дітей

Зміст

Алла ГОРДІЄНКО Традиції чи технології?

Людмила ПОЛКАРПОВА Промоція дитячого читання через призму діяльності ІВВУ і національної секції

Олена БУДНИК Друкована та електронна книга: читацькі преференції сучасних школярів

Ольга ПЕТРЕНКО Реалії читацьких практик українських дітей в епоху цифрової культури

Тетяна КИСЕЛЬОВА Промоція дитячого читання в сучасному інформаційному просторі

Оксана ЛУЧИНСЬКА Дитяча книга і культура читання в епоху цифрових комунікацій

Олена СЛЮЗКА Феномен «кліпового мислення» та його взаємозв'язок із дитячим читанням

Ірина МАРЧЕНКО Цифрові інструменти популяризації дитячого читання

Євгенія ГНАТІВ Дисплейне читання і мобільний бібліотекар

Алла КРАСНОВА З книгою до читача через соціальні мережі: реалії COVID-ного часу в Чернівецькій ОБД

Інна ДІДЕНКО Дитяче читання у поєднанні з сучасними технологіями

Ірина СРІБНА Відеопromoція книги та читання: досвід одного проєкту

Оксана ГОЛОСНА Чим підкорити сучасних читачів? Івент-платформа дитячої бібліотеки

Тетяна КАЧАК «Літературна кавалерка» — авторський проєкт промоції дитячої книги і читання

Галина ГІЧ ZOO-парк і код/т Читання: практики і технології читацької діяльності XXI ст.

Юлія ТРУНОВА Ігрові форми роботи з читачами в бібліотеці та в онлайн-форматі

Ірина ВОРОН Інноваційні можливості читання сучасної дитини

Жанна СЕЛЕЗНЬОВА Підтримка культури читання в епоху цифрових технологій

Марина РУДІЧ Новий формат – нові можливості

Нателла ТЕРЕЩЕНКО Підвищення читацької активності дітей у новій реальності

Юлія ЖИВОТОВСЬКА Виховання читацької культури підлітків у дитячій бібліотеці: з досвіду роботи Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка

Лариса ДАНИЛОВА Сімейний бібліофестиваль «Відкриваєм двері в літо» як форма популяризації книги та читання: новий формат

Алла Гордієнко, генеральний директор НБУ для дітей, президент Національної секції Міжнародної ради з дитячої книги (IBBY), заслужений працівник культури України, кандидат культурології

Традиції чи технології?

Доброго дня, шановні друзі. Дякую всім, хто долучився до нашого науково-практичного семінару. За останні місяці ми вже звикли до нового формату спілкування, хоча і сумуємо за можливістю зустрічей офлайн. Та, нові умови надають і нові можливості. Онлайн-формат семінару дозволяє уникнути багатьох перепон звичайного, докарантинного життя, а саме: долання відстані у сотні кілометрів, пошук квитків на зручні потяги, та, що найважче, знаходження «вільних вікон» у наших щільних графіках. І ми ж таки навчилися використовувати обставини на свою користь.

Вкотре порушуємо тему існування дитячої книги, її місця, вигляду, формату у контексті сучасного інформаційного простору нашої цільової аудиторії – дитини-читача. Ця тема була, є та буде актуальною доки діти читатимуть, і сподіваюся, вони читатимуть книги завжди.

Вже довгий час традиційну книгу протиставляють її електронному варіанту – хто з погляду конкурентоздатності, а хто з точки зору необхідності усіх форматів, які мають співіснувати у «дружбі та взаємодопомозі». Але є очевидні речі. Яким би чином не змінювався вигляд та спосіб створення традиційної книги, можна сказати, що її сучасний формат витримав випробування часом. Так, змінюються друкарські технології (покращуються, спрощуються та ускладнюються одночасно). Ілюстрації створюються як за допомогою комп'ютерних технологій, так і традиційними техніками малювання на папері. Книга може бути простою та бюджетною, а може бути подарунковою і виглядати, як витвір мистецтва, але так чи інакше традиційна книга – це книга, що має обкладинку, паперові сторінки, друкований текст та, за потреби, ілюстрації.

Щодо дитячої книги, то прискіпливі споживачі в особі дітей та їхніх батьків прагнуть отримати естетичну, тактильну, а в цілому емоційну насолоду від її зовнішнього вигляду, форми та змісту. І все це вони бажають отримати переважно саме від **ТРАДИЦІЙНОЇ КНИГИ**.

Електронна книга з'явилася у 2004 році як безпечна заміна друкованих видань, спосіб порятунку та збереження лісів. Мета благородна. І майже одразу з'явилися закиди/пророцтва у бік традиційної книги, щодо поступового та невідворотного її занепаду та зникнення.

У 2005 році на ринку існували тільки три моделі, ще в 2007 році їх було п'ять, а у 2009 – різноманітність досягла сорока пристроїв різних виробників.

Ще тоді британська аналітична компанія «МІДІА АЙДІАС» прогнозувала стрімке подальше збільшення обсягів електронних книжок. Їхня популярність дійсно була чималою.

Разом із тим уже в 2012 році у зв'язку з поширенням смартфонів прогнозували, що згодом електронну книгу витіснять інші гаджети. «Як тільки електронний файл можна буде зчитувати на іншому пристрої – вузькопрофільна читалка почне втрачати свою популярність».

Ні, електронні пристрої для читання не зникли з ринку й досі користуються попитом, модифікуються. Були і залишаються щирі шанувальники цього виду гаджету. Найрейтинговішими залишаються електронні книги АМАЗОН. Читалку намагаються зробити все зручнішою та максимально схожою на традиційну книгу.

Але більшість тих, хто звик читати з екрану, користується смартфоном, бо це зручніше, функціональніше, практичніше. Раніше електронна книга була спеціальним пристроєм, а зараз – це електронний контент, файл, електронна версія тексту, чи його аудіозапис, що закачується до зручного гаджету. Змінилися і способи закачування. Все відбувається за доли секунд: відсканували QR-код – і книга ваша.

За даними українських дослідників Ukrainian Reading and Publishing Data 2018 електронні та аудіокнижки щодня читають (слухають) лише 4% опитаних, кілька разів на тиждень – 11%, ніколи не читали (не слухали) – 65% опитаних.

Більшість респондентів мають у своєму розпорядженні пристрої, що дозволяють читати книги на електронних носіях: смартфони (70%), ноутбуки/комп'ютери (61%), планшети (27%), власне електронні книги лише (7%).

Звичайно, електронна книга це зручно, це класно, це має свої переваги, в першу чергу, для людей, які звикли до скажених ритмів сучасного життя та споживання інформації будь-де та будь-коли.

Швидкоплинність часу – це ознака дорослішання. В дитинстві час сприймається як безкінечний ресурс – це безперечна цінність дитинства, коли є час для досліджень, формування світогляду, усіляких див та захоплень, бо це не терпить поспіху. Ми повинні залишати дитинство дитинством, тому, не зважаючи на всі нові технічні можливості, дитяча книга – це традиційна паперова книга з гарними ілюстраціями та приємним зручним шрифтом.

Більш того, ми звикли, що якісна дитяча книга – це гарно ілюстроване видання. Електронний файл для звичайного multifunctional гаджету, як правило, є (крім обкладинки) монохромним, адже кольорові ілюстрації «заважкі» для пристроїв, довго завантажуються, займають багато корисного простору у гаджеті та гальмують його роботу. Втрачається основна прерогатива електронної книги – зручність. Знову 1:0 на користь традиційної книги для дітей. Можливо, перевага тимчасова, але поки – це так.

Для підлітків електронна книга більш придатна: менше малюнків, більше акценту на сюжетну лінію та інформативність. Хоча, читання з електронного пристрою перешкоджає ефективному запам'ятовуванню тексту (до такого висновку ще у 2014 році дійшли дослідники норвезького Університету Ставангера). Але це також ознака часу, адже наші нові реалії – трансформація мозку, який налаштовується не на запам'ятовування інформації, а на її пошук. Тому електронний файл у гаджеті – річ потрібна, зручна, сучасна. Особливо актуальна, коли з тих чи інших причин доступ до традиційної книги обмежений.

На перший план впливає питання доступу до електронних книжок. Не секрет, що більшість із тих, хто читає електронні версії книжок, закачують їх з піратських сайтів. Причому, на 2 мільйони законних закачувань припадає понад 20 мільйонів закачувань з піратських сайтів. Оригінальний електронний файл – така ж інтелектуальна власність, як і звичайна паперова книга, і він має свою вартість. Проте, не всі можуть чи хочуть витратити на це гроші. У нас безкоштовний доступ до паперових книг надає бібліотека. В нинішніх реаліях гостро постало питання електронної книговидачі, а як передумови, – створення правового механізму надання бібліотекам електронних версій популярних книжок. Під час карантину ми надавали користувачам повнотекстові електронні версії деяких книжок без порушення авторського права. Але їх так небагато. Це питання складне, у ньому задіяні інтереси авторів, видавців, читачів та бібліотек і воно потребує державного врегулювання вже дуже давно. Наразі карантин став «лакмусовим папірцем» цієї проблеми. Технічно це можливо врегулювати (досвід інших країн підтверджує, що це так) та вкрай необхідно тому, що ми вже живемо в нових умовах.

Паперова чи електронна, з шелестом сторінок чи сенсорним дотиком дитяча книга існує доти, доки діти читають. Ми маємо докладати усіх зусиль, аби забезпечити їх ними у будь-якому форматі.

Людмила Полікарпова, заступник генерального директора з науково-методичної роботи НБУ для дітей, заслужений працівник культури України

Промоція дитячого читання через призму діяльності IBBY і Національної секції

Наразі Україна активно заявляє про себе усій світовій культурній спільноті. Наша країна являється членом багатьох міжнародних організацій, укладає угоди про співпрацю у галузі культури з різними державами, бере активну участь у культурних програмах і проектах. У напрямку міжнародного співробітництва з промоції української дитячої книги і дитячого читання інтереси країни представляє Національна секція Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBBY – міжнародна мережа представників з усього світу, які прагнуть до об'єднання дитини і книги). Національна секція в Україні активно реалізовує головну місію IBBY – сприяння міжнародному розумінню за допомогою дитячих книг; сприяння створенню умов для надання доступу дітей у всьому світі до книг з високими літературними та художніми стандартами; заохочення публікації і поширення якісних дитячих книг, особливо в країнах, що розвиваються; надання підтримки у навчанні тим, хто займається з дітьми і дитячою літературою; стимулювання досліджень і наукових робіт в галузі дитячої літератури; захист і відстоювання прав дитини відповідно до Конвенції ООН про права дитини.

Одним із найважливіших напрямів діяльності IBBY є формування Почесного списку, що сприяє меті організації щодо зміцнення міжнародного взаєморозуміння на основі дитячої літератури. Почесний список є унікальним дворічним дослідженням світової дитячої літератури; він презентує роботу незалежних дитячих письменників, ілюстраторів та перекладачів. Внесення до цього списку є найвагомішою подією. Дипломи за внесення до Почесного списку вручаються на з'їзді організації, також ведеться каталог книг, показаних вперше. Сім копій кожної з номінованих книг виставляються на всесвітніх ярмарках та виставках. Постійна колекція Почесного списку зберігається в Міжнародній юнацькій бібліотеці в Мюнхені, в Швейцарському інституті дитячої молодіжної преси та в Цюріху, в дослідницькій колекції Бібіана у Братиславі, в IBBY у Токіо та в бібліотеці Північно-Західного університету в Еванстоні, штат Іллінойс.

Національні секції перед номінацією пропонують книги опубліковані за останні три роки. Серед критеріїв, за якими обираються кандидати: естетичні і літературні якості письма та ілюстрацій, здатність авторів бачити речі з точки зору дитини та розвивати її цікавість і уяву. Книги мають відображати різні політичні та соціальні умови, у яких живуть та зростають діти. Автори, ілюстратори та перекладачі книг, які претендують на внесення до Почесного списку IBBY, мають бути широковідомими у своїй країні, а книги, що подаються на розгляд, повинні бути кращими з кращих у дитячій літературі країни, а також

підходити для публікації в усьому світі. Окрім того, національні секції надсилають по 7 копій кожної з номінованих книг до Секретаріату в Базелі. Ці копії використовуються на конгресах ІВВУ та книжкових виставках-ярмарках в Бонні, а також для інших пересувних виставок. Книги з почесного списку наявні в постійних колекціях Міжнародної бібліотеки для молоді в Мюнхені, Швейцарському інституті ЗМІ для дітей та молоді в Цюріху, Бібліані в Братиславі та японській раді з книг для молоді. З метою прийняття колегіальних рішень Національною секцією проводилися засідання з визначення номінантів до Почесного списку за участю представників Української асоціації працівників бібліотек для дітей, Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, Національної спілки письменників України, ряду видавництв та письменників.

Нагорода Автора вручається з 1956 року, Ілюстратора – з 1966 року. Нагородження Золотою медаллю і дипломом проходить на урочистій церемонії Конгресу ІВВУ кожні два роки. Покровитель Нагороди – її Величність Королева Данії Маргрете II, спонсор – Nami Island Inc. Номінанти на нагородження премією Г. К. Андерсена подаються національними секціями ІВВУ. Це вища міжнародна відзнака для авторів та ілюстраторів дитячих книжок, яка вручається кожні два роки автору та ілюстратору, роботи яких стали гідним внеском у розвиток дитячої літератури. Присуджується автору та ілюстратору за всю суть їхніх робіт на сьогоднішній день і оцінюється за такими критеріями:

- естетичні та літературні якості письма та ілюстрації;
- здатність залучати дітей та розтягувати їхню допитливість та творчу уяву, зберігаючи при цьому емпатичну перспективу;
- різноманітність у вираженні естетики, включаючи те, як це впливає на культурний досвід читачів;
- свіжість та інновації, які були відзначені з часом;
- життєві досягнення та постійний внесок автора та ілюстратора.

Для подання кандидата повинен бути принаймні один повний переклад англійською мовою. Кандидати відбираються міжнародним журі, до складу якого входять видатні фахівці дитячої літератури.

На розгляд засідання Національної секції було запропоновано ряд достойних кандидатур, попередньо відібраних за результатами голосування дитячого та професійного журі. Серед дитячих письменників – Галина Малик, Зірка Мензатюк, Марина Павленко, Сергій Гридін, Олександр Дерманський, Іван Андрусак, Анатолій Качан, Володимир Рутківський, Галина Ткачук, Леся Воронина, Дмитро Чередниченко; серед ілюстраторів дитячих книжок – Кость Лавро, Вікторія Ковальчук, Катерина Штанко, Владислав Єрко, перекладачів дитячої літератури – Галина Кирпа.

За результатами голосувань від України до Почесного списку в 2018 році визначено номінантів:

- Автор – Рутківський, Володимир Григорович. Гості на мітлі. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. — 239 с.

- Ілюстратор – Владислав Єрко Сент-Екзюпері, Антуан де. Маленький принц. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2016.

- Перекладач – Галина Кирпа Старк, Ульф. Диваки і зануди : роман. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. — 156.

У 2019 визначено номінантів:

- Автор – Сашко Дерманський, видавництво «Мері» (А-ба-ба-га-ла-ма-га);

- Перекладач – Наталя Іваничук «Антон та інші нещастя» (Видавництво Старого Лева).

На чотириденному засіданні (наступне відбудеться в січні 2022 року) президент журі та виконавчий комітет приймають рішення щодо місця проведення. Секретаріат ІВВУ організує зустріч та проживання для всіх членів журі. Короткий список оголошується відразу після засідання журі та розповсюджується в усьому світі.

Кожна національна секція ІВВУ має просувати нагороду Андерсена, і не лише весь номінаційний список, а й короткий список та переможців у своїй національній пресі.

Переможців оголошують на прес-конференції ІВВУ у перший день Болонського ярмарку дитячих книг 2022 року. Книги та всі досє виставляються на стенді ІВВУ протягом усього книжкового ярмарку. Переможці отримують свої медалі та дипломи у вересні 2022 року під час 38-го Конгресу ІВВУ у Путраджаї, Малайзія.

Національною секцією в Україні у 2019 на Премію імені Г. К. Андерсена було подано Івана Андрусяка (автор) та Владислава Єрко (ілюстратор).

Інформаційний список, підготовлений Національною секцією (UAІВВУ), містить стислі біографічні дані та творчий доробок лауреатів Міжнародної премії імені Г. К. Андерсена за 1956-2020 рр., який розміщено на сайті НБУ для дітей.

Ще однією нагородою ІВВУ є медаль Єлли Лепман (на честь видатної діячки світової дитячої літератури). Вперше нагородження проходило у 1991 році на честь столітнього ювілею від дня народження Єлли Лепман. Було нагороджено чотирьох осіб, більшість з яких засновники ІВВУ, а також шість установ, які зробили значний внесок у розвиток дитячої літератури. У 2005 році Виконавчий комітет ІВВУ вирішив відновити цю нагороду.

Існує заохочувальна нагорода від ІВВУ-Asahi надається двом групам чи установам, діяльність яких оцінюється як довгостроковий вклад в заохочення читання для дітей та молоді. Премію засновано в 1986 році авторами газети Asahi Shimbun, які є також спонсорами цієї нагороди. Кандидатури подаються національними секціями ІВВУ і можуть включати в себе читацькі проекти з будь-якої країни світу. До складу журі входять члени Виконавчого комітету ІВВУ. Приз

у 10000 \$ і диплом вручається переможцям на Конгресі ІВВУ (збирається раз на 2 роки).

Нагороди оцінюються за кількома критеріями:

- Чи якісно підтримується місія проєкту ІВВУ?
 - Чи є наявна або можлива підтримка проєкту з інших джерел фінансування?
 - Чи існує даний проєкт вже принаймні протягом двох років з дня його призначення? Чи є проєкт ґрунтовним? Чи є перспективи для зростання?
 - Який вплив проєкту? Чи досягне він заявленої цільової аудиторії?
 - Чи є проєкт початковим та інноваційним?
 - Чи може проєкт служити моделлю для інших? Чи легко тиражується?
- Чи доступні друковані матеріали і чи висока літературна якість?
- Чи можуть результати проєкту бути поціновані?

На запрошення виконавчого комітету ІВВУ Національна секція взяла участь у проєкті «Право дитини стати читачем. Ямада - Проґама 2018» на просування методів та способів формування культури читання серед дітей. Розроблено та надіслано проєкт на проведення семінарів для дітей, батьків, письменників, бібліотекарів. Наразі актуальність теми визначається.

Зовсім нова (вперше надана у 2020 році) Премія ІВВУ-iRead «За видатне читання». Засновники премії Фонд iRead у Шеньчжені та ІВВУ. Створено її для тих, хто самовіддано працює у галузі просування читання з метою поширення цієї благородної тенденції в усьому світі. Починаючи з 2020, раз на два роки ІВВУ відзначатиме двох видатних осіб, які працюють над розширенням та розвитком дитячого читання. Журі шукатиме кандидатів, які продемонстрували відданість справі виховання дітей, любові до читання. Робота може містити: створення та управління видатними проєктами промоції читання; ефективне просування стратегій на користь політики читання; відстоювання права дітей на читання.

Національна секція ІВВУ повідомляє про Конкурс коротких оповідань на тему: «Колись у моєму майбутньому» від фонду ЮНЕСКО та Ідрі-Шах «Світові казки» для ВСІХ 12-18-річних дітей світу. Роботи переможців будуть опубліковані у спеціальному виданні, а їхні автори відвідають церемонію нагородження у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі 21 вересня. За умовами конкурсу розповіді мають бути:

- діапазоном від 250 до 500 слів;
- надруковані англійською або французькою мовами, з використанням звичайного шрифту Arial 12-point;
- надрукованими вперше;
- про те, що майбутнє суспільство може бути справедливим, відкритим, мирним, толерантним;
- поданими на адресу worldtales@unesco.org до 31 травня 2020 року.

Короткі розповіді оцінюватимуться насамперед за ступенем творчості та уяви. Учасники будуть користуватися певною поблажливістю до можливих граматичних та мовних помилок. Школи та міста 21 лауреата отримають екземпляри книги. Міста із 7 золотих лауреатів також отримають набір дитячих книжок ISF для своїх публічних бібліотек. Детальніше про умови участі та призи: <https://en.unesco.org/news/unesco-and-idries-shah-foundation-launch-world-tales-short-story-competition>

Національна секція запрошує взяти участь у ініціативі «Прочитайте світ» («Read The World»), яка виникла завдяки співпраці Міжнародної асоціації видавців, ВООЗ та ЮНІСЕФ. Проєкт передбачає відеозапис авторського читання (будь-якою мовою) із закликом про важливість читання книг та розміщення цього запису на власних соцплатформах. Також всі записи буде розміщено на YouTube-каналах Міжнародної асоціації видавців та ЮНІСЕФ. Деякі відомі письменники, серед яких Роджер Мелло, Елізабет Дамі, Крессіда Коуелл та Енді Стентон вже виклали свої записи у мережу. Головна мета проєкту – зблизити книги та дітей, стимулювати інтерес дітей до читання, надихати та інформувати їх під час карантину. У проєкті можуть взяти участь автори, які мають друковані видання для дітей та юнацтва. Ознайомитись з проєктом детальніше: <https://www.internationalpublishers.org/covid-reaction/168-covid-19/965-ipa-who-unicef-launch-read-the-world>.

Національна секція Міжнародної ради з дитячої книги (IBBY) є ініціатором проведення Всеукраїнського дитячого літературного конкурсу «Творчі канікули», спільно з Національною спілкою письменників України, Українською асоціацією працівників бібліотек для дітей, Фондом «Рідна країна» та Національною бібліотекою України для дітей. Головною його метою є сприяння формуванню у дітей та підлітків патріотичних почуттів – любові до рідної природи, краю, Батьківщини; прищеплення любові до рідної мови; розвиток естетичної свідомості, здатності до творчої самореалізації, створення умов для реалізації творчих здібностей та талантів дітей. Проведення конкурсу дасть можливість дітям розкрити свої таланти і здібності, а в майбутньому, можливо, стати відомими літераторами.

IBBY співпрацює з багатьма міжнародними організаціями та дитячими книжковими установами в усьому світі, бере участь у Міжнародному дитячому книжковому ярмарку в Болоньї та інших міжнародних книжкових ярмарках, ініціює ряд проєктів і нагород, які сприяють поширенню якісної дитячої літератури, захищають право кожної дитини-читача. Кожного року одна з національних секцій має можливість стати спонсором Міжнародного дитячого Дня Книги, який святкується в перший тиждень квітня, ближче до річниці від дня народження Г. К. Андерсена – 2 квітня. Свято проводиться з метою привернення уваги та прищеплення любові до дитячої книги.

Організація вірить, що кожна дитина має право стати читачем, а спонсори IBVY забезпечують фінансування декількох проєктів в області розвитку читання. Фонд IBVY-Ямада підтримує проєкти з просування читання, створення бібліотек, навчання вчителів, бібліотекарів, а також проводить майстер-класи для письменників, ілюстраторів і редакторів дитячих книг. Кризовий фонд IBVY-Діти, створений у 2005 році для надання допомоги дітям, які постраждали в результаті стихійного лиха, цивільних заворушень або війни, збирає пожертви на проєкти, які заміщають або створюють нові колекції відповідних дитячих книг і забезпечують бібліографічне та терапевтичне застосування книг. У регіоні Центральної Азії, на Близькому Сході і в Північній Африці ці заходи фінансуються відділом Фонду IBVY фонду Шарджа (ОАЕ).

IBVY створила кілька колекцій дитячих книжок, кожену зі своїм власним акцентом. Найбільшою з них є розташована в Публічній бібліотеці Торонто Колекція книг IBVY для молоді з обмеженими можливостями. Кожні два роки підбирається і каталогізується добірка видатних книг для молодих людей з обмеженими можливостями. Колекція Німої Книги являє собою збірник дитячих книг без слів, створених на потребу на італійському острові Лампедуза, призначених для багатьох біженців з Північної Африки та Близького Сходу. Наряду з Почесним списком IBVY ці колекції доступні на виставках. IBVY також підтримує створення двох віртуальних колекцій дитячої книги – Дитячої книги в Європі європейськими мовами і книг для Африки мовами африканських народів.

Зараз читання пронизує усі сфери життєдіяльності людини та є основою освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної сфер, а сучасному динамічному середовищі стає все важче зацікавити дитину читанням. Однак, роль книжки у процесі становлення підростаючої особистості залишається незамінною. Світ швидко змінюється, стає більш віртуально-мультимедійним, тому і техніки промоції читання повинні змінюватися та відповідати сучасним запитам. Інформація накопичується у світі щосекунди і є невід'ємним ресурсом у повсякденній діяльності людини. Одним із критеріїв інформованості соціуму є читання, яке сприяє збагаченню знаннями, самоосвіті, розширює світогляд, допомагає у вирішенні внутрішніх конфліктів людини, розвиває особистість та є основним чинником у формуванні інтелектуально розвинутого суспільства. Як бачимо, проблема читання та його вплив на формування особистості у полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, дослідників, практиків бібліотечних установ, соціологічних служб, інформаційних центрів, громадських організацій.

Олена Будник, директор Центру інноваційних освітніх технологій, професор кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», доктор педагогічних наук

Друкована та електронна книга: читацькі преференції сучасних школярів

«Ми будемо першим поколінням, яке не залишить після себе ніяких слідів – листів, фотографій в альбомі, нашого неповторного почерку... Все згине в електронній суєті...»

Роздумуючи над цими рядками, мимоволі згадується мистецтво знаків і символів, давні розписи та орнаменти трипільської культури – однієї із стародавніх культур IV–III тисячоліть до нашої ери. Кожне покоління передає наступним свій спадок у формі традицій, пам'яток, рукописів, книг. Наші бабусі й дідуся дбайливо вклеювали сімейні фотокартки у великі альбоми, оформлюючи їх каліграфічними написами та візерунками...

Сьогодні ми є свідками потужної цифровізації суспільства. Епоха доступності цифрових технологій дозволяє зберігати усі сімейні світлини, дописи (та й не тільки) на електронних носіях. Адже здійснюється перехід інформаційного поля на цифрові технології, переведення інформації у відповідний формат для її подальшого використання чи розповсюдження.

У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради з-поміж ключових компетенцій для навчання упродовж життя йдеться також про діджиталізацію (цифровізацію). Актуалізується проблема розвитку цифрової компетентності молодшої людини в контексті використання різноманітних електронних ресурсів, цифрових технологій, вміння критично ставитися до достовірності отриманої інформації, грамотно використовувати цифрові носії для досягнення особистісно-професійних чи соціальних цілей.

Поширена думка про те, що електронні книги користуються найбільшою популярністю саме серед молодшої аудиторії читачів. Щоб дати відповіді на ті чи інші питання, нами було проведено опитування, до якого було залучено 153 особи, передусім студентство. І це не є безпідставно, адже сучасна молодь – покоління Y (міленіуми) – народилося із «гаджетами в руках». Вибірку нашого дослідження склали особи, котрі народилися у період 1983-2003 рр. (98% респондентів).

Дослідження проводилося у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, більшість респондентів – майбутні вчителі (здебільшого студенти педагогічного факультету), тому домінували представники жіночого гендеру (86,3%).

Виявлено, що у сучасного студентства, світогляд значною мірою вже сформований під впливом друкованих книг. За результатами нашого дослідження,

77,1 % респондентів надають перевагу друкованим виданням, хоча використовують і електронні. Водночас 18,3% опитаних вибирають електронні книги. Сумно, що 7 осіб із 153-х (4,6%) зізналися, що не люблять читати книги. Водночас 66% вказали, що частіше використовують для повсякденного навчання все ж таки електронні книги і лише третя частина від загальної кількості опитаних – друковані книги (34%) (рис. 1).

Яким виданням надаєте перевагу?
153 відповіді

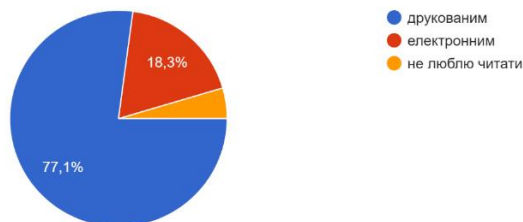

Рис. 1. Преференції сучасних студентів щодо друкованої та електронної книги

Значна частина дослідників вважає, що учні краще сприймають інформацію, коли читають друковані підручники. Фахівці Мерілендського університету опублікували результати багаторічних досліджень на цю тему. З'ясувалося, що на електронному носії учасники експерименту читали текст набагато швидше, ніж у паперовому варіанті. Розуміння змісту прочитаного при цьому приблизно однакове. Але згадати деталі, відповісти на конкретні запитання значно простіше було тим, хто читав друкований текст¹. Тому педагогам і школярам варто добирати книги, спосіб читання залежно від мети, зокрема освітньої: інформацію, яку необхідно засвоїти в цілому, корисніше подавати в цифровому вигляді; а матеріал, який потрібно детально вивчити чи запам'ятати, – у паперовому вигляді.

Наші респонденти відзначили позитивні моменти щодо користування різними видами друкованої та електронної інформації (рис. 2, 3). Як бачимо, понад 70% опитаних зауважили, що друкована книга зручніша для сприйняття, опрацювання й запам'ятовування інформації, 55,6% – зазначили, що таке читання «створює відчуття книги», захоплює художнім дизайном і т.п. Разом з тим, при читанні паперової книги читач яскравіше переживає події, які описує автор, на що вказали більше третини студентів (34,6%).

¹ Які підручники ефективніші для учнів – електронні чи друковані, <https://osvitoria.media/experience/yaki-pidruchnyky-efektyvnishi-dlya-uchniv-elektronni-chy-drukovani/>

У чому вбачаєте переваги друкованої книги (можна обирати кілька варіантів):
153 відповіді

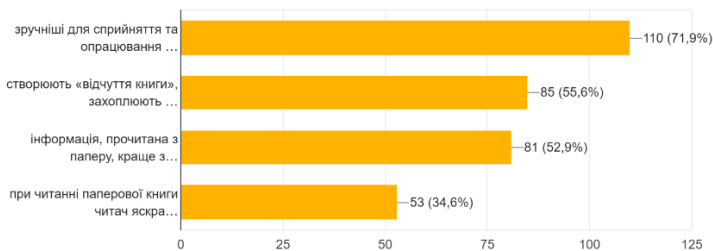

Рис. 2. Переваги друкованої книги (за даними нашого опитування).

Але друкована книга має і негативні моменти, що стосуються її використання, оскільки її важко носити, часто книги є досить вартісними для їх придбання і т.п. Тому частина респондентів цілком виправдано більше захоплюється цифровими ресурсами. Дійсно, електронні книги є більш компактні, ніж друковані книги; зручні особливо для учня, якому достатньо одного гаджета у рюкзаку; необхідно лише кілька хвилин, щоб завантажити книгу з інтернету, водночас є можливості доступу до рідкісних видань світової літератури; для користування електронною книгою не потрібне освітлення – є можливість читати вночі, регулюючи шрифт та яскравість екрану; здебільшого безкоштовні (економія коштів); з ними комфортніше працювати у транспорті чи на відпочинку і т.п.

У чому вважаєте основні переваги електронної книги (можна обирати кілька варіантів):
153 відповіді

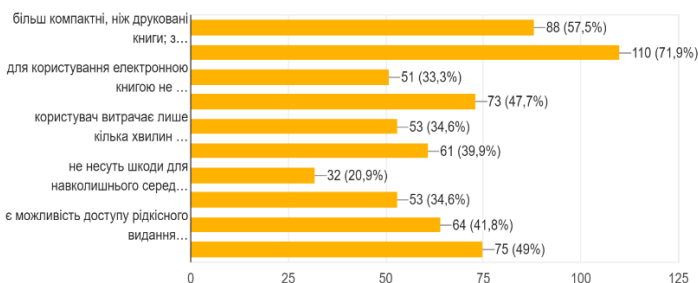

Рис. 3. Переваги електронної книги (за даними нашого опитування).

Варто відзначити, що поява аудіокниг допомагає людям з порушеннями зору, а також дозволяє «читати під час подорожей», про що зазначили 75 осіб

(49%); користувач витрачає лише кілька хвилин в мережі Інтернет на пошук і скачування необхідного видання (дають змогу час) – 53 респонденти (34,6%) і стільки ж опитаних зауважили, що позитивним моментом у використанні електронної книги є те, що в разі її втрати, можна легко відновити, завантаживши повторно. Важливим є екологічний аспект, адже такі книги не несуть шкоди для навколишнього середовища (30 осіб, тобто 20,9%) (рис. 3).

Отже, сьогодні громадськість занепокоєна конкуренцією друкованих видань з електронними. І це закономірно, адже значна частина громадян вважають, що ці ресурси незабаром охоплять 90% видавничого ринку.

Як Ви вважаєте, чи існує сьогодні конкуренція друкованих видань з електронними:
153 відповіді

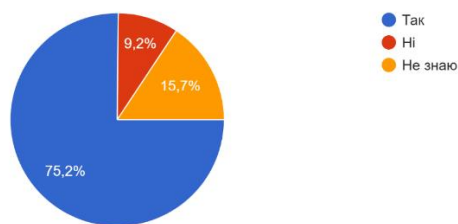

Рис. 4. Конкуренція друкованої та електронної книги (за даними студентів).

Водночас книги лише трансформуються – цифровий формат є одним зі способів отримання інформації. Цифрові зібрання в бібліотеках сьогодні є дуже популярними. Адже книги – частина нашої культури, «морська глибина» (І. Франко), а культура читання – складова загальної культури особистості. Незважаючи на зміну друкованих книг електронними, домінування медіаконтенту, читання все одно залишається інструментом пізнання, розширення світоглядних горизонтів, саморозвитку особистості. Водночас варто акцентувати на важливості читання художніх книг, літератури, адресованої юнацтву, формування культури осмислення і «проживання» тексту. Підлітки і молодь – це особлива категорія, які потребують сучасного якісного літературного контенту. Покоління Y має свої читацькі запити, смаки, і лише ретельне врахування їх письменниками чи видавцями, зможе забезпечити стійкий інтерес молодого покоління до книги і читання. Йдеться про тематику книг, специфіку сюжетних побудов, систему актуальних персонажів, кращі нарративні практики.

Сьогодні ми можемо зустріти тези про необхідність запровадження соціального читання. І 43,1% опитаних студентів підтримують цю ідею, водночас більша половина (52,9%) все ще нейтрально ставляться до такого методу читання, де можна обговорювати окремі фрагменти книги в мережевому середовищі. У

престижних американських школах використовують саме такі електронні підручники, що дають змогу командно працювати над розумінням тексту. Це підвищує усвідомленість і запам'ятовування.

Очевидно, варто вирізняти книги друковані з відповідним мультимедійним контентом для навчання, комп'ютерними іграми, віртуальними лабораторіями, звуками тощо. Отож, коли ми говоримо про цифрову революцію, важливо розмірковувати про ширші способи передання інформації, адже існує так багато матеріалу (візуального, історичного, музичного, вокального), який може оживити цифровий текст і перетворити цей мікс у небачене раніше мистецтво. Сподіваємося, що якісні цифрові ресурси стануть дієвим інструментом для розвитку читацьких інтересів дітей та молоді.

Таким чином, і цифрова, і друкована книга – джерело цінної інформації. У цьому контексті значна роль належить освіті, популяризації якісної друкованої та електронної книги у сучасному світі.

Реалії читацьких практик українських дітей в епоху цифрової культури

Нестримний розвиток інформаційних технологій і постійні новації в галузі комунікаційних засобів вносять свої корективи у читацькі практики дітей. Інформаційне перевантаження стає дедалі більшою проблемою сучасної людини, тому вона має вчитися читати змалечку, щоб в подальшому житті вміти керувати постійним потоком даних, ефективно його узагальнювати й відрізнити потрібну їй інформацію від зайвої. Тобто, як підтверджують дані міжнародних досліджень PISA-2000 та 2009, існує міцний зв'язок між частотою та інтенсивністю читацьких практик дитини, її мотивацією до читання й рівнем оволодіння читацькою грамотністю серед уже дорослого населення. Тож як і що читає нинішнє покоління юних українців, у наш час дають відповіді як міжнародне дослідження PISA-2018, так і соціологічні дослідження Національної бібліотеки України для дітей «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей» (2017 р.), «Книга року – 2019», «Незадоволений читацький попит на літературу для дітей у спеціалізованих бібліотеках для дітей у 2020 році», «Вивчення ресурсів бібліотек України для дітей у задоволенні запитів користувачів на періодичні видання» (2020 р.) та ін.

Діти й надалі залишаються найбільш читаючою аудиторією. За даними міжнародного дослідження PISA-2018, до якого у 2018 році долучилася і Україна, більшості українським 15-річним підліткам читати подобається. Так, 73% з них не погодилися з тим, що читають тільки тоді, коли вимушені це робити; 43% вказали що читання – одне з самих улюблених занять; 56% – відповіли, що їм подобається обговорювати прочитане, 84% не погодилися з тим, що читання – марна трата часу. Майже 63% респондентів повідомили, що читають для задоволення. Індекс задоволеності українських учнів читанням становить 0,28, що більше, ніж у середньому по країнах ОЕСР. Водночас показовим є те, що переважна більшість українських учнів (60 %) читає тільки для того, щоб отримати необхідну інформацію (погодилися і цілком погодилися).

І все ж українські 15-річні підлітки по читанню згідно даних PISA-2018 мають значно нижчий середній бал (464,95) чим середні для 80 країн Організації економічного співробітництва та розвитку учасників дослідження. Тільки 74,1% українських підлітків досягли базового рівня сформованості читацької грамотності.

Українські підлітки читають в основному художню літературу. При чому 21% читають художню літературу декілька разів на тиждень, 35% – декілька разів у місяць, 20% – приблизно раз у місяць, 15% – декілька разів у рік і 9% – ніколи або майже ніколи. А половина взагалі не читає газети або журнали.

Також більшість респондентів повідомила, що однаково часто читають у паперовому та цифровому форматах, а деякі – навіть частіше читають у цифровому форматі, а ніж у паперовому. Про це засвідчують відповіді на запитання які носії використовують учні для читання книг:

Я читаю книги рідко майже ніколи не читаю – 21,6%;

Я найчастіше читаю книги на паперових носіях – 24,2%;

Я найчастіше читаю книги із цифрових носіїв – 27,0%;

Я читаю книги на паперових та електронних носіях однаково часто – 27,0%.

Загалом такі результати відзначаються як позитивні, адже відповідно до висновків учених, читання певних типів текстів може розвивати навички читання більше, ніж інші. Зокрема читання довгих і складних текстів, таких як твори художньої літератури та науково-популярні книги, особливо сильно впливає на читацьку вправність дітей і дорослих.

Водночас сучасні діти досить часто спілкуються онлайн, здійснюють пошук інформації в інтернеті, читають новини онлайн і використовують інтернет-ресурси для пошуку практичної інформації (розкладів, порад, рецептів тощо) тобто читають.

Дані PISA-2018 також показують, що дівчатам більше подобається читати, ніж хлопцям. Середнє значення індексу задоволеності читанням значно вище у дівчат (індекс задоволеності читанням дорівнює 0,54), ніж у хлопців (значення індексу дорівнює 0,04). Отримані по Україні результати подібні до даних, отриманих у попередніх циклах PISA 2000,2009 років. У країнах ОЕСР дівчата також значно частіше читають для задоволення, ніж хлопці: у 2009 р. 54 % хлопців і 74 % дівчат читали для задоволення.

Варто зазначити, що подібні результати були отримані також під час загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти», що у 2018 р. було проведене Українським центром оцінювання якості освіти. За підсумками дослідження, було з'ясовано, що вже на рівні початкової школи починає формуватися розрив між хлопцями й дівчатами в практиках читання дітей: хлопчики-четвертокласники мають суттєво нижчі результати із читання, ніж їхні однолітки-дівчатка.

Крім того, дівчата та хлопці мають різні вподобання в читанні. Якщо дівчата віддають перевагу читанню романів і журналів, то хлопцям найбільш до вподоби читати такі тексти, які пов'язані із цікавими для них видами діяльності.

Дослідження читацьких практик дітей, що відвідують дитячі бібліотеки також свідчать про формування дещо нового типу користувача з новою моделлю читання та трансформацією читацьких уподобань, змінюються практично всі характеристики їхнього читання: його статус, тривалість, характер, способи роботи з друкованим текстом, репертуар, мотиви і стимули.

Про те, що читання для дітей є важливою сферою їх життєдіяльності, джерелом отримання нових знань та одним із важливих засобів самовдосконалення

і розвитку підтверджує всеукраїнське соціологічне дослідження «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей», проведене Національною бібліотекою України для дітей у 2017 році спільно з обласними бібліотеками для дітей. Результати даного дослідження такі:

- читання книг посідає перше місце в системі культурних цінностей дітей і на сьогодні є найбільш поширеним способом проведення вільного часу (73%);

- 29% респондентів-дітей стверджують, що книжки вони читають кожного дня, декілька разів на тиждень – 42%, раз на тиждень – 10%, по мірі необхідності і бажання (читаю коли задає вчитель, коли є час, під настрій, під час підготовки до атестації і т.п.) – 8%, інколи читають – 15%; вважають, що читання не завжди виправдана трата часу – 3%;

- більшість опитаних за останні півроку прочитали від 3-х до 10 (53%), 11-15 книг назвали 12% , а від 16 до 25 книг прочитали 25%, 26 і більше книг (до 50) прочитали 10%, взагалі не вказали кількості книжок – 3%;

- найбільшим попитом користується література фантастичного жанру (55%) та сучасна художня література (43%), а потім уже детективи, науково-популярна та пізнавальна література, комікси, періодичні видання, жага стики;

- лідерами дитячого читання є книги як зарубіжних, так і українських авторів: Роулінг Дж. «Гаррі Поттер», Нестайко В. «Тереадори із Васюківки», Ягелло Й. «Кава з кардамоном», «Шоколад із чілі», Павленко М. «Русалонька із 7-В», Портер Е. «Поліанна», Олександр Гаврош «Неймовірні пригоди Івана Сили» та ін.

- найбільш читаною є сучасна українська та зарубіжна дитяча література;

- більшість дітей книги читає українською мовою (49%), і українською і російською (не має значення) – 41%;

- бібліотека залишається основним джерелом отримання літератури для переважної більшості дітей (93%). Причому діти користуються послугами одразу кількох бібліотек. 83% із них зазначили, що вони користуються послугами дитячої бібліотеки, а також відвідують шкільну (44%), крім того читають у публічних дорослих бібліотеках (18%), не відвідують бібліотеки 3% дітей;

- основна причина не відвідування бібліотек: бібліотека розміщена в незручному місці, не задовольняє фонд бібліотеки (3% респондентів), крім того, деякі респонденти-діти відзначили, що в їх населеному пункті взагалі немає бібліотеки (0,2%);

- тенденції до зменшення кількості користувачів бібліотек для дітей не спостерігається. На думку опитаних бібліотекарів, основна причина не частого відвідування бібліотек пов'язана насамперед з використанням дітьми можливостей Інтернет (57%), відсутністю вільного часу – 47%; та неможливістю бібліотек задовольняти читацькі потреби через неякісні і застарілі фонди (38%);

- в читацьких практиках дітей переважає традиційна паперова книга. При виборі формату читання 63% респондентів-дітей надали перевагу традиційній книзі (65% батьків теж це підтвердили);

– паперова дитяча книжка залишається актуальною і попит на її є. Третина опитаних (32%) задовольняють свій читацький попит купуючи книги. На цьому наголошують 63% батьків;

– книгу в електронному варіанті читають тільки 3% дітей, хоча третина опитаних поєднує ці два види носіїв інформації.

– інтернетом користується 97% дітей і тільки 3% не мають такої можливості (відсутність комп'ютера у сім'ї, проживання в сільській місцевості);

– найчастіше інтернет використовують діти для навчання в школі (67%), спілкування (53%), перегляду новин та сторінок у соціальних мережах (49%). Лише для читання інтернет використовує четверть опитаних (26%).

У ході соціологічного дослідження «Вивчення ресурсів бібліотек України для дітей у задоволенні запитів користувачів на періодичні видання» 2020 року було з'ясовано яким джерелам надають діти перевагу під час пошуку необхідної інформації. Тож, Інтернету надали перевагу 54% респондентів, книзі – 46% і тільки 21% періодичному виданню. Крім того було виявлено досить значний відсоток дітей (13%) нечитаючих періодики в бібліотеках. А строкатість поповнення фондів періодичними виданнями у дитячих бібліотеках за місцем їх розташування не забезпечує рівні права дітям в отриманні інформації. Отже, висновки досліджень НБУ для дітей перекликаються з висновками міжнародного дослідження PISA-2018.

Глобалізація інформаційного суспільства дійсно вплинула на пошук і доступ особистістю до інформації та практик її зчитування. Тож, цілком очевидно, що на нинішньому етапі перед спеціалізованими бібліотеками для дітей постає завдання – переглянути своє відношення до користувачів бібліотеки з урахуванням тих наукових висновків, що на сьогодні оприлюдненні і сприяти розвитку читацької компетентності своїх юних користувачів.

Тетяна Кисельова, методист Конотопської районної бібліотеки Сумської обл.

Промоція дитячого читання в сучасному інформаційному просторі

Конотопська районна бібліотека вже має певний досвід проведення різноманітних заходів, спрямованих на промоцію дитячого читання. Враховуючи інтереси наших користувачів, ми постійно шукаємо нові ідеї просування книги та читання. Для цього ми створюємо книжкові виставки, інсталяції, фотозони, які стимулюють у дітей бажання взяти друковану книгу в руки.

На юнацькій кафедрі районної бібліотеки діяла виставка-побачення «Love Story». Юні читачі загорнулися в чарівні обійми літератури про перше кохання та дружбу. Чудовий настрій і безліч цікавих книжок подарував дітям БІБЛІОбар «Цікаво! Корисно! Смачно!». Таке оригінальне оформлення приємно здивувало користувачів та зацікавило чудовими дитячими виданнями з нашого бібліотечного фонду. Неабияким попитом користувалася фотозона «Нове покоління обирає книгу!». Із задоволенням діти відвідували «БУКЕНАРІУМ». На цій книжковій інсталяції кожен знаходив книги за своїм уподобанням, та мав можливість здобути знання цих книг. Популярними у дітей є віртуальні виставки-пропозиції «Детектив іде по сліду...» та «Дитячі книги-ювіляри 2020 року».

За допомогою нових форм роботи ми залучаємо юних користувачів до системного читання художньої літератури не з примусу, а за покликом душі, спонукаючи їх мислити. У березні на базі Конотопської районної бібліотеки відбувся II етап Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Книгоманія-2020». Ми вирішили влаштувати для дітей не просто конкурсну програму, а справжнє свято відпочинку, організувавши вечірку книгоманів «Драйвуй у книгосвіті!». Захід проходив на хвилі позитиву. Інтелектуальні змагання були поєднані з цікавими конкурсами, веселими іграми та розвагами.

Режим карантину, введений в Україні з 17 березня 2020 року, вніс свої корективи в роботу бібліотеки. Традиційні заходи змінили свій формат. Цьогоріч у бібліотеках Конотопського району Всеукраїнський тиждень дитячого читання пройшов дистанційно. Ми запропонували користувачам-дітям сільських бібліотек створити відеозаклик «Годі нудьгувати – час книжки читати!» і поділитись ним у фейсбук. Діти були активними і записали короткі мотиваційні відеороліки, в яких наводили аргументи на користь книг і читання, і радили своїм одноліткам читати, щоб завжди бути у тренді.

Сучасні діти обожають фотографуватися, тому ми запропонували їм взяти участь у фотофлешмобі «Читаю вдома. Читаю щодня!». За його умовами, наші читачі публікували креативні фото з книгою, обов'язково вказуючи автора і назву книги, на сторінці у фейсбук. Таким чином дівчорічниця провела свій вільний час, дізнаючись, які книги читають їх однолітки. Задля відродження

традицій сімейного читання та духовного єднання проведено фотоакцію «Читаємо родиною», у її ході сім'ї Конотопщини читали свої улюблені книжки у колі найрідніших людей.

В умовах карантинних обмежень масові заходи не проводяться, але читання ніхто не забороняє. У перший місяць карантину, коли бібліотеки були закриті для відвідувачів, ми запропонували користувачам-дітям створити буктрейлер за улюбленою книгою і викласти його на своїй сторінці у фейсбук. Діти із задоволенням ділились створеними буктрейлерами та рекомендували їх для читання іншим онлайн, додаючи посилання на електронний варіант книги. Бібліотекарями проводилися заходи із залучення до читання і літератури природознавчої тематики, а саме: під час літніх канікул бібліотекар Шаповалівської сільської бібліотеки Олександр Фесенко організував для малечі екомандрівку «Знати й любити, щоб зберегти». Майстерно перевтілюючись у Бабу Ягу, Олександр Іванович ознайомив малечу з книгою М. Хаткіної «Це мій сину, твоя Україна» та зазначив, що мандрувати сторінками книг дуже цікаво, а читання приносить багато задоволення.

Одним із найпоширеніших способів промоції читання є акції, спрямовані на привернення уваги до книги, актуалізацію потреби в читанні. У лютому поточного року користувачі-діти сільських бібліотек за власною ініціативою організували і провели акції «Ми читаюча нація!» та «Ми любимо читати». З метою привернення уваги до друкованої книги як носія інформації у селі Великий Самбір проведено вуличну акцію «Почитай мені! Читай зі мною! Давай читати разом!». Бібліотекарем Привокзальної сільської бібліотеки Любов'ю Радченко проведено пар-акцію «З книжкою на лавці» та бібліовідпочинок у стилі релаксу «Про дива і таємниці феї літа чарівниці», на якому відпочивали не тільки діти, а й книжки.

Свою діяльність ми підлаштовуємо під нові умови, вдало освоємо онлайн-простір і знаходимо нові цікаві форми спілкування з читачами, нові методи інформування про книгу. Зокрема, впроваджено проєкт «Бібліо TV», який включає серію відеороликів з рекомендаціями для дитячого і сімейного читання. На мою думку завдання проєкту значно ширше, ніж просто промоція читання. Це створення моди на україномовну книжку, залучення до читання, як до проведення стильного дозвілля.

Зважаючи на все це, можна сміливо говорити про те, що такі форми роботи сприяють ефективній промоції читання серед дітей.

Оксана Лучинська, завідувач відділу роботи з користувачами-учнями 5-9 кл. Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка

Дитяча книга і культура читання в епоху цифрових комунікацій

Сучасні читачі... Діти процесорів та гірських велосипедів, котрі англійську мову знають краще, ніж українську, мають гарне почуття гумору, хочуть мати все і відразу. Так, вони дивляться «Матрицю» і читають Стіва Джобса, їм подобаються Бетмен і Джеймс Бонд. Динамічні та мобільні, емоційні та вразливі. Тому вони так потребують доброзичливої підтримки та розуміння дорослішої та досвідченішої людини, а також доброї розумної книжки, яка має вчасно потрапити до рук.

Яка ж книга цікава сучасному підлітку? З кожним днем дитину все складніше зацікавити книгою, залучити до читання, адже навколо стільки цікавого: комп'ютерні ігри, розваги, спілкування в соціальних мережах.

Зараз читання стало іншим. В коло читацьких інтересів підлітків увійшла така література і такі сфери життя, які раніше привертали увагу менше. Діти не перестали читати, просто її читання стало іншим – більш прагматичним і поверхневим: шкільна програма, фентезі, комікси, мотиваційна література...

Сучасний підліток, перш за все, споживач комп'ютерних продуктів, особистість, орієнтована на сприйняття віртуальної інформації. Сьогоднішньому школяреві треба, щоб інформація подавалася яскраво, динамічно і, бажано, коротко. Головне – привернути увагу, викликати емоційну реакцію, бажання взяти книгу в руки.

Напевне, ніхто не заперечить, що Skype є найбільш популярним меседжем в наш час. Сотні тисяч людей використовують його щодня, щоб поспілкуватися з друзями і однодумцями. Цікавими для читачів-підлітків є літературні зустрічі в режимі скайп-спілкування чи онлайн-брифінгу. Інтерактивні ігри якраз на часі. Вони динамічні, пізнавальні і цікаві. Такі ігри в бібліотеці стимулюють пізнавальну діяльність читачів-дітей, а наявність ігрової ситуації та екрану чи монітору робить привабливішим процес читання та пізнання.

Швидкий розвиток та впровадження практично в усі сфери людського життя новітніх інформаційних технологій спонукають бібліотеки вводити в бібліотечні процеси інноваційні форми роботи. При проведенні літературних вечорів та зустрічей, бенедісів письменника ми поєднуємо інформацію про книгу, творчість того чи іншого письменника з сучасними технічними можливостями – презентаціями, відеороликами, невеличкими фільмами для того, щоб стимулювати читача, розвинути його допитливість і головне – бажання взяти книгу до рук.

Ніхто вже не сумнівається в тому, що розвиток комп'ютерних технологій дає можливість бібліотеці бути конкурентоспроможною на ринку інформаційних

послуг. Комп'ютеризація бібліотек дозволила застосовувати нові форми роботи: бібліотечні лабіринти, інтернет-огляди, віртуальні подорожі, інтернет-мандрівки, онлайн-діалоги тощо.

Використання інформаційних технологій в роботі бібліотеки значно розширюють форми і методи популяризації книги. На зміну класичним у свій час ілюстративно-книжковим виставкам прийшов сучасний спосіб просування книг – віртуальні виставки. Ще один метод просування читання за допомогою використання новітніх технологій – це буктрейлер. Широку популярність буктрейлери отримали з 2005 року завдяки розвитку соціальних медіа.

Дієвим інструментом процесу модернізації бібліотек в епоху цифрових комунікацій є проектна діяльність. Відділ роботи з користувачами-учнями 5-9 класів працює за програмами «Зроби уроки в бібліотеці» та «Я вивчаю англійську».

Бібліотека активно використовує спілкування в соціальних мережах, таких як Фейсбук, Інстаграм для реклами своїх послуг, знайомства з новими цікавими книгами, запрошення на різноманітні заходи тощо. Популярне спілкування з читачами і у вібер-групах. Представництво бібліотеки в соціальній мережі дає чудову нагоду миттєво повідомити широкому загалу про нові видання, конкурси чи інші заходи і розповсюдити цю інформацію далі. Можна оперативно дізнатися думку користувачів з певного приводу, виявити їх побажання та впровадження. Вірогідність того, що читач знайде в соціальну мережу, а потім до вас, побачивши новину, яка його зацікавить, є досить високою. Мережа є новим маркетинговим інструментом, що дозволяє знайти нового потенційного користувача. Соціальні мережі дозволяють спілкуватися з реальними і потенційними користувачами у звичному для них середовищі.

Сьогодні необхідно активно використовувати інтернет і соціальні мережі для індивідуального інформування читачів. На електронні адреси 15 користувачів у нас регулярно надходить інформація про нові надходження з тієї чи іншої теми.

Не дивно, що сьогодні ми починаємо заповнювати бібліотечними блогами віртуальний простір, бо це ще одна можливість прорекламувати бібліотеку та її сервіси. Блог для підлітків «Цікаво.com» – різноманітний за змістом: від простих фотографій до новин та серйозних публікацій. Нова інформація там з'являється досить часто – два-три рази на тиждень. Цікавий та унікальний зміст – одна з найважливіших складових успіху бібліотечної реклами. Якщо до бібліотечного блогу підключити Вікіпедію і соціальні мережі, на виході отримаємо унікальну медіа-платформу, що дозволяє швидко донести інформацію до дітей та їх батьків, а головне – налагодити двосторонній діалог.

Необхідність подолання стереотипів у масовій роботі є велінням часу. Сьогодні до переліку традиційних форм додалися і нові, такі, як: бібліопосиденьки, букшоу, раті-полудень, бібліовечірки, сімейні парковки тощо.

Проекти «Ніч у бібліотеці», «Сутінки в бібліотеці» стають все більш популярнішими. Суть – показати читачам бібліотеку такою, якою вони її не бачать

вдень. Козацька вечірка, гарбузове паті, ніч Гаррі Поттера, піжамна вечірка надзвичайно популярні серед наших читачів.

Сьогодні бібліотека покликана бути багатофункціональною і різною: з «шумними» і «тихими» зонами, з відкритими просторами і закритими місцями відпочинку. Тому ми час від часу переглядаємо організацію бібліотечного простору, буквально кожен куточок приміщення, робимо його якомога зручнішим і привабливішим для користувачів.

Сучасне становище бібліотек в інформаційному середовищі змушує нас постійно підвищувати свій імідж, активізувати зусилля для того, щоб довести свою значимість та необхідність. Сьогодні книгозбірня стає інформаційним центром, а бібліотекарі – інформаційними навігаторами, які поєднують у роботі традиційні функції і функції консультанта з інформаційного пошуку, мережевого навігатора, інформаційного аналітика, інструктора й організатора знань.

Чим є бібліотека в ХХІ столітті? Місцем для самореалізації, де всі охочі можуть проявити себе? Простором для навчання і розвитку? Чи просто будівлею, де можна скористатися безкоштовним Інтернетом? Це сьогодні залежить від кожного з нас.

Під тиском змін у суспільстві, бібліотека перестає бути сакральним сховищем книг і перетворюється у багатофункціональний простір. Сучасний читач – не просто читач. Озброєний інформаційно-комунікаційними апаратами, він, як колись казали, багатOVERSTATNIK: одночасно читає, пише, слухає, говорить, приймає й розсилає повідомлення. І йому найбільше пасує той, хто якнайкраще, якнайповніше, якнайшвидше здатен задовольняти його комплексні потреби. На такого читача бібліотекам і потрібно орієнтуватися, бо він становитиме найбільшу і найактивнішу частину тих, хто постійно працює з інформацією.

Олена Сльозка, заступник директора з питань обслуговування дітей Чернігівської міської комунальної бібліотечної системи

Феномен «кліпового мислення» та його взаємозв'язок із дитячим читанням

В світі цифрових технологій більшість інформації ми споживаємо з онлайн-джерел, частіше читаємо короткі тексти з екрана телефону, електронні книги або слухаємо аудіокниги. Дитина, наслідуючи дорослих, швидше за все обере мультики або гру на телефоні, ніж паперову книгу.

Педагоги і психологи констатують, що діти, навчившись читати в початковій школі, до сьомого-восьмого класу читають все гірше і гірше. Втрата навиків читання та відсутність інтересу призводить до того, що процеси інтелектуальної діяльності теж сповільнюються. Дітям важко аналізувати прочитане, конспектувати. Такому ставленню до читання сприяють як вчителі, так і батьки. Школярі, обираючи для читання частіше твори програмової літератури, просять книги меншого текстового обсягу або скорочені варіанти з хрестоматій.

Вчителі пропонують переглянути фільм або просто переказують твір для того щоб вкластись у часові рамки шкільної програми. Батьки просять бібліотекарів одну або дві книжки менші за обсягом, для молодших читачів обирають книжки з більшою кількістю ілюстрацій, аніж тексту. Як діти, так і батьки все частіше відмовляються від творів художньої літератури поза шкільною програмою, пояснюючи тим, що багато шкільних завдань і взагалі потрібно відпочити, а не книжки читати, адже й так обмаль вільного часу.

Бібліотекарі, аналізуючи нові книжкові надходження, зазначають, що книги містять максимум малюнків, натомість тексту на сторінках зазвичай один абзац, або 2-3 речення. Якщо дітям важливі ілюстрації, то батьки радіють мінімуму тексту, адже менше витрачається часу на читання. Спостереження доводять, що є певна схожість у виборі книжок для маленьких читачів: діти обирають максимум малюнків, батьки – мінімум тексту.

Проте, таке ставлення батьків, педагогів, вихователів та й самих дітей сприяє подальшому звиканню до кліпового мислення, яке призводить до масового синдрому розладу уваги, втрати бажань пізнання нового, сприяє постійному використанню вторинної інформації на рівні її переробки та комбінування.

Адже читаємо мало і в школі, і вдома. На жаль, сімейне читання не є популярним серед сучасних родин. Більшість батьків, в силу різних причин, не читають дітям. Більшість родин не має домашньої бібліотеки, оскільки не вбачають в цьому великої потреби, адже все можна знайти в інтернеті, в тому числі і електронні дитячі книги. Тож варто визнати, що проблема читання існує і саме бібліотекарям варто привернути увагу батьків до спільного сімейного читання.

У родинях, де сімейне читання є традицією, воно не є для дітей нав'язаною процедурою необхідною для навчання, а перетворюється на розвагу, яка позитивно впливає на подальше життя: вони розвивають навички читання і згодом, коли їм необхідно засвоїти інформацію, викладену письмово, роблять це легше за ровесників, які не звикли до читання.

Бібліотекарям публічних та шкільних бібліотек варто проводити роз'яснювальні бесіди з батьками під час батьківських зборів, запису та відвідувань бібліотеки. Популяризувати сімейне читання потрібно через спільні заходи; створенням та розповсюдженням закладок з порадами користі читання; промороликів на сайті бібліотеки та в соціальних мережах; у великих містах розповсюджувати запрошення на відвідування книжкових ярмарок родинами саме через бібліотеки. Головна мета таких заходів – зацікавити, адже стійкий інтерес до читання формується в сім'ї.

Якщо ми хочемо жити у країні розумних, освічених і культурних людей, потрібно потурбуватися про те, аби щоденне читання вголос стало правилом у наших домівках, садках, школах, тоді можна бути впевненим у нашому майбутньому.

Поради батькам

✓ Дитині потрібно читати щодня, краще в один і той же час, хоча б 20 хв., захоплено та цікаво для дитини, використовуючи голос (тихо, швидко, повільно, високим і низьким голосом, з паузами тощо), міміку і жести, ігрові ситуації. Дітям повинні читати в першу чергу батьки.

✓ Читайте вголос з дитиною не менше 10-15 хвилин в день.

✓ Хваліть дитину за читання.

✓ Запитайте, чим сподобалася книга дитині, що нового вона з неї дізналася.

✓ Попросіть дитину розповісти про головного героя, подію.

✓ Які слова або вирази запам'яталися?

✓ Чому вчить ця книга?

Запропонуйте разом намалювати ілюстрацію до найцікавішого уривку з книги. Дитина має пояснити батькам, що хоче зобразити на малюнку.

Ірина Марченко, провідний методист відділу науково-методичної діяльності та бібліотечного маркетингу КЗК «Донецька ОБД»

Цифрові інструменти популяризації дитячого читання

Сучасне читання набирає обертів: стає більше читачів, відвідувань бібліотек, нових форм роботи. Але все це можливо лише за умов, якщо бібліотека стає сучасною, постійно трансформується та має привабливий, креативний, досконалий вигляд. Якщо бібліотека оснащена новітньою технікою, якщо там працюють фахівці, які йдуть у ногу з часом, постійно змінюються самі, змінюють підхід до роботи та до сучасного читача, засвоюють нові методи роботи з популяризації книги та організації змістовного дозвілля користувачів, тільки тоді бібліотека стане місцем, яке охоче будуть відвідувати усі категорії населення.

Годі вже нарікань з приводу того, що зараз ніхто не читає, не відвідує бібліотеку, бібліотеки не фінансують, грошей немає. Бібліотеки, які працюють повному, отримують гранти, освоюють сучасні технології, тісно співпрацюють з місцевою владою, не мають подібних труднощів. До бібліотеки, яку можна порівняти з мультимедійним центром, із задоволенням йдуть читачі, а деякі батьки бувають приємно здивовані, побачивши сучасну бібліотеку, бо такі бібліотечні простори насправді вражають. Тут приємно знаходитись, тут нові цікаві, незвичні книжки. Безкоштовно можна читати і співати, читати і малювати, читати і розкривати акторські здібності, відвідувати різноманітні майстер-класи, клуби за інтересами, мати доступ до інформаційних джерел, розвивати базові знання цифрової освіти тощо. Та хочу зауважити, що потрібно постійно нагадувати користувачам, що відвідуючи бібліотеку, вони зберігають власний бюджет, економлять чималі кошти, отримуючи безліч безкоштовних сучасних послуг.

У час стрімкого розвитку цифрових технологій ми повинні бути на одній хвилі із сучасною дитиною та молоддю, освоювати нові навички та збільшувати перелік своїх послуг, змінювати формат роботи, використовуючи сучасні цифрові інструменти, платформи та сервіси. Особливо гостро це питання постало перед бібліотеками під час складної та незвичної ситуації через спалах коронавірусу COVID-19. Потрібно було терміново переходити на новий формат роботи, пропонуючи читачу безпечне місце, де можна корисно провести вільний час віртуально. Зараз майже всі книгозбірні України та всього світу активно працюють за допомогою соціальних медіа – своєрідних рекламних бібліотечних платформ. Адже сучасні користувачі бібліотеки – це не тільки ті, хто дійшли до її читальних залів, а й онлайн-користувачі.

Донецька обласна бібліотека для дітей працює в режимі 24/7 на сторінках Facebook, Instagram, Telegram, Youtube, на власному сайті бібліотеки. Фахівці інформують користувачів про нові надходження та родзинки бібліотечного фо-

нду, наповнюють сторінки у соціальних мережах цікавими та привабливими рубриками, організують онлайн голосні читання, продовжують вести суботні зустрічі з батьками тощо. Зараз майже всі заплановані заходи проводяться в режимі онлайн. Намагаємося робити це якісно, яскраво, цікаво та незабутньо – у вигляді відеороликів, театралізованих вистав, презентацій. Але для того, щоб створити якісний контент сайту чи сторінки у соціальних мережах, зробити оригінальний відеоролик чи презентацію, потрібно освоювати сучасні цифрові технології – потужні інструменти, здатні забезпечити підйом на новий рівень розвитку бібліотек.

Окремо хотілося б зробити акцент на підході до популяризації бібліотечного простору в мережі Інтернет відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів Донецької обласної бібліотеки для дітей. Для того, щоб привернути увагу читачів та залучити нових користувачів, постійно розробляються нові послуги, такі як: буктрейлери, віртуальні виставки, афіши заходів, відеопрезентації, челенджі тощо. Контент сторінок у соціальних мережах (Facebook, Instagram, Telegram) та на сайті бібліотеки повинен бути яскравим, лаконічним та стильним, тобто таким, який приверне увагу та зможе запам'ятатися. Як це зробити? Використовуючи актуальні та професійні комп'ютерні програми, підвищуючи ефективність та якість роботи за допомогою цифрових інструментів, бо в сучасних умовах вже недостатньо робити аматорські відео. Цифровий продукт повинен бути якісним, зробленим майже на професійному рівні, а цьому потрібно вчитись.

У роботі інформаційного відділу ДОБД використовуються такі програми:

1. Adobe Photoshop – багатофункціональний графічний редактор, що є програмою для обробки зображень, дуже популярна серед користувачів.
2. CorelDraw – графічний редактор векторної графіки, ілюстрації та технічного дизайну. Повний набір професійних інструментів для редагування фотографій, макетування сторінок і роботи з текстом.
3. Movavi Video Editor – проста програма для монтажу та обробки відео, дуже зручний відеоредактор, що дозволяє редагувати та покращувати відео.
4. ProShow Producer – потужний засіб, що дозволяє створювати професійні презентації і слайд-шоу. Включає в себе багатий набір інструментів для редагування контенту.
5. PowerPoint – програма для створення презентацій. Дає змогу створювати, редагувати та продивлятися ефектні та професійні слайди.
6. Publisher – дозволяє створювати наочні публікації професійної якості, без витрати часу на їх створення в складних настільних видавничих системах. Можна створювати як прості публікації, наприклад, вітальні листівки та етикетки, так і більш складні, наприклад, щорічники, каталоги і професійні електронні бюлетені.

7. Faststone Image Viewer – програма для перегляду зображень в Microsoft Windows. Включає в себе файловий менеджер, базу даних і основні функції редагування зображень.

8. Animiz – програма, за допомогою якої можна швидко і невимушено створити презентаційний ролик або навіть мультфільм, багатий яскравими ефектами, переходами, діалогами анімованих персонажів. Концепція роботи з програмою будується на сценах, які можна наповнювати фігурами, текстами, зображеннями, відеороликами, анімаційними ефектами. Об'єкти сцени можна різноманітно анімувати. Підтримується експорт в Video і анімований GIF.

Саме ці програми допомагають привертати увагу читачів до нашої діяльності, адже використовуючи соціальні мережі, неможливо пройти повз нашу сторінку або сайт.

А ось ще декілька простих та доступних інструментів для покращення якості роботи у медіапросторі:

1. <https://www.visme.com> – платформа для створення презентацій, анімацій, банерів, інфографіки, звітів, форм та іншого візуального контенту.

2. <https://www.canva.com> – онлайн-інструмент «швидкої дизайнерської допомоги» з інтуїтивним інтерфейсом.

3. <https://venngage.com> – сервіс для створення звітів, плакатів, афіш та інфографіки за допомогою перетягування елементів шаблону.

4. <https://learningapps.org> – створений для підтримки навчання і викладання за допомогою невеликих загальнодоступних інтерактивних модулів. Дані вправи створюються онлайн і в подальшому можуть бути використані в освітньому процесі.

5. <https://calameo.com> – дозволяє поширювати публікації серед мільйонної аудиторії читачів на стаціонарних комп'ютерах, мобільних пристроях і планшетах. У будь-який момент і де б ви не знаходилися.

Це декілька найактуальніших програм-помічників, цифрових інструментів, які дозволяють зробити нашу роботу якіснішою.

Хочу представити деякі популярні серед наших онлайн-користувачів, постійно діючі рубрики, створені за допомогою цих програм:

РавУля рекомендує – мудра і розумна РавУля (м'яка іграшка равлик) – бібліотечна улюблениця, яка завжди із задоволенням порадить цікаву книжечку, що стане справжнім другом на вихідні чи в подорожі. РавУля живе серед книг на книжкових полицках нашої бібліотеки, полюбає читати та завжди привертає увагу наших читачів до книжок, тому що знає про них майже все.

За проханнями батьків, що цікавилися новими казочками для малят, які б змогли привернути увагу сучасної дитини, ми розпочали голосні онлайн-читання «Казка для малят».

Родинні онлайн-читання «Читаємо разом українське» та «Читаємо вдома» допомагають обрати книжки для сімейного читання найкращих сучасних українських авторів задля веселого, корисного, сімейного дозвілля, тим більше, що голосні читання – це завжди цікаво та корисно.

У рубриці «Читацькі поради» наші читачі розповідають про пригоди, в які вони потрапляють під час читання, та діляться враженнями від прочитаного зі своїми однолітками.

У циклі «Щось цікаве» ми щодня розповідаємо користувачам про цікаві наукові факти (про які знає не кожен). Наприклад: нацією, що найбільше часу проводить за книгою, безперечно, вважається Індія. Здивовані? Але саме середньостатистичний індієць проводить по 10,7 годин на тиждень, просто читаючи книгу. «Бібліосмією» називають неконтрольоване бажання постійно нюхати старі книги і отримувати від цього задоволення.

Сподобалась нашим читачам рубрика «Сім Днів Читання» «Веселкові Посиденьки» або читання за кольором настрою. Це дуже цікава форма роботи, де ми представляємо як нові, так і досить відомі літературні твори, які є в багатьох домашніх бібліотеках. Також є можливість безкоштовно прочитати їх електронну версію в онлайн-бібліотеках. Що ж тут цікавого? Вся справа в забарвленні: всі твори поділені за кольором читання. Ми задаємо тему читання та колір, а діти читають книги або, які ми пропонуємо, або ті, які у них є вдома, – це не принципово. Головне, читати за кольором настрою!

Цикл «Етикет на всі випадки життя» – це підбірка корисної інформації, завдяки якій відвідувачі сторінки дізналися все про дипломатичний та військовий етикет. Особливо цікавим був сюжет «невербальний етикет». Адже ця тема дуже актуальна сьогодні. Отже, невербальні знаки використовуються навіть в електронному спілкуванні за допомогою емоджі – нам недостатньо просто слів, у нас є потреба показати їх відтінок, і це є додатковим джерелом інформації.

Рубрика «Історія одного шедедру» захоплює тим, що у цікавій та доступній формі бібліотекарі знайомлять читачів із різноманітним та яскравим світом творчості у різних її проявах та в різні періоди часу. З привабливих постів читачі дізнаються про історію виникнення шедедру, причини популярності, місце знаходження, його життєвий шлях та, який вплив він має на долю людини, країни, світу чи галузі мистецтва. Ця рубрика стала дуже популярною. Користувачі із захопленням сприймають інформацію про первісне мистецтво, давньогрецьку культуру чи італійське Відродження, бо наші бібліотекарі подають інформацію у такій формі, що відвідувачі сторінки ДОБД зачитуються історичними особливостями різних витворів мистецтва та наочно знайомляться з ними через фото чи відео.

Цього року розпочала свою роботу шалена лабораторія «Похімічимо?», яка відразу набула неабиякої популярності. Разом з Шаленим професором, який дуже полюбляє читати та хімічити, юні читачі робили різнокольорові бульба-

шки, створювали райдугу в пляшці, вирощували кристали і багато інших магичних цікавостей можуть зробити наші читачі, відвідуючи лабораторію онлайн. Діти не тільки робили досліди, а й знайомилися з книжками, де можна прочитати, чому і як відбувається хімічна реакція, та які наслідки вона може мати.

Усі наші майстерні теж не втратили своєї популярності та користуються великим попитом серед наших читачів і зараз, бо працюють у режимі онлайн. Тим більш, що проводять їх веселі й запальні кішки міс Фіпп і М'яу, кумедні та безпосередні миші Мінні і Міккі Маус, Веселинка і Карлсон та інші популярні літературні герої.

Працюючи онлайн, ми завжди маємо зворотній зв'язок з нашими книголюбцями. Діти разом з батьками надсилають нам свої відеоролики та відеозвернення, діляться нашими постами на своїх сторінках, долучають до перегляду своїх знайомих та близьких, що дуже важливо для нашого розвитку, бо завдяки цьому збільшується кількість користувачів бібліотеки, з'являється можливість заявити про бібліотеку величезній аудиторії.

Відкриття представництва в соціальних медіа дає бібліотеці цілий ряд переваг: можемо оперативно дізнатися думку користувачів з приводу проведеної акції, послуг бібліотеки, зміни режиму роботи, з'ясувати їх побажання і переваги, миттєво повідомити ширшій аудиторії про нові видання, конкурси, заходи. Для бібліотек соціальні медіа – це рекламна платформа, яка допомагає вивчити цільову аудиторію, попит на бібліотечні послуги, отримати зворотній зв'язок, підвищити відвідуваність заходів, збільшити переходи на офіційний сайт з соціальних медіа. До того ж, можливість рекламувати діяльність бібліотеки, формуючи її позитивний імідж.

Євгенія Гнатів, завідувач Прилуцької міської бібліотеки для дітей ім. П. Білецького-Носенка Чернігівської обл.

Дисплейне читання і мобільний бібліотекар

Наразі, вивчаючи читання дітей як соціальне явище, фахівці різних країн дійшли невтішних висновків – інтерес до читання у традиційному баченні падає. Численні соціологічні дослідження в Україні фіксують переміщення читання на 5-те місце після спілкування з друзями у соцмережах, прослуховування музики, захоплення комп'ютерними іграми та перегляду телебачення.

Разом з цим змінилися пізнавальні та читацькі інтереси дітей, джерела одержання інформації. Діти бажають читати швидко та отримувати яскраві емоції від читання. Під час віддаленої роботи у бібліотекарів з'явилася можливість подумати над вирішенням цієї проблеми та спробувати себе у новій ролі.

Також «стратегія діджиталізації», оголошена в Україні, для дитячого читання полягає в тому, що електронні книги мають бути не лише в популярному цифровому форматі, а поєднувати в собі засоби тексту і мультимедіа. Саме так молоде покоління буде краще залучатися до читання.

Формування культури читання є одним з традиційних напрямків роботи бібліотек. Таким чином, читання сьогодні – процес, що динамічно розвивається, відображає інтелектуальні та інформаційні потреби і запити суспільства, а дисплейне читання може розглядатися як інструмент розвитку та стимулювання читацької активності, в якому може допомогти мобільний бібліотекар.

Книжкова культура не є останнім етапом розвитку цивілізаційного становлення. Наступним називають екранну культуру. Тож ми дійсно впевнилися, що сучасні читачі зовсім не проти електронного читання, яке в подальшому ми будемо називати «дисплейним». Вони зазначають, що екранна культура дозволяє вільно увійти в інформаційний простір, знайомитися з традиційними культурами, моделювати варіанти минулої, теперішньої та майбутньої культури. Сьогодні ми стаємо учасниками дисплейного читання і це прямо пов'язане з розвитком електронних, комп'ютерних, діджитал технологій. Для нас цікаво звернути увагу на феномен електронної книги. У деяких джерелах термін «електронна книга» розуміють в наступних значеннях:

- цифровий варіант видання;
- версія паперового видання в цифровому (електронному) вигляді;
- пристрій, що використовується для їх прочитання.

Обслуговуючи читачів віддалено, ми під е-книгою розуміємо гіпертекст, що дозволяє за допомогою технологій мультимедіа надати читачеві змогу не обмежувати себе у читанні під час вимушеного закриття бібліотек.

Але, запроваджуючи дисплейні читання, не треба забувати, що дисплейні і книжкові тексти розрізняються за характером сприйняття. Книжкові тексти збуджують в читача розум і уяву, активують знання і враження, потребують домислювання та здогадів.

У своїй роботі під час карантину разом із читачами ми використовували багато е-пристроїв: ПК, КПК, смартфони. Однак, найкращим інструментом для роботи багато хто вважає е-рідери, оскільки вони розраховані на комфортне читання книг з екрана. Нові розробки та поширення е-пристроїв роблять читання більш комфортним. Про це висловлювалися і наші читачі: виникає повне відчуття того, що ви читаєте звичайну книгу; великий обсяг пам'яті, що дозволяє зберігати сотні книг; можливі е-закладки. Завдяки тому, що наша бібліотека перемогла у місцевому проєкті розвитку громад «Громадський бюджет», ми маємо дві електронні книги. Працівники читального залу закачують книги, які замовили читачі, і користувач має змогу в бібліотеці прочитати потрібне видання. Хочеться зауважити, що користування електронною книгою не дає дитині під час роботи відволіктися на соціальні мережі. Саме цим дисплейне читання з допомогою е-книги відрізняється від дисплейного читання за допомогою комп'ютера.

Основна місія бібліотекаря в епоху цифрової культури – відродити інтерес до книги. Позитивним досвідом є використання сучасних книг з доповненою реальністю. За допомогою доповненої реальності процес читання стає цікавим способом розваги і освіти, що допомагає кожному розкрити свої таланти. Приємно користуватися книгами видавництва ТОВ «Лагота» з ілюстраціями Є. Галчинської. Подальшого використання і розвитку потребує застосування технологій доповненої реальності у формуванні читацької зацікавленості та культури читання.

Під час карантину діти використовували вдома дисплейне читання. На сайті нашої бібліотеки є розділ «Тексти художніх творів». Бібліотекарі постійно поповнюють цей розділ художніми творами у форматі World, а на сторінці Фейсбук дається посилання на сайт. Також на сторінці постійно розміщувались посилання на електронні бібліотеки.

Дисплейне читання використовується і в роботі мовного клубу «Oxford kids» при бібліотеці. В групі, створеній у вайбер, в електронному форматі даються завдання для вільного опрацювання, публікуються тексти для самостійної роботи. Зворотній зв'язок підтримує мобільний бібліотекар, який координує роботу кожної групи, а для зацікавленості дітей створює та публікує в інтернеті заохочувальні відеоролики для найкращих учнів.

Таким чином підтверджується наша думка, що книга і дисплей в майбутньому будуть жити і розвиватися у співдружності.

І тут неабияка роль відводиться бібліотеці, як бібліотечно-інформаційному та соціокультурному простору і бібліотекарю, який повинен уміти працювати

не тільки з електронними базами даних, а й володіти сучасними інформаційними, комунікативно-комп'ютерними та мультимедійними технологіями для обслуговування та максимального задоволення потреб читачів в форматі якісно нових інформаційно-освітніх послуг (особливо – для дітей). Тобто бібліотекар має бути фізично та інтелектуально «мобільним», володіти уміннями роботи в мережах. З цією метою більшість бібліотек, у тому числі й ми, створює сайти, які дають можливість представити книгозбірню як інформаційний ресурс, який діє в єдиному інформаційному просторі, зробити її більш відкритою і доступною для кожного користувача.

Що ж ми розуміємо під поняттям «Мобільний бібліотекар»?

- Бібліотекар, здатний виконувати свої обов'язки в будь-який час в будь-якому місці (при наявності технічних можливостей), адже мобільний бібліотекар працює, головним чином, в інтернет-просторі. Головне у роботі – відкритість для інтернет-користувачів із забезпеченням максимальної зручності, в тому числі можливість зв'язатися та відповідати особисто за допомогою телефонного та мобільного зв'язку.

- Мобільний бібліотекар дає анонси та висвітлює бібліотечні заходи, інформує користувачів про останні події в бібліотечному і книжковому світі.

- Веде онлайн- і офлайн-консультації колег та користувачів з приводу налаштування яскравості екрану е-книги; з підготовки та оформлення презентацій.

- Сприяє просуванню книги і читання в Інтернеті, знайомить з новинками художньої, науково-популярної, професійної літератури у рубриці «Бібліотекар радить...».

- Проводить дослідження інформаційних потреб користувачів бібліотеки (у нашому випадку онлайн-анкетування та опитування за телефоном).

- Складає за замовленням списки літератури: 10 найкращих казок, 10 книг для підлітків, і т. д. Для постійних відвідувачів, смаки яких ми вже добре знаємо, може порекомендувати те, що їм точно припадає до душі.

Перевагами роботи мобільного бібліотекаря можна назвати:

- відкритість для користувачів;
- можливість працювати у віддаленому режимі (немає потреби у стаціонарному робочому місці);
- велика оперативність в розміщенні інформації та виконанні послуг;
- можливість надавати в мобільному режимі доступ практично до всієї програмової літератури, оскільки сформована власна база творів.

Під час карантину з батьками наймолодших читачів та з самими читачами теж спілкувався мобільний бібліотекар. За проханням він по телефону читав дітям казки та невеличкі художні твори. Це тривало, поки в місті не зняли обмеження на відвідування бібліотек.

Робота мобільного бібліотекаря та дисплеїне читання об'єдналися на сайті нашої бібліотеки. Читачі залишали побажання в розділі «Гостьова книга» та

«Зворотній зв'язок», у коментарях під публікаціями у фейсбуці. На сайті можна залишити побажання, відгуки і скарги про роботу бібліотек.

Але через деякий час читачі та їх батьки зазначають, що втомилися від читання з екрану, від електронних бібліотек, хочуть прийти до бібліотеки, вибрати паперову книжечку і почитати її. Це свідчить про те, що цифрова культура просування читання зацікавлює дітей, але паперова книга та живе спілкування з улюбленим бібліотекарем відіграє важливу роль у просуванні читання.

Алла Краснова, завідувачка відділу обслуговування учнів 5-9 класів Чернівецької ОБД

З книгою до читача через соціальні мережі: реалії COVID-ного часу в Чернівецькій ОБД

Через пандемію COVID-19 2020 рік уже нарекли роком віртуальних івентів.

З появою в світі коронавірусу і самоізоляції, віртуальні події стали єдиним способом просування інформації в найближчі кілька місяців і, ймовірно, в наступному році. Ці обставини змусили бібліотекарів радикально змінити своє мислення і процеси планування, щоб охопити віртуальний формат і все, що з ним пов'язано, включаючи незнайомі технології, можливості нових проєктів та співпраці з партнерами у новому форматі.

У міру того, як все більше подій розгортаються онлайн, і галузь фокусується на наданні послуг у віртуальному форматі, ми починаємо бачити безліч можливостей для творчості та інновацій, ефективного використання інтернет-інструментаріїв для плідного дистанційного комунікування, зокрема на допомогу навчальному процесу, саморозвитку наших користувачів. Тому сьогодні буде йти мова про реалії COVID-ного часу в Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей.

Ми проаналізували деякі нещодавні онлайн-події (багато з них повинні відбутися в «реалії»), щоб скласти список ідей і кращих практик, які пропонуємо для ваших власних майбутніх віртуальних івентів.

Вперше в Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей до Міжнародного дня захисту дітей відбулась онлайн-презентація книги «Буковинчики», в якій взяли участь Генеральний директор ВД «Букрек» Дарина Максимець; співробітники ІППО Чернівецької області – Ольга Білянїна, Олена Пілігач, Олена Пономаренко; бібліотекарі Чернівецької обласної бібліотеки для дітей та районних бібліотек для дітей (Глибока, Кельменці, Сторожинець, Новоселиця, Герца, Хотин), Зарожанської сільської книгозбірні та інші організації, а також співавтори чудово ілюстрованої антології, письменниці, Ольга Савченко Гнатюк, Станіслава Солонар, Олена Логінова.

Після презентації книги «Буковинчики», Чернівецька обласна бібліотека для дітей започаткувала онлайн-проєкт «Читаємо «Буковинчиків».

За умовами проєкту відомі країни читають твори українських письменників для дітей та про дітей зі збірки «Буковинчики», які транслюються в режимі онлайн на сторінці бібліотеки у фейсбук <https://www.facebook.com/bukovinchiki.cv.ua>

За мету проєкту ми ставили:

- формування у дітей почуття патріотизму, національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, держави, родини;
- підвищення рівня знань у дітей про видатних особистостей краю, провідних діячів культури і мистецтв нашої держави та Буковини;

- популяризація творів для дітей та про дітей, вміщених до книги «Буковинчики» (упоряд. О. Поляк (депутат), «Букрек», 2020) в онлайн-режимі;
- розширення бібліотечних послуг для читачів шляхом інформування у соцмережах (#читаємоБуковинчиків).

Спільно з Управлінням патрульної поліції в Чернівецькій області втілили онлайн-проекти «Безпечне літо з поліцейським» та «Казка з поліцейським», які діяли впродовж літніх канікул (учасники: старший лейтенант Анна Харена, старший лейтенант Олександр Ізбор, лейтенант Вікторія Ганзюк). Проєкт набув великої популярності та схвальних відгуків серед користувачів.

Новинкою в онлайн-роботі став новий аудіопроект «Reised by books – вихований книжками» на допомогу онлайн-школі, який записується працівниками поліції та обласної книгозбірні для дітей. Завдяки цьому проєкту створюється база аудіоматеріалів на допомогу онлайн-школі. Аудіопідкасти за книжками можна знайти на сайті «Чернівецької обласної бібліотеки для дітей» у рубриці «На допомогу освіті». <http://bukovinchiki.cv.ua/audio-proyekt-reised-by-books.../>

Щороку у листопаді розпочинається Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства». В рамках загальнонаціональної акції Чернівецька обласна бібліотека для дітей спільно з Управлінням патрульної поліції в Чернівецькій області запустила нову онлайн-платформу «Коло безпеки». На платформі буде проведено ряд заходів: конкурс малюнку «Ми проти насильства! Ми за любов і добробут!»; сімейний флешмоб «Галавина любові»; відеогра «Створюй коло безпеки», яка містить в собі п'ять кіл, а саме: «Загальні поняття про насильство», «Дитина і булінг», «Дитина і насильство в мережі Інтернет», «Дитина і домашнє насильство», «Дитина і незнайомці».

15 жовтня відбувся перший захід «Чи знають діти як себе поводити у ситуації «Обережно, незнайомиць!»». Ситуації, які загрожують життю дитини, обговорювали читачі Чернівецької обласної бібліотеки для дітей, учні 4-В класу ЗОШ № 2 з начальником сектору зав'язків з громадськістю Управління патрульної поліції в Чернівецькій області, капітаном Ігорем Пастухом та лейтенантом Вікторією Ганзюк. Вони познайомили дітей з цікавою картковою грою «Коло безпеки», у якій ставляться проблемні питання та є варіанти відповідей. Гра «Коло безпеки» формує логічне мислення, а також моделює різноманітні ситуації. Саме завдяки грі діти поринають у невимушену атмосферу, легше йдуть на контакт і активніше відповідають на питання.

16 жовтня старший лейтенант Олександр Ізбор разом з учнями 9 класу ЗОШ № 41 змоделивали повчальні ситуації: Чи знають школярі, що таке булінг? Які його ознаки, форми? Хто може стати жертвою булінгу? Як не допустити проявів булінгу? Куди звертатися, якщо стали жертвою?

<https://www.facebook.com/watch/?v=2666707973553067>

На нашій сторінці у фейсбук діє рубрика «ВІДОМІ КРАЯНИ», для читачів відкрито бібліокафе «Книжкова дегустація», яке пропонує книжкові цікавинки,

а ляльковий гурток «Коли оживають ляльки» запрошує читачів на онлайн-вистави.

Для реклами книги та читання у форматі онлайн-читання книжкових новинок проводились акції «флешбуки», до яких залучались активні читачі Чернівецької обласної бібліотеки для дітей .

Працівники нашої книгозбірні підготували відеомандрівки, краєзнавчі курси, підбірки цікавих фактів, майстер-класи, організували різноманітні фотоконкурси та захоплюючі ігри-квести, флешмоби.

<https://www.facebook.com/bukovinchiki.cv.ua/>

Епоха віртуальних подій тільки починається, і в міру того, як вони продовжують відбуватися, безсумнівно, буде більше інновацій, на які варто звернути увагу, тому наш девіз «Завжди старатись бути цікавими та креативними».

Унікальний відвідувач або відвідувач з унікальною IP-адресою – це користувач, який за деякий проміжок часу (традиційно це один день) відвідав сайт. Перегляди сторінок враховуються окремо. За 9 місяців роботи Чернівецької обласної бібліотеки для дітей сайт відвідало 2,5 тис. користувачів, які переглянули 30 нових дописів, на блозі було виставлено 28 дописів, які переглянули 5,97 тис. користувачів, у фейсбук 450 дописів та 98,6 тис. переглядів.

Цей рік виявився не таким, як хтось очікував або сподівався, але ще є час отримати користь з віртуальних подій, щоб максимально охопити запити сучасного користувача.

Дитяче читання у поєднанні з сучасними технологіями

21 століття – ера інформаційного суспільства, але інформаційні технології повинні бути не самоціллю, а ефективним інструментом реалізації процесу навчання. У нашій роботі важливо змалечку виховувати у дитини необхідність одержання знань, прищеплювати навички самостійного пошуку інформації, формувати вміння її ефективного збору, систематизації, обміну з іншими користувачами. Діти – категорія читачів, яка націлена на майбутнє, адже саме вони охоче й легко оволодівають новими інформаційними технологіями. Інформація все частіше визначається як основний ресурс майбутнього. Бібліотеки для дітей допомагають стати повноправними громадянами такого суспільства. З давніх часів бібліотеки одночасно були сховищами документів і основною базою для навчання. Роль же сучасної бібліотеки, в першу чергу дитячої, в багато разів важливіша: необхідно передати дітям набуті раніше знання, підготувати їх до життя в суспільстві, де накопичення інформаційних масивів йде дуже швидкими темпами. Успішно справитися з цією роллю можна лише за умови активного використання і впровадження сучасних новітніх технологій у поєднанні з книгою.

На сьогодні комп'ютеризована Мангушська бібліотека для дітей виконує особливу місію – забезпечує юним читачам оперативний доступ до інформаційних ресурсів і одночасно є центром виховання інформаційної культури підрастаючого покоління.

У Мангушській центральній районній бібліотеці для дітей та Ялтинській селищній бібліотеці для дітей постійно прагнуть до створення умов самореалізації юних читачів, організації їхнього наповненого та змістовного дозвілля, намагаються в наш час визвати інтерес до читання у дітей та розбудити в них любов до книги.

Юні користувачі навчаються, спілкуються, змінюються. Інтернет допомагає їм у пошуку інформації та виконанні домашніх завдань, дає можливість прослухати музику, переглянути фільм, пограти чи поспілкуватися.

Підвищенню рівня цього напряму роботи сприяє пошук бібліотекарями сучасних, найбільш привабливих для читачів форм популяризації різноманітної інформації. З цією метою бібліотекарі виявляють та вивчають запити, нахили, уподобання дітей, сприяють об'єднанню їх у центри спілкування користувачів. Перевага, як правило, віддається заходам, що базуються на ігровій та дискусійній основі. Ефективність таких форм доводить, що вони розширюють межі сфери спілкування, сприяють розвитку пізнавальних стимулів і світогляду дитини, формуванню установок на цікаве й розумне проведення дозвілля, допомагають не тільки зорієнтувати користувачів в морі інформації, але й роз'яснити

їм правила поведінки в мережі, застерегти від небезпеки, якою наповнений інтернет, прищепити навички віртуальної етики.

Після оновлення діяльність Мангушської центральної районної бібліотеки для дітей стала ефективнішою, зросла її популярність у громаді. Сюди почали приходити працювати, навчатись і розважатися цілими сім'ями.

Бібліотекарі допомагають виконувати домашнє завдання, поки батьки на роботі. У нас є послуга «бібліоняня». Усе це позитивно впливає на імідж Мангуша та його громади. Бібліотека для дітей перетворилася на сучасний культурно-інформаційний заклад з повністю оновленим внутрішнім простором та інтер'єром, структурними змінами, сучасними меблями та обладнанням, новими книгами.

Використання комп'ютерних технологій допомагає вихованню в дітей естетичного смаку. Так, завдяки їх впровадженню працівники бібліотек для дітей Мангушської РЦБС вводять дітей у багатоликий і прекрасний світ мистецтва. Виховання інформаційної культури здійснюється працівниками бібліотеки на заняттях театральної студії «Аврора», під час яких за допомогою мультимедійних засобів діти отримують інформацію про образотворче мистецтво, слухають класичну і сучасну музику, переглядають фрагменти театральних і кіношедеврів та відеоперегляд заходів за участі акторського колективу.

Театральна студія «Аврора» була створена у березні 2017 року на базі Мангушської центральної бібліотеки для дітей. Акторський колектив театральної студії налічує 20 акторів різного віку.

Головними напрямками діяльності театральної студії «Аврора» є:

– театральна самодіяльність, яка включає активне пізнання основ театральних професій;

– виховання мовної культури: робота над чистотою й вишуканістю мови, розумінням образного значення слова, умінням творчо його використовувати не лише на сцені, а й у побуті;

Велика увага приділяється практичним заняттям, у процесі яких стимулюється творча активність дітей, активізується уява, фантазія. А головне, що навіть ті діти, які не любили читати, але хочуть спробувати себе в ролі актора стають активними читачами завдяки підготовкам до вистав.

Різдво, Шевченківські дні, засідання літературної студії «Струни серця», День захисту прав дитини, Всеукраїнський тиждень дитячої та юнацької книги, день ОХІ, урочистості до державних свят – усі ці події не обходяться без учасників театральної студії. Приємно, що мешканці району завжди чекають на ярмарку і талановиті виступи колективу.

Напередодні Різдва учасники студії «Аврора» завітали в гості до Мангушської РДА, Мангушської районної ради, Мангушської ЗОШ № 2, ДНЗ «Аліса», Мангушського РБК з театралізованою виставою «Різдво мандрує Україною». 7 січня щедрівками, колядками, піснями учасники театральної студії «Аврора» вітали меш-

канців селища Мангуш, прилеглих сіл та солдат з військових частин. На святкування до дня народження Т.Г. Шевченка учасники театральної студії «Аврора» були запрошені до Головного Управління Національної поліції м. Маріуполь.

Однією з ефективних форм роботи з книгою є ляльковий театр, Мангушської центральної районної бібліотеки для дітей. За допомогою ляльок для самих маленьких читачів емоційніше, наочніше, зрозуміліше розкривається зміст книги у поєднанні з комп'ютерними технологіями.

Приміщення Мангушської центральної районної бібліотеки для дітей складається з читального залу, абонементу та кімнати-музею, де зібрані речі побутового вжитку греків Приазов'я і краєзнавча література. Ця кімната стала улюбленим місцем для фотозон, що служить рекламою бібліотеки.

Бібліотекарі всі заплановані заходи проводять у поєднанні з сучасними технологіями, намагаються багатоаспектно розкрити творчість письменника або тему. Демонстрація ілюстративного матеріалу дозволяє по-новому поглянути на всіх відомих персонажів, розгледіти в них характер, вкладений в зображення того чи іншого художника. Дуже цікаво спостерігати, коли діти відкривають для себе фільм або мультфільм, який переглядали раніше, в книзі, коли в ході заходу на екрані демонструється вернісаж дитячих ілюстрацій.

Карантин не став на заваді роботи бібліотеки для дітей, відкрив чимало можливостей для розвитку наявних ресурсів бібліотеки і відповідно культурного забезпечення наших користувачів.

Завдяки тому, що в Мангушській бібліотеці для користувачів підключено інтернет та Wi-Fi, активно використовуються соціальні мережі, вони дають змогу рекламувати діяльність бібліотеки, просувати послуги, підтримують інтерес до бібліотеки, книги та читання. Соціальна мережа стала активним місцем діалогу бібліотеки з користувачами через групу вайбер, сторінки у фейсбук та інстаграм. Проводяться наступні онлайн-заходи: голосні читання, майстер-класи, огляди нової літератури, челенджи, подорожі у часі та флешбуки, за допомогою яких було розширено коло шанувальників книг.

Під час карантину діти з бібліотекарями провели онлайн-акцію привітання «Парад ветеранів», було створено 12 частин фільму, в яких пригадали та вшанували ветеранів Другої світової війни. Багато слів подяки за цю роботу було від мешканців району.

Насправді електронна культура здатна посилити можливості книжкової. Працівники бібліотек не протиставляють, а поєднують книжкову культуру і можливості електронної. Такі поняття як «Інтернет», «web-сайт», «e-mail» –черговий інструмент, який допомагає вирішити проблему просування читання новими і сучасними методами. Дітям завжди наголошують, що більшість відомостей в інтернеті взято все ж таки з книг.

Всім відомо, що діти жодного дня не можуть прожити без розваг. Щоб діти на канікулах та в умовах карантину мали змогу працювати над розвитком своєї

уяви і творчого мислення Мангушська центральна районна бібліотека для дітей оголосила дистанційний конкурс «Зі сторінки на екран».

До участі в конкурсі запрошено читачів Мангушської та Ялтинської дитячих бібліотек. Учасникам запропонували «оживити» будь-яку літературну історію (казку, оповідання) за допомогою анімації з музичним супроводом. Це може бути мультфільм, буктрейлер, інтерактивна гра або інше, за бажанням. Приймати участь можна в команді або самостійно.

У бібліотеках для дітей поряд з традиційними книжковими виставками у наш час широкого поширення набувають й електронні з озвученим текстом і музикою книжкові виставки. Перевага такої виставки в тому, що діти зацікавлені переглянути такі книги наживо. Але ні в якому разі не можна говорити про те, що електронна виставка є суперником традиційної книжкової виставці, в першу чергу, вона – помічник бібліотекаря і хороша реклама книг, навіть якщо ця книга знайома всім з раннього дитинства.

Актив бібліотеки успішно прийняв участь в конкурсі проєктів від народного депутата України Дмитра Лубінця «Змінимо Україну та населений пункт разом». Тепер територію центральної районної бібліотеки для дітей прикрашає майданчик «Сонячний двір дитячої бібліотеки» – це чудовий культурний простір з оновленою альтанкою, книжковими полицями, лавками, комфортне місце для спілкування, перегляду фільмів, проведення бібліотечних масових заходів, бук кросингу.

В приміщенні бібліотеки читачів приваблює пізнавально-ігровий майданчик «Граємо, читаємо та спілкуємось», де діти мають можливість відпочивати, грати в настільні ігри, малювати.

Бібліотекарі пов'язують відпочинок дітей в бібліотеці з книгами, проводять літературні вікторини, конкурси, ігри, відгадують загадки, знайомлять з новинками літератури. В проведені вільного часу з книгою в пригоді стає басейн з різнокольоровими кульками. Дітям до вподоби гра «Пінг-понг»: кидаючи м'ячик один одному, називають ім'я головних героїв казок, на м'ячиках шукають відповіді на вікторини.

Успішно працюють в Мангушській та Ялтинській бібліотеках «Арт-майстерні для дітей та дорослих». Майстер-класи відвідують молоді мами зі своїми дітками, учнівська та студентська молодь і цілі родини. В період карантину майстер-класи з талановитими бібліомайстринями не припинились, а перейшли у віртуальний режим.

Бібліотеки на всіх етапах свого розвитку співпрацюють із загальноосвітніми школами, будинками культури, школою мистецтв, районним центром соціальних служб сім'ї дітей та молоді, з районним товариством греків, спільно готують та проводять заходи, майстер-класи, арт-терапії.

Бібліотеки постійно підтверджують суспільну необхідність та підвищують ефективність своєї діяльності. Влітку бібліотеки стають своєрідним осередком

задоволення інформаційно-інтелектуальних потреб користувачів, які відвідують літні оздоровчі табори. Для них також проводяться заходи ігрового та дискусійного характеру.

Читачі дитячих бібліотек приймають активну участь та є переможцями в районних, обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах.

Інновації стали невід'ємною частиною бібліотечного життя. Вони допомагають бібліотекам стати конкурентоздатними, запроваджувати нові бібліотечні послуги, формувати позитивний імідж у суспільстві і конкретній громаді. Тільки рухаючись в ногу з часом, ми можемо бути впевнені, що у нас є шанс не пропасти на просторах глобалізації, забезпечити якість послуг і вдосконалити модель сучасної бібліотеки.

Вже зроблено перші кроки, але головне наше завдання полягає в досягненні того, щоб застосування комп'ютера носило світоглядний, загальнокультурний характер, було спрямоване на всебічний розвиток особистості дитини і розкриття її творчих здібностей.

Час формує нове покоління читачів. Бібліотека як сучасний інформаційний центр обслуговує їх на основі комп'ютерних технологій, а як центр виховання культури залишається надійним засобом підготовки юного покоління до життя в інформаційному суспільстві.

Ірина Срібна, завідувач відділу обслуговування учнів 5-9 кл. КЗ «Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР

Відеопромочія книги та читання: досвід одного проєкту

Сьогодні мені випала нагода презентувати вам, шановні колеги, один із ресурсів нашої бібліотеки, який можна знайти у вільному доступі на сайті Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрової Чайки у розділі «Електронна бібліотека».

Створенню цього відеопродукту, який отримав назву «Бібліотека рекомендує» (<https://www.library.kherson.ua/lw/library-recommends/>) передувало декілька умов:

- запровадження на території України карантину у зв'язку з поширенням коронавірусу COVID-19;
- перехід навчальних закладів на дистанційну форму навчання;
- соціальне замовлення давнього партнера нашої книгозбірні – Херсонської академії неперервної освіти.

Проєкт складається з декількох кейсів, кожен з яких містить актуальні відеоогляди друкованих джерел і веб-ресурсів про книгу та читання, про літературу рідного краю, про нових авторів у програмі Нової української школи, про ігрові та інтерактивні платформи, до яких хочемо привернути увагу дітей-читачів, батьків, педагогів.

Умовно матеріали проєкту «Бібліотека рекомендує» можна розподілити на чотири основні кейси:

- відеоматеріали для дітей-читачів;
- огляди ресурсів для педагогів та бібліотекарів;
- біобібліографічні огляди «Нові імена в програмі Нової української школи» та «Літературна Херсонщина. Зіркові імена».

Особливо значимим для користувачів-колег та педагогів є кейс «Нові імена в програмі Нової української школи», адже він присвячений авторам, чії твори включені до оновленої шкільної програми з літературного читання. Всі письменники, короткі життєписи та творчість яких представляємо у цьому розділі, є друзями нашої бібліотеки, які неодноразово приїздили на Херсонщину, відвідували Херсонську обласну бібліотеку для дітей, були учасниками проєкту з давнім корінням – «Зустрічі без прощань».

Тож хто саме увійшов до переліку цих талановитих та неординарних сучасних письменників? Давайте поглянемо. Кейс «Нові імена в новій українській школі» працівники Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені дніпрової Чайки наповнили актуальними відеооглядами про Сашка Дерманського, Марину Павленко, Галину Вдовиченко, Дару Корній, Івана Андрусяка, Лесю Воронину, Ірен Роздобудько.

Кожен із оглядів у відеоформаті містить інформацію про:

- творчий доробок письменника;
- його досягнення на літературному «олімпі»;
- відеоінтерв'ю з автором;
- цікаві історії з життя;
- корисні посилання, за якими можна знайти додаткові матеріали та розробки уроків і заходів за творчістю письменника.

Звісно ж, кейс «Нові імена в програмі НУШ» плануємо постійно оновлювати і поповнювати.

Наступний кейс адресований дітям-читачам і наповнений матеріалами різного тематичного спрямування.

«В долонях степу і Дніпра» – огляд ресурсів, присвячених історико-культурній спадщині Херсонщини, який стане у нагоді для учнів у вивченні теми «Пам'ятки та пам'ятні місця Херсонської області», а також для абітурієнтів у підготовці до ЗНО.

«Героїчна вікторина: до 75-річчя Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні» знайомить дітей з пам'ятниками м. Херсона, встановленими на честь героїв-борців за визволення нашого краю.

Відеоогляд вебпорталу «Права дітей» знайомить з основними рубриками та публікаціями правопросвітницького проєкту, матеріали якого будуть корисними як для дітей, так і для їхніх батьків.

«Зроби свідомий вибір» – огляд профорієнтаційних ресурсів, створених в рамках партнерських проєктів «ПРОФІ» – обласних «ПрофіСтарт» (<http://profistart.blogspot.com/>), «ПрофіКвест «В долонях Степу і Дніпра» (<http://profikvest.blogspot.com/>) і міжрегіонального «ПрофіКемп» (<https://proficamp.blogspot.com/>), які стануть у нагоді як учням, так і їх батькам, а також педагогам при підготовці до тематичних заходів профорієнтаційного спрямування, адже містять інформацію про професії, перспективні з точки зору майбутнього працевлаштування в нашому краї.

«Німецька онлайн» та «Англійська онлайн» – відеоогляди вебресурсів, які будуть корисними для вивчення іноземних мов, підготовлені керівниками мовних клубів нашої бібліотеки.

Карантинна ситуація спричинила і появу нового виставкового жанру – відеоогляд виставки, яка експонується у фізичному просторі бібліотеки: «НЛО – Нові Літературні Об'єкти» (виставка-презентація нових надходжень для дітей молодшого шкільного віку і дошкільників).

Наступний кейс фахових оглядів адресований педагогам, бібліотекарям, викладачам і наповнений матеріалами різного тематичного спрямування методичного характеру, серед них:

- «Про дитяче читання онлайн» – огляд електронних ресурсів віддаленого доступу;

- «Europäische Union und deren Mitgliedsländer» («Європейський Союз та його країни-члени») – матеріали на допомогу європейській просвіті – для вчителів німецької мови, що навчають дітей середнього і старшого шкільного віку та для використання самими учнями;

- «Дім твоїх друзів» та «Щоб діти багато знали, є газети і журнали» – відеопосібники з проведення бібліотечних медіа уроків для учнів 1 та 3 класів;

- «Ігрові та інтерактивні ресурси для медіаосвіти», що стануть у нагоді при проведенні занять з медіаграмотності;

- «Література рідного краю. На допомогу вчителю» – огляд вебресурсів, присвячених письменникам-землякам – класикам і сучасникам: Дніпровій Чайці, Миколі Кулішу, Леоніду Марченку та інші.

І останній кейс відеобібліотечки «Бібліотека рекомендує», який ми хочемо вам сьогодні презентувати – «Літературна Херсонщина. Зіркові імена». Тут представлені огляди про лауреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка Анатолія Кичинського; лауреата І премії «Коронація слова» 2017 р. у номінації «Романи» Віктора Вальда (Віктора Михайлова); лауреата «Молодої КороНації» міжнародного конкурсу «Коронація слова» Анатолія Марущака; лауреата Всеукраїнського поетичного вернісажу «Троянди й виноград» ім. Максима Рильського Василя Піддубняка; Антона Санченка, чия книга «Нариси бурси» увійшла до п'ятірки фіналістів конкурсу «Книга року ВВС». У кожному відео мова йде про життя і творчість автора (в лаконічному викладі), про його відзнаки та нагороди, здобуті на творчій ниві, літературно-критичні статті про творчий доробок письменника, коротке інтерв'ю з ним, а також: розробки уроків за творчістю автора із посиланнями на ці Інтернет-публікації; бібліографія книг та публікацій; посилання на вебсторінки із текстами творів автора чи уривками з них. У кожному з відео, до речі, є фрагмент запису, в якому автор читає свій твір.

Звичайно ж, у кожному з відео «письменницьких» кейсів ми акцентуємо увагу на зв'язок письменника з нашою бібліотекою: на оригінальних формах презентації книг автора у книгозбірні, на враженнях, висловлених письменником про перебування у нашому краї та про зустрічі з читачами в бібліотеці імені Дніпрові Чайки.

Робота над відеопроєктом триває, тож сподіваємося що з часом наш ресурс «Бібліотека рекомендує» перетвориться на справжній банк інновацій та рекомендацій, який буде актуальним як читачам, так і популяризаторам сучасної книги не тільки у нашому краї, а й по всій Україні.

Оксана Голосна, завідувач відділу обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 кл. Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна

Чим підкорити сучасних читачів? Івент-платформа дитячої бібліотеки

Усі мої знайомі або ж люди, з якими я нещодавно познайомилася, щойно дізнаються, де і ким я працюю, одразу ж запитують: «І що, діти ходять до бібліотек? Та що їм там робити!?» Спочатку мене це трохи обурювало, але потім я зрозуміла, що ті, хто мене про це питають д-у-у-уже давно не заходили до бібліотек і навіть уявлення не мають, що сьогодні можна робити у сучасних бібліотеках. Я впевнена, що колеги мене зрозуміють і підтримають, адже і самі зіштовхуються з подібними запитаннями і твердженнями.

У практиці роботи українських бібліотек за останні роки введено стільки нових понять і методик, що інколи ми не встигаємо їх відразу опанувати. Але поступово вони займають свою нішу і стають необхідними у повсякденній роботі. Наприклад, не так давно з'явився такий термін як «івент». Якщо говорити мовою маркетингу, то «івент» – це просування товарів і послуг на ринок за допомогою створення та проведення спеціальних заходів. Іншими словами «івент» – це подія, яка повинна привернути увагу потенційних користувачів/покупців до товару або послуги. На перший погляд, це щось зовсім нове, з чим бібліотеки ніколи не зустрічалися. Роберт Джані, один із керівників парку розваг Уолта Діснея, визначив це поняття так: «Це те, що відрізняється від звичайного життя».

Але чим ризниється івент від звичайного заходу? «Я не пригадаю заходу, що не став би подією. Інші я забув усі» – ці слова вдало відображують взаємозв'язок між заходом і виключно подією, або івент. Головне завдання подієвого менеджменту – перетворення заходу в справжню подію, що викликає особливі переживання, сприяє тривалому збереженню ефекту впливу – це захід, про який учасники будуть довго згадувати після його завершення. Сьогодні більшість бібліотек можна вважати івент-платформами, адже багато бібліотечних заходів дійсно є подіями.

Бібліотекарі Миколаївської обласної бібліотеки для дітей мають великий досвід роботи з організації та проведення масштабних заходів: це і відкриття Тижня Дитячої Книги та Читання, відкриття Літніх читань та інше. Тому ми разом із колегами поміркували і графічно відобразили основні напрями роботи дитячої бібліотеки. Щоб це мало більше ефекту і добре запам'ятовувалося, адже більшість людей сьогодні все ж таки візуали, деякі наші думки ми викладаємо на постері. Тож зараз я хочу познайомити і вас, шановні, з нашими івент-думками і роботою Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. О. Лягіна.

Отже, чим підкорити сучасних читачів?

«Бути на одній хвилині» з читачами. Бібліотекарі МОБД завжди стають друзями маленьким читачам. Дорослі, які працюють з малечю, повинні і самі інколи перетворюватися на дітей. Через гру, інтерактив, майстер-класи, спілкування ми навчаємо дітей любити книги та читання. Ми не боїмося бути смішними, не соромимося виступити перед дітьми та їхніми батьками у якомусь кумедному образі. Ми не ображаємося і не «тушуємося», коли просто на вулиці дітлашня називає нас іменами казкових чи мультяшних персонажів. Навпаки, це говорить про те, що дітям подобається і вони тепер асоціюють нашу бібліотеку не просто із місцем, де купа книг, а місцем, де можна потрапити у справжню казку.

Справжньою подією стало святкування щорічного Всеукраїнського Дня бібліотек. Ми вирішили не сидіти у бібліотеці і чекати привітань, а вийшли на вулицю і привітали усіх маленьких і дорослих миколаївців із нашим святом. Усі охочі змогли відвідати бібліотечний майданчик на центральній вулиці Миколаєва і взяти активну участь у квесті «Територія Книги». Наші фахівці підготували ряд цікавих заходів на будь-який смак. На дітлахів чекали три локації: на GAME-території діти грали у рухливі ігри, ART-територія – місце проведення майстер класу з виготовлення вітальних листівок, а на DETEKTIVE-території діти уявили себе справжніми детективами та розгадали літературні таємниці.

Бібліотекарі «молодшого» відділу активно залучають і підтримують сімейне читання, і кожного року майстерня книжкових чудес «Золотий ключик» поповнюється новими родинами, що читають. Кожна зустріч у нашій майстерні – це хоч і маленька, але дуже яскрава подія для найменших читайликів. І дуже приємно, коли під час наступного відвідування бібліотеки, вони із захватом і блиском в оченятах згадують яскраві моменти зустрічі.

«Розширювати горизонти». МОБД не стоїть на одному місці, а постійно заводить нових друзів і партнерів. Про це говорить взаємодія з різними установами культури та освіти м. Миколаєва і області. Перш за все це школи та дитячі садочки, спеціалізовані інтернати та центри реабілітації дітей із різними фізичними порушеннями. Ми підтримуємо контакт з Радою національних товариств Миколаївської області і майже усі меншини нашого міста співпрацюють з нами у проєкті «Дружать діти – дружать народи». Нашими постійними партнерами є Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Миколаївська філія Київського університету культури та мистецтв, Миколаївський коледж культури та інші заклади.

Хорошими друзями бібліотеки стали поліцейські, громадські діячі і організації, депутати, спеціалісти банків. З цього можна зробити висновок, що бібліотека відкрита для усіх небайдужих та зацікавлених, ми готові до співпраці і завжди раді новому.

«Підкорювати нові вершини». Творчий колектив дитячої бібліотеки завжди прагне більшого. Про це свідчать неодноразові перемоги у фестивалях дитячих

ігрових програм, які щороку проводяться у Миколаєві, а також постійні «бібліотечні гастролі» та зустрічі з дітьми районних, сільських та бібліотек ОТГ. Минулого року в Миколаївській обласній бібліотеці для дітей відбулася дійсно подія великого, обласного масштабу. Це «Book'ids-Fest» – відкритий літературний фестиваль. Ця подія охопила добру частину Миколаївської області: бібліотеки шкіл-інтернатів, сільські та районні бібліотеки для дітей, бібліотеки ОТГ. Мета цього фестивалю – познайомити дітей та дорослих із сучасними письменниками рідного краю і охопити якомога більшу кількість краєзнавчої літератури. Цей захід був розрекламований у місцевих медіа, виготовлена рекламна та сувенірна продукція, створена окрема сторінка у соціальних мережах. До речі, цей фестиваль проходив за підтримки Українського Культурного Фонду.

Наша бібліотека є стартовим майданчиком для розвитку талантів читачів міста і області. Діти залюбки беруть участь у літературних та художніх конкурсах і проєктах обласного чи всеукраїнського рівня.

«Бути відкритим до всіх і кожного». МОБД протягом багатьох років плідно працює з дітьми, що мають інвалідність. У бібліотеці їм комфортно і затишно. Спільні проєкти, постійні зустрічі, особливий підхід надає можливість розвитку особистості.

«Бути технічно підкованими та професійно ерудованими». Усім відомо, що технічний прогрес занадто швидкий та мінливий. Бібліотекарі МОБД не відстають: навчаються самі та навчають читачів бути медіаграмотними і освоювати нові технології. Ні для кого не секрет, що бібліотекарі постійно щось шукають, вигадують, створюють свої незвичайні формати проведення того чи іншого заходу. Близько десяти років наша бібліотека є учасником «Бібліотечної ЯР-МАРКИ ідей та інновацій». Це подія міжрегіонального і навіть Всеукраїнського масштабу. Щороку відбувається «з'їзд» професіоналів дитячих бібліотек з півдня та центру України для обміну ідеями та досвідом роботи.

«Руйнувати стереотипи». МОБД вже давно не є «просто бібліотекою». Сьогодні це справжня територія дитячого простору: знайомства з місцевими авторами та відомими українськими письменниками, майстер-класи на відкритому просторі, вуличні акції, бібліотечні флешмоби – це і є сучасна бібліотека. Дитячі бібліотекарі – це розумні, освічені, творчі, креативні особистості, які знають, як навчити сучасних дітей любити книги й читання, і превеликим задоволенням передають свої знання читачам. До речі, цього року було зруйновано ще один стереотип. Мова йде про карантин і дистанційну роботу бібліотек. Наша бібліотека одразу ж включилася в онлайн-роботу та ще й змогла організувати і провести декілька цікавих онлайн-подій. Щороку у квітні в Миколаєві проходить книжкова виставка місцевих видавництв «Миколаївська книга». Зазвичай до бібліотек міста запрошували миколаївських авторів для презентацій чи просто для спілкування з читачами. Цього ж року ми в онлайн-режимі, а саме у фейсбуці, презентували літературну антологію Миколаївщини «Живлюща сила Ємигії» одразу у трьох частинах: для дошкільнят, для початкової і старшої школи. До

презентації залучено укладачів антології Шуляра Василя Івановича – директора інституту післядипломної освіти, Лукьяненко Дарію В'ячеславівну – викладача інституту, авторів, твори яких увійшли до збірок, і бібліотекарів, які знайомили користувачів мережі із класиками краєзнавчої літератури. Найголовнішим у цій події є те, що читачі, підписники нашої бібліотечної сторінки, і просто зацікавлені користувачі мережі активно залучилися до цієї онлайн-події. Вони читали і розповідали вірші миколаївських поетів, влаштовували родинні читання вголос, готували мінібіографії письменників рідного краю, створювали малюнки та виготовляли поробки за мотивами творів письменників-краєзнавців, а всі фото та відеороботи надсилали нам для розміщення, або ж розміщували самостійно під постами бібліотеки. Тож в результаті ми отримали крутий онлайн-івент, збільшили кількість віртуальних користувачів і довели усім, що бібліотекарі – «універсальні бійці», які зможуть знайти вихід з будь-якої ситуації.

Таким же чином ми провели 30-денний інстамарафон з екології. Завдяки нашим читачам захід був насиченим, яскравим і набув широкого резонансу в мережі. Взагалі для івентів важливим є встановлення двостороннього зв'язку з аудиторією, щоб уявляти, наскільки проведення заходу забезпечило досягнення поставленої мети.

Традиційним для бібліотек, але від цього не менш важливим та актуальним напрямком, є організація книжкових виставок. Для того, щоб виставки стали подією та по-справжньому приваблювали читачів, співробітники бібліотек повинні постійно змінювати підходи до їх експонування. Однією з таких подієвих книжкових виставок стала «Бабця Йожка та її друзі». До неї бігли діти, вона привертала увагу навіть зазвичай байдужих дорослих. Кожен міг відчути себе гостем у казковій хатинці, зробити фото і, звісно, обрати книжку із головною героїнею для читання. Зазвичай книжкова виставка є доповненням якогось заходу, цього року було навпаки – спочатку з'явилася ідея виставки, а потім вже народився захід – вечірка «День народження Бабці Йожки».

Наші читачі знають, що в Миколаївській обласній бібліотеці вони зможуть знайти і отримати будь-яку книгу: від класики до наймоднішої супер-популярної книжки. Їх завжди зустрінуть привітні бібліотекарі, а у бібліотеці на них чекає комфорт і затишок, а це найкорисніший івент для будь-якої бібліотеки.

Тетяна Качак, доктор філологічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, член IRSCS та Центру дослідження для дітей та юнацтва м. Івано-Франківськ

«Літературна кавалерка» – авторський проєкт промоції дитячої книги і читання

Промоція дитячої книжки і читання – напрям роботи бібліотекарів, учителів, видавців, який сьогодні стає особливо актуальним. Інтенсивний розвиток українського книговидання для дітей, багата пропозиція різноматематичних і різножанрових видань з одного боку, і швидкі темпи втрати інтересу гаджетозалежного покоління дітей до книжки та читання з екрану загострили потребу в популяризації читання, спеціальних акціях і заходах мотивації дітей до читання. Ера реклами не минула і книжку. Є багато прикладів того, як успішна реклама забезпечувала популярність книгам, їх авторам і навіть диктувала моду на читання. Таким прикладом може бути диалогія Гаррі Поттера. Але йдеться не тільки про спорадичне читання, а про формування у дітей постійного цілеспрямованого інтересу до читання, читацької грамотності, читацької культури.

Цілеспрямована і систематична робота з формування читацької культури особистості, розвиток сімейного читання, удосконалення змісту й стратегій літературної освіти, впровадження всеукраїнських позашкільних програм, активізація читацької діяльності учнів, авторські та бібліотечні проєкти промоції читання – ефективні шляхи розв'язання проблеми.

Формування читацької культури особистості – безперервний процес не тільки становлення компетентного самостійного читача, а й духовного становлення, всебічного розвитку (розумового, емоційного, художньо-естетичного), формування цінностей особистості засобами художнього слова. Відповідно до визначених етапів системи формування читача актуальними є різні методики промоції дитячого читання. Їхню дієвість та ефективність забезпечують такі ключові принципи-правила роботи:

- систематична промоція і популяризація читання із залученням інституту сім'ї, освітніх і культурних закладів, громадських організацій, інститутів держави;
- мотивація до читання з раннього віку і впродовж навчання;
- активна читацька діяльність з обов'язковим обговоренням прочитаного, презентацією читацьких відгуків і оцінок, критичного осмислення.

У Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника викладаю дисципліну «Дитяча література та методика навчання літературного читання». У навчанні майбутніх педагогів використовую ті методи і підходи промоції дитячої книжки і читання, які й вони зможуть практикувати у школі. Це як традиційні, так і авторські методики. Практикую презентації за участі автора; за-

няття-візуалізації; літературні п'ятихвилинки; аукціони креативних ідей, інтерактивних плакатів, рекомендаційних списків; перегляди екранізацій відомих творів; прочитання книг і зйомки буктрейлерів; ведення відеоблогів; підготовку індивідуальних та групових проєктів; конкурс відеовідгуків на прочитані книги сучасних авторів у соцмережах; літературні вікторини, квести та ін.

Особливо успішним у плані промоції читання серед школярів та молоді є мій авторський проєкт «Літературна кавалерка» [1-3] – ігри-презентації сучасних книг, ігри-змагання команд читачів, які відбуваються за участі письменників. З 2016 року було проведено 11 ігор-презентацій сучасної української літератури для дітей та юнацтва, у яких взяли участь школярі та студенти різних навчальних закладів.

Ігри «Літературної кавалерки» пройшли в Івано-Франківську, Коломиї, Дрогобичі, Краматорську, Львові та Ужгороді. Було запрошено більше двадцяти письменників, серед яких Зірка Мензатюк, Олена Рижко, Сергій Гридін, Василь Теремко, Андрій Бачинський, Оксана Сайко, Олександр Гаврош, Ірина Ралко, Марія Морозенко, Валентина Захабура та ін. Усі заходи супроводжуються пісню-візитівкою проєкту, а з глядачами проводиться інтерактив «Запитай у письменника». Кожна гра складається з п'яти етапів: знайомство з командою, презентація прочитаної книжки (у форматі буктрейлера, інсценівки, відеосюжету та ін.), запитання автору, завдання від письменників, завдання на основі прочитаного «команда-команді». Виконання завдань оцінює компетентне журі бібліотекарів. Переможці відбіркових ігор змагаються у фінальній грі.

Книжки, які пропоную для читання учасникам проєкту, здатні назавжди змінити уявлення підлітків про читання і книжку. Ці книжки про і для юних. Немає єдиного рецепту переживання підліткового віку, дорослішання й перших почуттів, але є чудові повісті «Я закохалася» Марії Морозенко, «Полянами й хмарочосами» Степана Процюка, оповідання із збірки «Новенька та інші історії» Оксани Сайко, «Дівчина з міста» Олени Рижко, які демонструють різні моделі поведінки юних героїв у подібних ситуаціях. Україну, її історичне минуле та географічні простори через пригодницькі квести та емоційні переживання посправжньому відкривають повісті «Таємниця козацької шаблі» та «Дике літо в Криму» Зірки Мензатюк, «Пригоди тричі славного розбійника Пинті», «Неймовірні пригоди Івана Сили» Олександра Гавроша. Повість-детектив «Відчайдушні» Сергія Гридін захоплює у вир подій і не відпускає, допоки герої-підлітки не відкривають усі таємниці. Реалістична, соціально-психологічна повість «140 децибелів тиші» Андрія Бачинського спонукає переосмислити своє ставлення до людей з інвалідністю, не бути байдужими. Це тільки деякі з тих книг, які читали, презентували й аналізували учасники «Літературної кавалерки». Буктрейлери команд-переможців на книги «Не Ангел» Сергія Гридін, «140 децибелів тиші» Андрія Бачинського, «16 весна» Василя Теремка, «Дівчина з міста» Олени Рижко», «Я закохалася» Марії Морозенко є у вільному доступі на YouTube.

«Літературна кавалерка» – проект, в якому використано найкращі традиції промоції дитячої книжки і нові інструменти мотивації дітей до читання. У центрі уваги не скільки письменник, як читач, його бачення та інтерпретація текстів. Обговорення книжки з автором та іншими читачами, акценти на тому, що насправді хвилює юних реципієнтів, гуртування і прояви талантів, реалізація креативних ідей через читання і презентацію прочитаного є найважливішим у цьому проекті.

Такий формат презентації цікавий молодому поколінню, бо не передбачає пасивного спостереження чи слухання автора, а вимагає творчості, критичного мислення, активної читацької рецепції, інтерактиву, креативу та проявів особистого характеру. У процесі реалізації проекту відбувається оновлення фондів шкільних бібліотек сучасною та актуальною літературою для юних. Як показує досвід, саме такі форми роботи з майбутніми педагогами є найдієвішим засобом формування у них вмінь організувати дитяче читання, промоцію дитячих книг і формувати читацьку культуру вихованців.

Дистанційна форма не дозволяє провести «Літературну кавалерку» у традиційному форматі, поєднати «слово» і святкове дійство й передати читацькі емоції, які виникають під час гри. Однак в умовах дистанційного навчання спілкування з авторами книг для дітей, найкращими промоутерами дитячого читання, науковцями й педагогами практикуємо під час інтерактивних онлайн-зустрічей у межах проекту «Літературна академія». Учасники ведуть активний діалог, обговорюють проблеми й презентують власні ідеї поширення культури книжки і читання у родині, закладах освіти, суспільстві.

Отже, ефективними є ті авторські проекти промоції читання, які постають як система способів мотивації до читання дітей та дорослих, популяризації якісної літератури; базовані на методах інтерактивної взаємодії, максимального залучення читачів до промоції прочитаної книжки, активного вияву і реалізації їхньої творчої ініціативи. Важливим є поширення культури книги і читання у сім'ї, школі, дитячих центрах, дитячих і юнацьких організаціях та групах; спілкування на основі прочитаного, створення ситуацій емоційно-моральних переживань, ситуаційне моделювання та експертні оцінки читачів.

В Івано-Франківську провели «Літературну кавалерку». URL: <http://www.blitz.if.ua/news/v-ivano-frankivsku-provely-literaturnu-kavalerku1.html>. — (Дата звернення: 20.11.2020).

«Літературна кавалерка». Голос України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/316654>. — (Дата звернення: 20.11.2020).

Літературна кавалерка об'єднала студентів з Івано-Франківська, коломії та Краматорська. URL: <http://www.if.gov.ua/news/literaturna-kavalyerka-ob-yednala-studentiv-ta-shkolyariv-z-ivano-frankivska-kolomiyi-ta-kramatorska>. — (Дата звернення: 20.11.2020).

Галина Гіч, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії й методик мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ZOO-парк і код/т читання: практики і технології читацької діяльності XXI ст.

Стаття присвячена аналізу особливостей читацької діяльності учнів «нової грамотності» в умовах формування пост грамотності. Представлено результати наукових досліджень щодо специфіки читання дітей нового покоління в умовах переважного використання комп'ютерних технологій і основні способи читацької поведінки дитячо-юнацької аудиторії. Наводяться основні практики (традиційні та нові) читання учнів нової української школи. Запропоновано основні шляхи зміни читацької поведінки дітей і підлітків.

Ключові слова: грамотність, квазічитання, скролінг- та скрімінг-читання, способи зміни читацьких практик, смислове читання, читацькі практики.

Читання дітей та підлітків як представників покоління Z – одна з серйозних та складних проблем сучасної психології, педагогіки та соціології читання. Саме ці науки мають пояснити практикам, чим вирізняється читання дітей та підлітків, що треба зробити в умовах активного використання комп'ютерних технологій, щоб діти продовжували читати.

Тема формування «нового» читача і нових практик читання, з нашої точки зору, найґрунтовніше представлено у публікаціях Маргарити Гудової щодо особливостей читання в епоху постграмотності [2] і Юлії Щербініної про специфіку існування книжкової культури в сучасному світі. [7]

Відразу зазначимо наші принципові позиції щодо читання дітей і підлітків XXI століття. Перше, вони читають, але з фізіологічної точки зору процес їх читання зовсім інший. Друге, «золота полицка» для читання цієї аудиторії формується у нас на очах, самими читачами. Вона складається з інших книг і суттєво вирізняється від «золотої полицки» попередніх поколінь. Це аксіоматичні речі.

Мета статті полягає в теоретичному поясненні феномену читання дітей покоління Z і спробам пошуку можливих практичних дій у площині зміни їх читацьких практик.

Визначена мета репрезентована в таких завданнях:

- описати феномен читання дітей та підлітків як представників покоління Z і схарактеризувати основні особливості їх читацької діяльності в умовах поступового переходу від культури логоцентричної до іконоцентричної;
- запропонувати конкретний механізм зміни усталених читацьких практик у зв'язку із формуванням «нової» моделі читання дітей і підлітків.

Дитяче читання ми розуміємо як соціалізаційний механізм залучення до матеріальної і духовної книжкової культури, що включає в себе змістові та технологічні соціальні практики. Загальновідомо, що кожне наступне покоління людей читає менше і гірше. Це визнано аксіомою, і науковці намагаються віднайти адекватні методики і прийоми читання, які полегшать сучасним дітям процес читання, оскільки вони використовують здебільшого електронну інформацію. Доведено, що аудіовізуальна інформація значно легше засвоюється і є легкодоступною.

Сьогодні, коли світ неухильно рухається від логоцентричної до іконоцентричної культури, треба визнати владу картинки над владою слова і факт наявності сьогодні у дітей не тільки традиційної практики читання, але й їх поступовий перехід на нові моделі читацької поведінки.

«Глятч», «зритель» – так влучно називає читача ХХІ століття Ігор Кондаков. [4, с. 516] Саме цей умовний термін чітко визначає особливості читання дітей у ХХІ столітті. Винесення на перше місце в понятті слова «зритель» (рос.) є не випадковим і підтверджує той факт, про що говорять і пишуть науковці: влада слова поступається владі картинки. Вочевидь ідеться про зовсім іншу поведінку читачів – дітей ХХІ століття. При цьому науковці здебільшого скептично оцінюють роль новітніх технологій у читанні дітей та підлітків: Магдалена Фікус жорстко ставиться до інформатизації суспільства та її впливу на дітей: «...руку замінив протез у вигляді клавіатури, і я починаю припускати помилок. Це означає, що поряд зі мною росте покоління, яке не читає (а в кращому разі замінює читання аудіокнигами або фільмами). Це покоління скоро буде не в змозі і писати... Напевно, зупинити ці процеси, потужні і швидкі, як потік струмка, вже неможливо. Але залишається цікаве питання: як ми будемо думати через сто років?». [3, с. 10 - 29]

Сучасні діти сприймають букви, цифри, схеми, малюнки через певний технологічний пристрій – програму, яка забезпечена засобом виведення – екраном. Цей екран і замінює сучасній дитині собою багато інших предметів, зокрема – книгу. Саме цим зумовлена зміна дієслова «читати», яке сьогодні рідко є читанням-зануренням у текст, а характеризується науковцями як скролінг- і скрімінг-читання. Цифрова епоха не знищила читання дітей, але сьогодні вони читають зовсім по-іншому, ніж попередні покоління дітей, і читання для них має зовсім інший смисл, ніж у попередні епохи. Читання з екрана настільки відрізняється від читання з листа, що ці два види читання можна назвати принципово різними техніками. Науковці говорять про традиційні та нові практики читання. [5, с. 91]

Саме комп'ютерні технології стали підґрунтям розвитку синоптичного читання, яке слід розуміти як перехресне читання кількох взаємопов'язаних текстів та/або одночасне читання кількох різних текстів (синоніми поняття: нелінійне, динамічне, розширене, кіберчитання, гіперчитання).

Діти і підлітки ХХІ століття використовують два основні види читання: читання з метою придбання читацького і літературного досвіду і читання з метою

засвоєння та використання інформації. З точки зору аналізу читання як фізіологічного процесу, зазначається, що в епоху панування електронних технологій переважають два основні види читання: скролінг – і скрімінг. Скрімінг-читання – це поверхове ознайомлення з інформацією, швидкий перегляд; побіжне переглядово-ознайомче читання, швидке читання, читання «по діагоналі». Скролінг-читання – це «перегортання» та прокручування тексту, пошук очима ключових слів. І перший, і другий види читання не завжди сприяють розумінню прочитаного або принаймні ускладнюють цей процес.

Дозволимо собі сказати: така практика читання навряд чи є перешкодою у сприйнятті освітніх текстів, але вона, імовірно (бо спеціальних досліджень немає), є перешкодою під час читання художніх текстів, сприйняття яких насамперед базується на зануренні в текст і дає читачеві відчуття задоволення від прочитаної книги. Оскільки, за думкою науковців, сучасні діти є гедоністами, то вони не будуть активно читати наступну книгу, якщо не отримали насолоди від читання попередньої. Це ще раз підтверджує багаторічну абсолютно правильну тезу про те, що діти і підлітки чекають задоволення від читання – приблизно такого, яке вони отримують під час спілкування з різноманітними гаджетами. Саме «п'ять екранів» супроводжують наших дітей у житті, але кожен цей екран може стати інструментом для читання, коли смартфон використовується для читання.

Сформовану з дитинства практику роботи з екраном діти і підлітки як читачі переносять на традиційні книги і тексти. Очевидно, що «народжені в інтернеті» діти не можуть сприймати лінійний текст так, як попередні покоління. Кліпове мислення з притаманними йому фрагментарністю, швидкістю, перестрибуванням з однієї картинки на іншу, змінює читацьку поведінку дітей та підлітків. Уважне, вдумливе читання попередніх поколінь як «цифрових мігрантів» було сформоване столітніми практиками використання виключно лінійних текстів (дуже часто – доволі великих за обсягом). Лінійне мислення «людей книги» і кліпове мислення «людей екрану» – це різні фізіологічні процеси (і очей – як основного інструменту читання, і мозку, який активно задіяний у процесі читання).

Пояснимо особливості так званого квазі-читання, яке у більшості своїй притаманне дітям та підліткам.

Науковці говорять про наступні феномени читання дітей як «цифрових або-ригенів»: «зізковзування погляду», «розбите дзеркало». [1] Перший виявляється в тому, що очі читача постійно «зізковзують» сторінкою, опускаючись донизу, і текст не читається уважно, а очі «вибирають» лише частину рядка. Цей феномен не є абсолютно новим, про гравітацію читання відомо давно, але він вочевидь перешкоджає уважному читанню. Другий феномен також негативно позначається на смисловому читанні, оскільки текст «розсипається» в очах учня і йому важко відразу зрозуміти, про що йдеться в тексті.

Також науковці активно говорять про такі особливості сприйняття інформації з екрана: F-патерн і Z-патерн, діаграма Гуттенберга. Z-патерн – це лейаут у формі букви «Z». Коли читач сканує сторінку, його погляд природним чином рухається зліва направо, зверху вниз – і Z-патерн повторює цю траєкторію. Спочатку погляд рухається по верхній горизонталі – з лівого верхнього кута в правий; далі з правого верхнього кута погляд переміщається в лівий нижній, створюючи діагональ. Потім погляд знову рухається за горизонталлю – цього разу з лівого нижнього кута в правий. Таким чином виходить траєкторія руху погляду в формі букви «Z»: Цей патерн працює, тому що саме так більшість текстоорієнтованих людей читають книги: зверху вниз і зліва направо. Читання онтологічно лінійне (принаймні, у нашій культурі – це рух очей зліва направо), але у сучасних дітей і підлітків очі у процесі читання рухаються не так, як у «людей книги». Покоління дітей, які живуть ключовими словами і посиланнями, вже мають іншу практику читання і цей феномен не може не враховуватися у практичній діяльності всіх соціальних інститутів, які дотичні до проблематики існування книги, читання і людей, яким це потрібно.

Сьогодні науковці шукають і знаходять шляхи можливих дій заради збереження практики читацької діяльності, навіть при тому, що ці практики читання сьогодні є різними і до певної міри – протилежними.

Лідер французької школи історії читання Роже Шартъє виділяє три типи революційних трансформацій у галузі письмової культури, у процесі яких відбуваються кардинальні зміни у способах визначення, архівування і передачі письмових текстів: «революція» в техніці репродукування текстів; зміни у формі та структурі книги; зміни у галузі читацької компетентності і способах читання. [6, с. 138]

Наше дослідження переважно присвячено аналізу третього типу цих змін – ми будемо говорити про зміни у способах читання. Без серйозного теоретичного аналізу цієї теми позитивні зміни в цій сфері є неможливими.

Читацькими практиками називають прийняті у культурі традиційні і нові способи та навички використання друкованих і електронних артефактів.

За способами читання науковці виокремлюють традиційні та нові практики читання. В основі традиційної практики (або моделі читання) – любов до книги як такої. Нові практики читання свідчать про поступове широке використання в читанні електронних носіїв, така практика читання формує зовсім іншого читача.

За ступенем впливу вирізняють традиційні (автономні (такі, якими управляють, каналізовані) та самостійні / вільні читацькі практики. Традиційними практиками називають активне звернення до друкованих видань, відвідування бібліотек, використання бібліографічних списків з метою формування власного кола читання, знайомство з книжковими виставками і т. п. Особливої уваги сьогодні потребують вільні читацькі практики, але це буде темою наступної розмови.

До нових практик читання науковці відносять «читання з пелюшок», читання дитячих енциклопедій (короткого, структурованого матеріалу за темою),

які надзвичайно подобаються дітям, читання після перегляду візуальних продуктів (фільму, мультфільму або мультсеріалу), «електронне читання» з використанням різних пристроїв.

Таким чином, сьогодні можна констатувати факт наявності двох основних моделей читацької діяльності дітей і підлітків: традиційної і «нової». Обидві моделі і сьогодні визначають читацьку поведінку читачів, оскільки не буває у суспільстві так, щоб будь-яка революція абсолютно знищила попередні надбання людства. Традиційна модель дитячого читання є і сьогодні, але поряд з нею, з огляду на інформаційну революція, сформувалась та розвивається «нова» модель читання дитячо-юнацької аудиторії. Саме ці зміни і потребують детального наукового вивчення понять «читацька практика», «модель читання», «способи читацької поведінки».

Перш ніж окреслити можливі шляхи дій щодо зміни читацьких практик, означимо коло соціально-психологічних чинників соціалізації через читання. В першу чергу мова йде про імпринтинг, який розуміється як фіксація дитиною на рецепторному і підсвідомому рівнях особливостей, які впливають на її життєвоважливі об'єкти (характерно для дитячого віку від декількох місяців до 1-2 років). Так, саме у цьому віці можна говорити про початок формування майбутнього читача. Читання дитині книг батьками у цьому віці сприяє фіксації в її пам'яті образів зі сторінок книг, а також запам'ятовування відчуттів при зіткненні з фактурами різних матеріалів (паперового тексту книги, картинок з картону та інших елементів, «вбудованих» в сучасні книжки для наймолодших) і т. п. Чи готові сьогодні соціальні інститути суспільства, окрім сім'ї, до роботи з таким читачем? Чи вистачає книг, виготовлених з використанням різноманітних фактур, для наймолодшої аудиторії читачів? Відповідь очевидна.

Другим чинником є екзистенційний натиск як оволодіння мовою і неусвідомлюване засвоєння норм соціальної поведінки, особливо - у процесі взаємодії зі значущими особами (в першу чергу – батьками). Цей процес відбувається у віці 2-4 років, коли дитина вже може повторювати прочитаний батьками текст (особливо – дитячі вірші). Відчиняємо всі можливі двері для дитячої поезії, бо саме рима у цьому віці якнайкраще сприймається мозком дитини.

Третім важливим чинником є наслідування, в першу чергу – будь-якого зразку. У дитячому віці поява кумира є досить поширеним явищем. Дитина намагається копіювати поведінку героїв – персонажів улюблених казок та інших творів. Вкрай важливо, щоб ці персонажі були відомі всім читачам-дітям, вони мають бути впізнаваними і улюбленими. Мають бути серії книг, де головний персонаж зростає разом з дитиною, яка читає цю книгу. Всі згадали феномен Гаррі Поттера? Нам вкрай потрібні свої, українські, герої художніх книг, які згодом мають стати персонажами фільмів, спектаклів, мультфільмів.

Філіпп Девіс із Ліверпульського університету дійшов висновків, що під час читання виникає ефект «занурення» у книгу, коли читач уявляє себе на місці

героя, тобто в мозку починають функціонувати ті зони, які в інший час не бувають задіяними. При цьому зазначимо, що цей ефект не виникає під час перегляду телевізора або під час комп'ютерної гри.

Останнім фактором є ідентифікація як процес неусвідомлюваного ототожнення людиною себе з іншою людиною, групою, зразком. Діти відповідно до вікових та індивідуальних особливостей схильні ідентифікувати себе з тими чи іншими героями, сприймаючи при цьому властиві їм зразки поведінки, стиль життя і т. д. Це фактично продовження попередньої теми, але складність реалізації цього чинника полягає в тому, що це аж ніяк не буде один герой (або одна героїня) для всіх дітей і підлітків. Суспільство настільки розшароване за самим різними ознаками, що діти сьогодні мають різні цінності і можуть ставитися до одного літературного героя прямо протилежно. Але ж наслідують лише того героя, яким беззастережно захоплюються. Письменники і поети, думайте!

Не можна оминати тему механізмів реалізації цього дуже непростого, але вкрай важливо завдання. В першу чергу мова йде про використання традиційного механізму як засвоєння дитиною норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, які закладені в текстах книг, в ілюстраціях. Цей процес відбувається, як правило, на неусвідомленому рівні за допомогою фіксації, некритичного сприйняття панівних стереотипів, правил, переваг у виборі книг, оцінки значущості читання, наявності та складу домашньої бібліотеки тощо. Ще раз підкреслимо роль батьків у становленні позитивних практик читацької діяльності дітей і шукаємо нові форми залучення активної батьківської аудиторії до процесу формування читача. Саме батьки є тими «янголами читання», які закладають формат майбутньої читацької поведінки (свідомо або несвідомо, грамотно або безграмотно).

Інституційний механізм функціонує в процесі взаємодії людини з різними організаціями та соціальними інститутами, які дотичні до питань функціонування книги і читання в суспільстві. Засоби масової комунікації (книги і періодичні видання, радіо, телебачення, мультимедіа, Інтернет та ін.) впливають на соціалізацію особистості не тільки за допомогою трансляції певної інформації, а й через подання певних зразків поведінки героїв книг, кінофільмів, телепередач і т.п.

Міжособистісний механізм функціонує в процесі взаємодії дитини з суб'єктивно значущими для нього особами, думки яких для нього важливі. В його основі лежить психологічний механізм міжособистісного перенесення завдяки процесам емпатії, ідентифікації і т. д. У випадку з дитячим читанням значущими особами є батьки, інші родичі, вчитель, бібліотекар, а також однолітки та друзі. У цьому плані край важливо мати цілу низку різноманітних рекомендаційних сервісів, де діти і особливо підлітки можуть знайти собі «партнера» по читанню.

Субкультурний механізм діє в рамках певної вікової чи іншої субкультури. Під субкультурою розуміється комплекс соціальних норм і поведінкових проявів, типових для людей певного віку або культурного прошарку, який створює

певний стиль життя і мислення тієї чи іншої вікової або соціальної групи. Субкультура надзвичайно впливає на соціалізацію дитини через її носіїв (однолітки, однокласники та ін.), тобто особи, думка яких для них особливо важлива. При цьому вони можуть сприйматися як авторитетні особистості, наприклад, в питаннях читання. Діапазон субкультур, якими цікавляться сучасні тинейджери, дуже широкий. Чи є сьогодні художня література, де у правильному ракурсі представлена та чи інша субкультури? На жаль...

Подальший розвиток означеної теми вбачаємо в науковому розробленні та методичному впровадженні як мінімум трьох способів зміни читацьких практик: артикуляції, реконфігурації та запозиченні. Ці позиції є важливими з погляду визначення напрямів трансформації читацької поведінки дітей і підлітків, але це буде темою наступної розмови.

Науковці говорять про три основні способи зміни читацьких практик: артикуляція, реконфігурація, запозичення. Саме ці способи допоможуть існуючим практикам отримати нові імена, перенести їх в інші контексти і пристосувати для вирішення нових завдань.

Артикуляція як зміна читацької практики проявляється в тому, що певний стиль або спосіб дії потрапляють у фокус уваги і стають більш чітко окресленими. Читання має стати НОРМОЮ поведінки людини, треба всіляко розвивати і поширювати найкращі вітчизняні і зарубіжні практики популяризації книги і читання серед самих різних аудиторій дітей і підлітків.

Реконфігурація відбувається тоді, коли практика або аспект практики, які раніше були маргінальними, стає центральними. Тут порада дуже проста: ми не критикуємо взагалі або робимо це вкрай толерантно та акуратно. Вся попередня практика залучення людей до читання свідчать про те, що ми занадто сакралізували читання. До читання великих книг читач-дитина має прийти самостійно, прочитавши перед цим сотні і сотні інших книг.

Запозичення передбачає використання практик активізації читання з іншої сфери. Новітні інформаційні технології не «крадуть» і «не вбивають» читача, а вже сформували іншого читача. Новітні технології, які сьогодні активно використовують діти і підлітки, треба «підключити» до книги і читання! Наші діти живуть у світі «п'яти екранів» і не представляють свого життя без них. Сьогодні вже накопичено величезний досвід використання сучасних технологій для популяризації книги і читання. Давайте разом включимо ці «екрани» наших дітей, на яких будуть хороші книги!

Отже, дітям і підліткам як представникам покоління Z та «людям екрану» притаманні зовсім інші читацькі практики, які треба наполегливо та ґрунтовно вивчати. Науковці мають пояснити представникам всіх зацікавлених у формуванні читачів соціальних інститутів, що саме і як треба робити з метою залучення молодого покоління до читання.

«И напоследок я скажу»... Для того, щоб діти і підлітки XXI століття читали, всі соціальні інститути, які дотичні до проблеми читання, мають об'єднатися і

створити середовище за формулою «Ad libitum» – коли кожна дитина читає за бажанням, на розсуд, на свій розсуд; як захочеться, скільки завгодно. Завдання непросте, але ми здатні це зробити, оскільки розуміємо значущість читання і маємо великий досвід залучення дітей і підлітків до читання. Просто треба знайти відповідні методики, технології, прийоми і засоби активізації читацької поведінки зовсім інших «людей екрану».

Література

1. Гич Г. М. Читання учнів «нової грамотності» і традиції пояснювального читання Костянтина Ушинського // Вересень. 2020. — № 1 — 2. С. 7. — 12.
2. Гудова М. Ю. Чтение в эпоху постграмотности: культурологический анализ: Автореферат дис. на соискание ученой степени доктора наук. — Москва, 2015. — 51 с.
3. Журавльова І. К. «Ідеальний експерт», або роман з читачем: продовження триває... / І. К. Журавльова // Читання в епоху розвитку електронних ресурсів: книга чи Інтернет?: матеріали наук.-практ. конф., 13-14 вересня 2016 р. — Полтава: ПолтНТУ, 2016. — С. 10-29.
4. Кондаков И. В. «Зритель»: новый субъект современной культуры / И. В. Кондаков // Режим доступа: <https://doi.org/10.25281/2072-3156-2016-13-5-516-525>.
5. Назаров М. М., Ковалев П. А. Изменения медиасферы и современные практики чтения / М. М. Назаров, П. А. Ковалев [Электронный ресурс] // Социологические исследования. — 2017. — № 2. — С. 84–95. — Режим доступа: <https://rucont.ru/efd/587482>.
6. Шартье Р. Письменная культура и общество / Р. Шартье. — Москва: Новое издательство, 2006. — 270 с.
7. Щербинина Ю. В. Время библиоскопов: Современность в зеркале книжной культуры. — М.: Форум — Нелит, 2016. — 416 с.

Юлія Трунова, завідувач відділу естетичного виховання КЗ КОР «Київська ОБД»

Ігрові форми роботи з читачами в бібліотеці та в онлайн-форматі

Бібліотека для дітей є одним із небагатьох безкоштовних осередків спілкування, відпочинку, творчого розвитку. В час глобальної комп'ютеризації перед бібліотекою стоїть нове завдання – зробити перебування дитини у бібліотеці цікавим, щоб це місце асоціювалося у неї не лише зі стелажми книг, а сприймалося як місце, де завжди цікаво, де можна себе проявити і реалізувати по-новому. Бібліотека повинна орієнтуватися на інтереси реального користувача. Саме користувачі бібліотек спонукають бібліотекарів до пошуку нових сучасних й різноманітних форм роботи, які завдяки актуальному змісту, творчому підходу та нетрадиційним назвам з використанням елементів театралізації, ігрових моментів, своєрідної атрибутики, широкого використання аудіовізуальних матеріалів здатні привертати до себе увагу користувачів бібліотек, а також залучати до них нових відвідувачів.

Необхідно поряд з традиційними формами бібліотечного обслуговування запроваджувати інноваційні форми роботи з користувачами, експериментувати, адаптувати до використання у бібліотеці інтерактивних методів, зокрема ігор.

Гра – чудовий, дієвий засіб організації дозвілля, може об'єднувати в собі не тільки ігровий момент, але й навчальну діяльність, давати додаткові знання і розвивати різноманітні здібності людини. Вона допомагає активізувати творче мислення, дозволяє людині бути креативною, формує і розвиває такі якості, як: відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уяву, наполегливість, самостійність, пробуджує фантазію і стає міцним імпульсом творчого розвитку не лише дітей, а й дорослих і, навіть, бібліотекарів.

Особливої популярності останнім часом набуває командна гра, яку вважають головним конкурентом комп'ютерних ігор, – квест. Бувають різних видів і типів: веб-квести (гра або завдання, для виконання якого використовують інформаційні ресурси Інтернету), медіа-квести, авто-квести, завдяки бібліотекам – інтелектуальні, літературні квести.

Квест – це захоплива, драйвова гра, яка передбачає застосування як фізичних (гравці постійно в русі), так і знань, кмітливості, артистичності, вияву командного духу.

Завдяки бібліотечному квесту користувачі краще знайомляться з бібліотекою, її фондами; етапи гри дозволяють згадати твір, письменника, розвинути ерудицію, проявити винахідливість; робота в команді допомагає краще пізнати один одного в умовах необхідності прийняття швидких та зважених рішень; гра

дозволяє спільно пережити емоційні сплески, що психологічно зближує учасників події. Завдання викликають масу позитивних емоцій і радісних спогадів, сприяють розвитку комунікації учасників. КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» активно використовує цю форму роботи з читачами, адаптувала і поширила її серед бібліотека Київської області. Читачі різних вікових категорій із задоволенням беруть участь у квестах.

Однією з перспективних форм роботи дитячих бібліотек є проведення ігрових тренінгів, які спрямовані на розвиток комунікативних вмінь читачів-дітей, вміння розуміти інших людей, оцінювати, переборювати та розкривати самого себе. Ігрові тренінги допомагають долати власну внутрішню скутість, розвивати комунікативні вміння та якості. Таку форму роботи КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» використовує у своїй театральній студії «Балаганчик». За допомогою лялькового театру «Сонечко» і ляльок діти краще сприймають літературні твори, у них підвищується інтерес до твору, його автора і читання, зокрема.

Набуває все більшої популярності проведення різноманітних акцій, приурочених до різних знаменних дат і заходів, які стають яскравою та пам'ятною подією у житті бібліотеки і читачів. Форми заходів у рамках проведення акцій можуть бути різними: презентації, конкурси, вікторини, фотоконкурси, літературні читання, зустрічі з цікавими та видатними людьми тощо.

Сучасний бібліотечний простір – це ще й віртуальний простір бібліотеки.

Швидкий розвиток інформаційних технологій та мережевої взаємодії сприяють розробці та впровадженню в бібліотечну практику нових форм та методів з використанням комп'ютерної техніки, за допомогою яких можна проводити:

- огляди нових книжкових надходжень;
- електронні виставки;
- віртуальні екскурсії;
- відеопрезентації;
- онлайн-спілкування та онлайн-вечірки;
- буктрейлери;
- майстер-класи – форма роботи, метою якої є передача читачам досвіду, майстерності, вміння робити будь-яку роботу найкращим чином.

• бібліотечний флешмоб (або книжковий флешмоб, лібмоб) найчастіше має на меті інформування населення про роль сучасної бібліотеки в суспільстві, про нові можливості, котрі відтепер надають модернізовані бібліотеки; заохочення до читання; привернення уваги до неповторності книги як носія інформації.

• флешбук – книжковий флешмоб в Інтернеті – це форма популяризації книг шляхом розміщення фрагментів текстів або презентацій, уривків з улюблених книг з наведенням цитат, ілюстрацій, особистих думок та іншої інформації у соціальних мережах.

В умовах сьогодення та дистанційного навчання під час карантинних обмежень дуже актуальним є проведення даних заходів з метою задоволення потреби

в освіті та самоосвіті, професійному вдосконаленні, розширенню світогляду, духовному, естетичному розвитку, змістовного дозвілля читачів.

Завдяки організації та проведенню таких заходів бібліотека стає популярним місцем, де завжди цікаво. Змістовне дозвілля, затишок бібліотеки, багато цікавих книг, нестандартні книжкові виставки і уважний, готовий до спілкування бібліотекар – все це неодмінно викличе бажання дітей неодноразово відвідати бібліотеку, прочитати книги, що стане гарною звичкою і потребою у системному читанні.

Досвід роботи КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» у вище зазначеній площині свідчить, що ігрова діяльність дозволяє формувати і розвивати особистісні якості дитини; сприяє сприйняттю бібліотеки як другого дому, де можна почитати книжку в кріслі біля імпровізованого каміну, або, сидячи вдома, в онлайн-режимі з бібліотечними працівниками випікати різні смаколики за рецептами кулінарних книг з фонду бібліотеки. Це подобається нашим читачам та їх батькам.

Ігри допомагають стимулювати самостійний вибір книги читачем, звернути увагу дитини на різні аспекти, яких вона може не сприйняти при самостійному читанні. Тож бібліотека повинна створювати для своїх користувачів максимально комфортне середовище, бути відкритим центром для усієї сім'ї, родини. Важливо не обмежуватися традиційними формами роботи з читачами, а шукати нові шляхи популяризації бібліотечних ресурсів, розповсюдження знань, формування культури і духовності підростаючого покоління.

Ірина Ворон, завідувач відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку КЗ «Рівненська ОБД» Рівненської ОР

Інноваційні можливості читання сучасної дитини

В епоху інформаційно-комунікаційних технологій дуже важливо прищепити дитині не просто навички читання, а й любов до книг. Читання робить дитину розумнішою, кмітливішою та добрішою, забезпечує безпосереднє емоційне спілкування з дорослими. Твори художньої літератури вчать малюків взаємодіяти в колективі однолітків, ділитися іграшками, не ображати новачків.

Сучасні видавництва пропонують широкий асортимент книг для малечі. Це книги-пазли, книги-ігри, розмальовки, книги з картами, фігурками героїв, наліпками, з тканини, з пухнастими вставками. Різноманітною також є їх тематика та жанрова своєрідність. Зважаючи на це, фонд РОБД впродовж останніх років комплектується розвиваючими та ігровими виданнями для малечі, формує колекцію аудіокниг, вімельбухів, 3-D та панорамних видань.

Зануритись у доповнену реальність та відчутти себе активним учасником книжкового дійства допомагає колекція яскравих дитячих книг, що «оживають», тобто з мобільними додатками. Переглянути їх можна за допомогою планшета або мобільного телефону.

Пізнавати світ і розкривати нові можливості для найменших користувачів дошкільного віку допомагають серії «Книжки-пазли», «Книжки-пампушки», «Книжки-панорамки». Розвиваючими є книги з віконечками та рухомими елементами: серія «Відчиняємо віконця», «Віконечка для мого сонечка», «Сторінки – цікавинки», «Книжка – схованка». Легко та невимушено підготуватись до школи малеча має можливість з книгами-картинками для найменших: серії «Навчальний вімельбух», «Моя перша кольорова книжечка» (Перший фотовімельбух. Відкрий, полічи, запам'ятай), «Дивіться, малята».

Сучасна бібліотека – це поєднання класичних підходів популяризації книги і новітніх технологій. Ми прагнемо активно поєднувати інноваційну діяльність з традиційними формами популяризації книги і читання, адже жодні гаджети не замінять живого спілкування.

Провести час у дружній, затишній атмосфері з улюбленою книгою у колі одноподумців читачі книгозбірні мають можливість під час літературних сніданків з цікавою книгою, які були започатковані у відділі обслуговування дошкільників та молодших школярів. Читання вголос сучасних книг супроводжуються цікавими розвагами, майстер класами, веселими руханками, які викликають захоплення серед дітлахів. Після прочитаного вони активно діляться своїми враженнями та емоціями.

Книга-гра Жені Миронюк «Не бійся монстриків» з перших сторінок захопила малечу. Діти залюбки розгадували головоломки, познайомились з головними персонажами книги та власноруч виготовили оригінальних і зовсім не страшних монстриків. Тут для мізків було багато цікавої роботи!

На літературному сніданку за книгою Сашка Дерманського «Жменька тепла для мами» діти вправлялися у завданні «Хвилина мудрих думок», згадуючи ніжні та теплі слова. А також мали змогу переглянути чудову добірку видань Сашка Дерманського, що була представлена на книжковій виставці.

В умовах карантину ми зуміли організувати віддалену роботу, проводячи літературні сніданки у форматі онлайн читань та відеооглядів топових дитячих видань. Більш ніж 40 заходів було проведено таким чином.

Впродовж багатьох років у бібліотеці успішно діє цільова комплексна програма «Через маленьку книгу – у великий світ», мета якої – залучення до читання, сприяння соціальній адаптації дітей з інвалідністю. У рамках реалізації даної програми налагодилась співпраця із закладами міста, де лікуються і виховуються діти з вадами зору, ранніми проявами туберкульозної інфекції, вадами опорно-рухового апарату, тобто категорія дітей не проста у спілкуванні й потребує особливого уваги та підходу. Основною формою роботи з такими дітками є гра, що дозволяє вільно спілкуватися, дає простір мисленню, допомагає важке зробити доступним і захоплюючим, а також надає інформацію про книгу. Щоб зацікавити дітей, робимо акцент на яскравій, зрозумілій наочності, в цьому нам допомагають цікаві розвиваючі книги – іграшки. Дана категорія діток позитивно сприймає коментовані голосні читання, під час яких проявляє неабияку фантазію. Спілкування, обговорення сприяють розвитку мовлення, пам'яті, уваги малечі. Під час заходів активно використовуємо аудіозаписи дитячих пісень, уривки казок; пропонуємо учасникам жестами відтворити різних тваринок, звуки комах, птахів. Така різноманітність форм і методів роботи допомагає збалансувати ігрову та пізнавальну діяльність. Бібліотечна реабілітація, яка виховує у дітей з особливими потребами культуру читання, викликає радість і насолоду від спілкування з книжкою, водночас привчає їх до самоосвіти та саморозвитку.

Ефективною є програма «Бібліотека йде до Вас», в межах якої співпрацюємо з дитячим відділенням Рівненського обласного спеціалізованого диспансеру радіаційного захисту населення. У вільний від лікувальних процедур час бібліотекарі допомагають організувати цікаве та змістовне дозвілля хворих дітей. Під час заходів вони знайомлять присутніх з книжковими новинками та проводять різнопланові пізнавальні заходи з ігровими елементами.

Подобаються дітям заходи в межах творчих студій «Кольорові намистинки». У фонді є багато книг, що спонукає малечу до творчості. Під час майстер-класів діти із задоволенням освоюють нові прийоми роботи, вивчають пропоновані техніки, створюють оригінальні композиції. Заняття сприяють розвитку дрібної моторики рук, активізації розумових процесів у дітей різного віку, розвитку конструктивного мислення, творчої уяви.

Клуб логічних розваг «Мудрограйлик» – ідеальне місце для дозвілля сучасних дітей. В затишній атмосфері та невимушеному спілкуванні молодші школярі мають можливість випробувати свої сили у настільних іграх, проявити логіку, увагу, мислення під час інтелектуально-ігрових змагань. Настільні ігри – це шанс для батьків відірвати дитину від комп'ютера. Вони не такі шкідливі, як відеоігри, коли дитина непорушно годинами «зависає» біля монітора. Настільні ігри вчать спілкуванню з реальними людьми, вони зближують, вчать працювати дитину в команді. Багато логічних завдань є у ігрових та розвиваючих виданнях, які діти використовують під час гри.

Дитячі книги – нескінченний ресурс для розвитку, отримання знань, формування художнього смаку, проведення дозвілля та отримання задоволення.

Жанна Селезньова, завідувач бібліотеки-філії для дітей ім. Г.К. Андерсена КУ «Міська централізована бібліотечна система» м. Маріуполя

Підтримка культури читання в епоху цифрових технологій

Жодна сфера буття сучасної людини не може нормально функціонувати й розвиватися без своєчасного й повного забезпечення необхідною інформацією, вміння її швидко знайти, адекватно сприймати, надійно зберігати, якісно обробляти, використовувати і передавати. Інформація завжди впливала на формування особистості, її світогляд, поведінку та загальну культуру.

Культура читання сучасної людини – це вміння працювати не лише з книгою, а й з іншими носіями інформації, виділяти головне в тексті, робити примітки, конспектувати, складати план, цитувати, робити висновки з прочитаного. Культура читання включає знання про місце книги, газети, журналу серед інших каналів масової інформації в сучасному світі, їх особливості порівняно з радіо, телебаченням, кіно, специфіку різних видів видань, публікацій різного виду і жанру. Дитяча бібліотека завжди несла відповідальність за виховання культури читання своїх користувачів. Важливими є такі принципи нашої роботи, як: адресність послуг, подальший пошук ефективних форм обслуговування, масштабність комунікацій, зокрема спрямованих на розвиток творчого читання. Здається, в епоху цифрових технологій виховання культури читання начебто поступається формуванню інформаційної культури читачів. Але це не так.

Популяризуючи найкращі зразки літератури, творчість сучасних письменників, нові жанри й напрямки бібліотекарі намагаються організувати простір читання користувачів, керуючись при цьому правом особистості читати або не читати, правом на власний вибір, враховуючи вікові, фізіологічні, психологічні закономірності формування і розвитку дитини. Дитяча бібліотека сьогодні – це безпечне середовище, що активізує здібності дітей та підлітків до творчої діяльності, у тому числі у царині творчого читання. За дослідженнями PISA найкращі результати демонструють саме ті учні, що читають у вільний час. Отже, реалізація програм підтримки читання, формування культури читання користувачів – найважливіше завдання бібліотек.

В кожній дитячій бібліотеці нашої системи є своя програма або творчий проєкт підтримки читання.

У дитячій бібліотеці ім. Г.К. Андерсена протягом 6 років успішно реалізується проєкт «Відкриваємо світ дитячої книги разом», у рамках якого були реалізовані творчі виставки «Освідчення в коханні книзі», «Літературні герої очима наших читачів», «Портрет улюбленого літературного героя» і таке ін., де активними учасниками були наші читачі.

Працівники бібліотеки із задоволенням беруть участь у реалізації колективних творчих робіт: «Улюблена книга мого дитинства», «Наші улюблені вірші»,

«Ця книга мене приголомшила», «Бібліотекарі пропонують» та «Бібліотекарі розповідають: «Мій улюблений письменник», зроблені у формі буктрейлерів. Протягом кожного літа в рамках програми «Бібліотечний бульвар запрошує...» на дитячому майданчику поряд із площею Воїнів-визволителів та на подвір'ї ОСББ «Удача 89/22» проводилися голосні читання з циклу «Письменники-ювіляри 2014-20» для дітей мікрорайону. Бібліотекарі знайомлять місцевих мешканців із творчістю відомих письменників, розповідають про роботу бібліотеки, заохочують дітей до читання. І найголовніше, саме такі заходи дають змогу розповісти містянам про діяльність бібліотеки та запросити їх до себе і таким чином залучити нових користувачів. Дуже вдалим та популярним стали заходи «Чарівні мандри казками Г.К. Андерсена» з голосним читанням творів, театралізованими виставами та майстер-класами. Кожної суботи в бібліотечній майстерні «Диво-ручки, диво-штучки» читачів зустрічає Оле-Лукойе, який проводить різноманітні творчі конкурси та ігри, вчить читачів робити своїми руками поробки, які мають відношення до літературних творів чи героїв. Діти на цих заходах відчувають себе активними учасниками святкового дійства, де головні герої – КНИГА та ЧИТАЧ. В рамках проєкту «Відкриті серця» бібліотека співпрацює з громадською організацією батьків дітей з інвалідністю «Повір у себе». Для них проводяться цикли голосних читань «Книги-ювіляри -2014-20», години «Добрих розмов» за журналом «Шишкин лес» та ін.

Усі ці заходи сприяють підвищенню рівня читацької компетентності, розвитку зацікавленості молодих читачів у користуванні друкованою книгою як джерелом інформації.

А в дитячій бібліотеці ім. Т.Г. Шевченка щороку влітку стартує програма «Літо. Книга. Позитив». Зазвичай у програмі беруть участь від 60 до 100 читачів 7-15 років. Мета програми – популяризація бібліотеки, підвищення рівня культури читання, сприяння розвитку творчих здібностей користувачів. Щоденні тематичні заняття за програмою викликають жвавий інтерес не тільки у наших читачів, а й їхніх батьків, надовго затримуються в бібліотеці і навіть стають активними учасниками заходів. Щодня кожен учасник програми не тільки цікаво і весело проводить свій вільний час, але й набуває нові знання. За два місяці діти не втрачають інтересу до бібліотеки та бібліотечних заходів. Тут вони грають в рухливі літературні ігри, вчать логічно мислити, проявляють фантазію і творчі здібності. Кожне заняття бібліотекарі супроводжують цікавою інформацією, відеопоказом, оглядом літератури, презентацією книг. З нетерпінням діти чекають п'ятниці, бо щоп'ятниці вони опановують бібліотечно-бібліографічні знання та освоюють професію бібліотекаря. Деякі з них вже вирішили стати в майбутньому бібліотекарями і взяли участь в акції «Дублер на годину». Цікаво проходять заняття для любителів читання вголос «Жива книга». Діти знайомляться з кращими літературними творами, дізнаються про життя і творчість письменників, читають книги за ролями, виявляючи акторський талант, обговорюють

прочитане. Тут проводяться літературні конкурси, а також бібліотечні уроки розвитку мови. В 2019 році був реалізований проєкт «Великі літературні перегони». До нього було залучено 26 найкращих читачів, які протягом трьох місяців змагалися за звання «Лідер літературних перегонів». За умовами проєкту діти за цей період повинні були прочитати 12 книг з різних жанрів і відповісти на питання по кожній книзі. На фініші на переможця чекав приз! Всі досягнення-пересування читачів відзначалися на спеціальній мапі стікерами. Карта була яскраво оформлена і розміщена в фое бібліотеки, щоб всі читачі могли стежити за просуванням гравців до фінішу.

Ми підтримуємо лідерів читання дитячих бібліотек – наші зірочки. Вони стають прикладом для всіх користувачів бібліотек. Отже, ми намагаємося популяризувати не тільки книгу та читання, а й дитину, яка читає, бо пам'ятаємо, що з дитини, яка читає, виросте людина, яка думає – дуже важливо. Тому в дитячих бібліотеках ми проводимо читацькі конкурси «Найкращий читач бібліотеки», «Найкращий читач літа» (всі бібліотеки), «Лідер читання 20..-20.. навчального року», «Літній бібліокрос-20..» (дитяча бібліотека ім. Г.К. Андерсена). Ми проводимо бенефіси талановитих читачів, захист читацьких формулярів, захист читацьких інтересів тощо. Так, саме до Всеукраїнського тижня дитячого читання в дитячій бібліотеці ім. Г.К. Андерсена проходять бенефіси як справжнє Свято Талановитих Читачів. Свято-виклик всім, хто ще не любить читання так, як люблять його ці діти, свято-заклик до тих, хто ще не зустрів свою книгу, свято, яке насичене літературними випробуваннями, подарунками, творчими привітаннями однокласників, читачів і бібліотекарів.

Дитячі бібліотеки нашого міста беруть участь у всіх всеукраїнських заходах на підтримку дитячого читання, наприклад, в «Книгоманії», котра передбачає проведення різноманітних конкурсів, читань, літературних фестивалів, книжкових виставок, промоакцій. В рамках кампанії діє конкурс «Найкращий читач України». Цього року дві наші зірочки Марійка Сутула (дитяча бібліотека ім. В.В. Маяковського) і Дарина Змисля (дитяча бібліотека ім. В.З. Нестайка) стали кращими читачами Маріуполя і представляли наше місто на обласному етапі. А читач дитячої бібліотеки ім. Г.К. Андерсена Влад Перлик гідно виборював звання Лідера читання-2020 також на обласному етапі всеукраїнського конкурсу «Лідер читання».

В дитячих бібліотеках активно проводяться заняття з бібліотечно-бібліографічної грамотності, де не лише навчають пошуку, опрацюванню інформації, а й виробляють навички безпечного користування мережевими ресурсами. На таких заняттях ми навчаємо користувачів опановувати навчальну, науково-популярну, довідкову літературу, виховуємо грамотного читача, що використовує книги для досягнення власної мети. Ми переконуємо користувачів, що шлях до успіху проходить через бібліотеку.

Роль бібліотек як відкритих майданчиків для просування кращої дитячої літератури, для обміну думками, дискусій, презентацій важко переоцінити. Тут

доречно привести за приклад діяльність клубу сімейного читання та дозвілля «Лелека», що діє в дитячій бібліотеці ім. В.З. Нестайка. Засідання клубу – це теплі сімейні посиденьки, де найпочесніше місце займають книги та читання, обговорення книжкових новинок і дискусії щодо творчості письменників, літературних напрямків і жанрів, де є місце і для веселих ігор дітлахів у ігровій кімнаті та для зустрічей з цікавими людьми.

Якщо бібліотека хоче бути сучасною і орієнтованою на користувача, вона повинна звернути увагу на сучасні електронні технології, на соціальні медіа і роботу в них.

Можна скільки завгодно говорити зараз про те, що традиційне читання з паперових носіїв переживає ситуацію гострої конкуренції з новими техніками читання, зокрема комп'ютерними. Зрозуміло, що на запобігання цьому явищу треба не тільки вміти працювати з електронними базами даних, а й якомога швидше опановувати сучасні технології, щоб бути цікавими своїм читачам, і щоб читачам було цікаво в бібліотеці. Так, більшість фахівців дитячих бібліотек пройшли онлайн-курси «Цифрова освіта», «Ефективні презентації» та ін., дистанційне навчання (наприклад, «Нова бібліотечна послуга: використання інформаційних технологій та інтернету», «Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек»).

Бібліотекарі систематично опановують нові програми та платформи для створення власної мультимедійної та інтерактивної продукції. Все частіше бібліотечні фахівці обирають онлайн-сервіси, які є зручними у використанні, не потребують інсталювання на комп'ютер та дозволяють використовувати в роботі нові бібліоформати. Інтерактивні плакати, онлайн-кросворди, пазли, вікторини, ігри, текстові ігри, флеш-картки, віртуальні подорожі стають унікальним контентом сторінок бібліотек у соціальній мережі Facebook та дозволяють дистанційно комунікувати із користувачами.

Нові можливості у створенні презентацій надають онлайн-сервіси Google Презентації та Prezi, а Crello та Canva – графічні онлайн-редактори, які окрім презентацій створюють дизайн зображення, анімацію та інфографіку. Kahoot!, Onlinetestpad, ThingLink, Biteable, Powtoon, Genially, Testix, LearningApps – сервіси для створення інтерактивних плакатів, тестів, ігор, стрічок часу та ін.

Онлайн-дошка Padlet дозволяє створювати інтерактивні проекти. Цей сервіс надає можливість максимально сконцентрувати інформацію за визначеною темою за допомогою текстових блоків, зображень, аудіо, відео, гіперпосилань, значок на мапі, завантажених файлів та ін.

Завдяки освітній платформі Learnis бібліотекарі готують для користувачів захоплюючі тематичні веб-квести.

Онлайн присутність дитячих бібліотек Маріуполя у всесвітній мережі Інтернет здійснюється через організацію і підтримку сторінок у соціальних мережах

(всі бібліотеки), каналу відео-, онлайн-презентацій «Дитячі бібліотеки м. Маріуполя» (<https://www.youtube.com/channel/UCGvB0I8PzgikOWRrQQCBxlw>). Всі свої напрацювання ми активно використовуємо в роботі.

Саме сторінки у соціальних мережах дозволяють не тільки рекламувати себе та поширювати інформацію про бібліотечні події, а й дають можливість ділитися інформацією з читачами та налагоджувати з ними віртуальні зв'язки.

Епідемія коронавірусу поставила дитячі бібліотеки у ситуацію швидкого реагування. Ми працюємо з карантинними обмеженнями, тому багато уваги приділяємо організації дистанційної роботи бібліотек. Щодня залишаємося на зв'язку з користувачами через електронну пошту, сторінки в соціальних мережах, телефон тощо. В соцмережах розміщуємо весь свій інтерактивний продукт: онлайн-презентації подій, свят, книг; онлайн-знайомства з творчістю письменників; віртуальні книжкові виставки та огляди літератури; квести, вікторини, ігри, інтерактивні плакати. Так, фахівці нашої бібліотеки постійно розповідають про свою роботу на сторінках у фейсбук (у нас є сторінка «дитяча бібліотека ім. Г.Х. Андерсена», (<https://www.facebook.com/andersentoread>) та телеграм, де ми активно спілкуємося з нашими читачами: знайомимо з книжковими новинками, розповідаємо про нові надходження, сповіщаємо про нові конкурси та фестивалі, пропонуємо до перегляду буктейлери, вікторини, відеолістівки, зроблені бібліотекарям, відповідаємо на запитання читачів, маємо змогу подовжити строк читання книжок і таке ін. Бібліотекарі залучають до онлайн-заходів своїх читачів: буктрейлери читачки дитячої бібліотеки ім. В.В. Маяковського Сутули Марії (<https://www.facebook.com/100033515777284/videos/305270550600135>), читачів дитячої бібліотеки ім. Г.К. Андерсена Хайтулова Влада (<https://www.facebook.com/andersentoread/videos/301636151067390>) і Перлика Владислава (<https://www.facebook.com/andersentoread/videos/294936301817950>); презентації улюблених книг читачів дитячої бібліотеки ім. В.З. Нестайка Філіпова Деніса (<https://www.facebook.com/libraryofthenameofnestayko/videos/345761406850582>) і Лізи Ревунової (<https://www.facebook.com/libraryofthenameofnestayko/videos/616679429050993>); цикл голосних читань «Торбинка історій» (читають читачі дитячої бібліотеки ім. А.П. Чехова) (<https://www.facebook.com/bibchehova/videos/1162909284088101>), (<https://www.facebook.com/bibchehova/videos/1184887008556995>) (<https://www.facebook.com/bibchehova/videos/1152625271783169>); буктрейлер Миколи Машкіна, (<https://www.facebook.com/bibchehova/videos/1162133697498993>) і презентація улюбленої серії книг Кьяри Тюхай (<https://www.facebook.com/bibchehova/videos/1155719721473724>), пізнавальна година «Історія книги» Єви Подобедової (<https://www.facebook.com/bibchehova/videos/1122350234810673>), читачів дитячої бібліотеки ім. А.П. Чехова та ін.

В дитячих бібліотеках організовані групи читачів, які підписані у viber на розсилку бібліотечних новин. Ми плануємо також скористатися можливостями відеоконференцій (zoom) для заходів, що заплановані до проведення.

Карантин з часом скінчиться, але світ вже буде іншим. Цифрові технології все більше увійдуть до нашого повсякденного життя. Робота онлайн і віртуальні сервіси найближчим часом стануть нормою. І ми це враховуємо вже сьогодні.

Звісно, зараз у книжки є багато конкурентів – можна погратися в комп'ютерні ігри, полазити в інтернеті. Тож на читання часу може просто не вистачати. Але ж і в «догаджетові часи» були діти, які читали книжки, але й були ті, котрі читали мало або навіть зовсім не читали. На сьогодні ситуація майже та сама. Сучасні діти більше знають, бо мають легший доступ до інформації. Але й сьогодні дитина або читає паперові, електронні й інтерактивні книжки, або ж не читає ніяких. Тому фахівці дитячих бібліотек наголошують на важливості привчати дитину до читання змалечку і, що важливо, протягом періоду зростання й формування особистості – плекати й підтримувати її культуру читання.

Марина Рудіч, директор КЗ «ЦБС м. Селідово» Донецької обл.

Новий формат – нові можливості

Селідове – невеличке шахтарське місто Донецької області, яке знаходиться за 35 км від зони проведення ООС, за історичними відомостями засноване у 1770 році. Тож цього року ми святкували 250 років Селідівській слободі.

Існує легенда, за якою у козаків, що перевозили сіль із Запоріжжя на Кубань (тобто чумакували), зламався віз, а з мішків, які вони везли, висипалася сіль. Так вони і оселились у наших краях. Річку назвали Солоною, а поселення Селідівкою. Можливо тому, що отамана (чи найбагатшого з них козака) звали Селід. До цих історичних подій у нашому місті на березі річки Солоної в 1977 році встановлено два пам'ятника архітектора Павла Гевеке.

Селідове – місто обласного підпорядкування. До складу Селідівської міської ради входять міста Українськ, Гірник, смт Курахівка, Гостре, Цукурине, Камішівка. Загальна чисельність населення становить близько 52 тис. мешканців.

До структури Селідівської централізованої бібліотечної системи входять сім публічних бібліотек: центральні міські бібліотеки для дорослих та для дітей м. Селідове; бібліотеки-філії № 1, № 2 (для дорослих та для дітей м. Українськ); бібліотеки-філії № 3, № 4 (для дорослих та для дітей м. Гірник); бібліотека-філія № 6 смт. Цукурине обслуговує дітей і дорослих.

Так склалося, що усі наші бібліотеки розташовані в одній будівлі. Ми бачимо в цьому тільки перевагу, бо заходи проходять у більш змістовному та яскравому форматі.

Життя центральних бібліотек міста в корені змінилось у 2016 році, коли ми стали учасниками реалізації проєкту за підтримки Міжнародної організації з міграції (МОМ) та фінансуванням уряду Японії. Проєкт тривав з жовтня 2016 року по березень 2019 рік. Це були дуже насичені й корисні часи – ми вчилися жити і працювати по-новому.

В рамках проєкту було проведено капітальний ремонт I поверху центральної бібліотеки для дорослих. Створений сучасний простір для спілкування громади – конференц-зал, обладнаний сучасною технікою. Що дозволило проведення масових заходів, які стали на багато насиченішими і яскравішими.

У 2018 році в рамках обласного проєкту «Гідна країна для гідних людей» було відремонтовано II поверх центральної бібліотеки, де відкрився молодіжний центр «Молодь+». У новому приміщенні розміщено центральну міську бібліотеку для дітей: абонемент, ігрова зона для відпочинку та дозвілля, читальна зала, в якій до карантину щосуботи працював безкоштовний сімейний кінозал. Більшість масових заходів центральні бібліотеки проводять спільно, тому присутня різновікова аудиторія – від малечі до дідусів та бабусь.

Робота бібліотек завжди насичена та багата на події. Яскраві світлини з наших заходів є доказом тому. Незабутнім залишилося свято – «Україна+», яке було організовано спільно з українсько-японським центром міста Києва, що працює на базі Київського національно-технічного університету України (КПУ). Наші гості, представники від Центру українсько-японської культури, зачарували усіх присутніх атмосферою «країни вранішнього сонця», її цікавою історією та неперевершеною чайною церемонією. Закінчилася зустріч на центральній площі міста дефіле японського літнього одягу – «кімоно» і «юката».

Завдяки музичній та озвучувальній апаратурі, отриманій у рамках проєкту, відбувся міський фестиваль «Зіркова сім'я» до Дня родини. Захід відкрив таланти наших містян маленьких і дорослих, об'єднав цілі сімейні династії, про які дізнались мешканці нашого міста. Фестиваль став початком щорічних традиційних заходів різного формату до Дня родини.

Не залишаються осторонь й традиційні свята: «Я люблю вишиванку» та «Українські вечорниці», які проходять в рамках роботи клубів за інтересами – «Гармонія» та «Берегиня» спільно з творчими колективами міста. На заходи ми залучаємо вихованців і працівників мистецької школи, міського центру дозвілля та українських традицій.

Популярним стало проведення масових заходів на відкритих майданчиках. Наприклад, до Всеукраїнського дня бібліотек завжди особлива підготовка. Зазвичай ці свята проходять на міських чи дитячих майданчиках. До підготовки ми залучаємо дітей – учасників бібліотечного гуртка «Промінчик», які залюбки допомагають у проведенні театральних постанов, усіляких розваг впродовж року.

Обов'язково ми приділяємо увагу своїм читачам – найактивнішим, найчитачішим, найстаршим і наймолодшим за віком. Це є стимулом для читачів та можливістю краще познайомитися. В рамках засідань клубу «Рима» постійно відбувається знайомство з талановитими земляками, серед них: Ольга Чупріянова, Валерій Кукушкін, Григорій Антонов, Віктор Рева. У центральній бібліотеці було організовано виставки творчих робіт молодих художників нашого міста Олександра Ремньова і Тетяни Полякової під назвою «Світ ваших захоплень». Також знаходимо можливість подякувати активним відвідувачам. Останнього разу нагороду отримав найстарший читач Сичов Микола Кирилович, 88 років. До бібліотеки він записався у 1980 року. Та й сьогодні доволі часто самостійно приходиться до бібліотеки і обирає собі необхідну літературу, переважно історичні книжки.

Наймолодший читач – Гончаренко Варвара, прийшла до бібліотеки у п'ятирічному віці. Дуже активна і комунікабельна дівчинка.

Найактивніша сім'я – родина Клименко (переселенці з Донецька), багато читають та беруть активну участь у бібліотечних заходах.

Найактивніший читач – Мовсесян Євгенія, учениця 7 класу, свій вільний час зазвичай проводить у бібліотеці, багато читає, головна героїня дитячих бібліотечних свят.

Майстер-класи – це досвід роботи, який розширив можливості як працівників, так і наших читачів. В наших бібліотеках проходили майстер-класи: «Майстриня», «Твістинг», «Вироби з глини», «Чарівна голочка», «Закладка книжкова – помічниця чудова», «Різдвяні прикраси». Усі вони відбулися завдяки співпраці з Центром дитячої та юнацької творчості м. Селидове, Територіальним центром відвідувачів денного перебування м. Селидове, волонтерам та нашим творчим читачам.

Певний час у центральних бібліотеках проходили безкоштовні курси для дорослих «Безмежний світ української мови» та для учнів початкової школи – англійська мова «Story fan», які викладали педагоги-волонтери. В кінці 2019 року для дітей від 8 до 15 років проходили безкоштовні курси «Лабораторія роботів». Їх проводили студенти ДонНТУ м. Покровськ в рамках ініціативи «Meet and Code» (програмування для дітей та молоді). Протягом курсу діти робили перші кроки у робототехніці, вчилися створювати автономних роботів, програмували датчики, мотори та різні пристрої.

Хочу особливо виділити роботу наших бібліотек-філій. Це колективи творчих, активних та професійних фахівців, які тісно співпрацюють з освітніми закладами та мистецькими школами. В «арсеналі» їх масової роботи багато як традиційних, так і сучасних заходів.

Дитячі бібліотеки проводять екскурсії з дошкільнятами «Подорожі у казку», Open Air – читання на свіжому повітрі, літературні марафони, цікаві бесіди, вікторини, конкурси, під час літніх канікул запрошують до себе шкільний табір, у філії № 2 (м. Українськ) успішно працює відеотека для малят «Мандрівка у книжковий світ».

З 2012 року у центральній бібліотеці працює Школа інформаційної грамотності. Її цільова аудиторія – люди похилого віку. Заняття відбувалися щовівторка, індивідуально та в групах. Головна мета – підвищення рівня інформаційної культури для самостійного користування комп'ютером, планшетом, смартфоном.

З 2020 року ЦБС бере участь у національній кампанії з цифрової грамотності Національна онлайн-платформа «Дія. Цифрова освіта», яку ініціювало Міністерство цифрової трансформації України. Бібліотеки ЦБС стали офіційним хабами цього проєкту. А в центральній бібліотеці встигли ще до карантину видати задоволеним користувачам сертифікати про засвоєння базового рівня цифрової грамотності та пройти 1 сезон освітнього серіалу «Базових цифрових навичок».

У житті кожної людини трапляються зустрічі, які особливо припадають до душі та надовго залишаються в пам'яті. У нашій бібліотеці також проходили зустрічі, які залишились на світлинах та в наших серцях.

Дмитро Білий, автор багатьох історичних творів, серед яких: «Волонтер», «Заложна душа», «Шлях срібного сеструба». Дмитро – наш земляк, доктор історичних наук, письменник, волонтер, він презентував свою нову книжку «Дивовижні пригоди скіфа Атея».

Незабутній творчий вечір сучасного українського письменника, поета, перекладача, громадського активіста, а також співака і музиканта Сергія Жадана – надовго запам’ятався нашим містянам! Присмним моментом заходу стала зустріч нашого юного читача-переможця конкурсу «Читай-пиши» зі своїм кумиром.

Музичні вечори з талановитими молодими музикантами запали в душі наших прихильників. Гостями були українські музиканти Володимир Улахович та Антон Ізмайлов (група «Тимчасова назва»), етно-рок група «ГаРута» та чарівна українська співачка з міста Рівне, волонтерка Христина Панасюк.

Бібліотеки завжди особливу увагу приділяють розвитку творчого потенціалу дітей і підлітків, залучаючи їх до участі у різноманітних літературних конкурсах. Так, 2019 рік приніс нам наступних переможців: Могилевич Оксана посіла II місце на обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Лідер читання»; Руда Тетяна – переможець обласного етапу Всеукраїнського дитячого літературного конкурсу «Творчі канікули» в номінаціях «Так, я люблю Україну!» та «Безмежний світ моєї уяви»: Всеукраїнський конкурс-есе «Діти єднають Україну» приніс нам три призових місця. У 2020 році наша активність значно виросла. Маємо гарні результати у наступних конкурсах: конкурс-відгуків «Читай-пиши», організованому благодійним фондом Сергія Жадана, наш читач Клименко Федір посів I місце у віковій категорії 10-13 років, а на Всеукраїнському конкурсі «Лідер читання» він посів II місце у обласному етапі; на Всеукраїнському літературному конкурсі «Творчі канікули – 2020» у номінації «Так, я люблю Україну», в обласному етапі переможницею стала Борульник Олександра, вікова категорія 14-18 років; на Всеукраїнському літературному дистанційному конкурсі «Лавина талантів» та «Талановитий Я», які проводились за підтримки Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури України, два переможця у номінації «Поезія» – Борульник Іван, 11 років і Берник Романна, 72 роки; на Міжнародному дитячому конкурс-єднанні «На одній хвилі» отримали три призових місця в обласному турі.

Для участі у Регіональному конкурсі «Я – майбутнє Донеччини» ми надіслали роботи п’яти наших читачів, які увійдуть до збірки обласної дитячої бібліотеки для дітей.

Карантин вніс свої корективи у роботу закладу. Для того, щоб наблизитись до читачів, у кожній бібліотеці було створено власні сторінки у фейсбуці. Це дало дуже позитивні результати.

Так, сторінка Селидівської централізованої бібліотечної системи, яка була створена 22 грудня 2017 року до карантину мала 149 підписників, а сьогодні вже 461. Вибуховий ріст відбувся саме під час карантину! Бібліотекарі Селидівської ЦБС регулярно діляться своїми надбаннями у професійних групах «Сучасний бібліотекар», «Тільки жваві бібліотекарі», «Додай бібліотеку в друзі». Пишаємось, що багатьох колег зацікавила наша сторінка, і вони стали нашими передплатниками! Також пости про події з бібліотечного життя з’являються в

групах «Молодь+», «Наше Селидово», «Ильнична+» та ін. Сторінка центральної бібліотеки для дітей була створена 3 липня 2020 року, бібліотек міста Українська та міста Гірника – 4 серпня 2020 року. Сміливо можемо сказати, що сьогодні до наших заходів долучаються прихильники з усієї України, ближнього та далекого зарубіжжя!

Щоб мати зворотній зв'язок з відвідувачами наших сторінок, ми проводили різноманітні онлайн опитування (наприклад, «Книга літа. Яка вона для Вас?» або «Чи любите Ви читати? Ваша улюблена книга?»). Відповіді нас радували, тому що вони були позитивними. Гарний результат принесли фотоконкурси «Бібліотека в моєму житті!», «Моє книжкове літо», «В гармонії з природою». Особливо вдало пройшов фотоконкурс «Я люблю вишиванку» до Всесвітнього дня вишиванки. До нас надійшло 48 світлин та одна фотопрезентація від 25 учасників з нашого району і навіть від однієї родини з міста Львів. Щиро були вдячні усім учасникам за прекрасну можливість захоплюватись красивими родинами, прихильниками українських вишиванок. За участь у таких конкурсах ми готуємо невеличкі подарунки-сувеніри нашим переможцям.

На сторінках наших бібліотек відвідувачі можуть познайомитись з віртуальними виставками до знаменних і пам'ятних дат, з новими надходженнями бібліотеки. В ЦБД щотижнево виходить віртуальний бібліопорадник [#Селидівська центральна міська бібліотека радить прочитати](#), у центральній бібліотеці для дітей – «Книжка-тижня».

Бібліотеки-філії також регулярно рекламують новинки свого фонду. Крім того, проводили віртуальні мандрівки, екскурсії, презентації, інфомікси, бібліофреші, години естетичної насолоди та інші віртуальні заходи Бібліотеки м. Гірник розміщували на своїй сторінці відеоролики «Краєзнавчі поетичні сторінки», на яких читачі декламували свої власні вірші.

Хочу розповісти про ще один успіх у роботі наших бібліотек-філій м. Українська та м. Гірник – це зв'язок з волонтерами. У 2018 році відбулося знайомство з Анною Домбровською, військовим журналістом, документалістом та волонтером, яка працює в зоні ООС з 2015 року. Завдяки їй у 2019 році бібліотеки отримали 1273 примірника україномовних книг сучасних і класичних авторів української і світової літератури. В цьому році також майже 600 примірників нових книжок. Наші фонди стають оновленими і сучасними.

Крім того, Селидівська центральна міська бібліотека бере участь у Програмі поповнення фондів публічних бібліотек України 2020 року, яку адмініструє Український інститут книги. Тож з нетерпінням очікуємо на нові книжкові надходження для наших читачів!

Звичайно наш досвід досить скромний, але ми працюємо щиро і з любов'ю. Для таких шахтарських міст як наше, бібліотеки не просто заклад, де можна отримати необхідну книгу, це місце спілкування, дозволення та відпочинку. Приємно бачити щирі посмішки дітей та дорослих, чути слова подяки за свою роботу.

Нателла Терещенко, завідувач відділу обслуговування учнів 5-9 кл. КЗ «Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва» ЗОР

Підвищення читацької активності дітей у новій реальності

XXI століття – епоха інформації і наукових знань, ера інформатизації. Інформація все частіше визначається як основний ресурс майбутнього, але повністю використовувати його зможуть тільки ті члени суспільства, які мають необхідні знання і підготовку до навігації в інформаційному просторі, хто володіє відповідною інформаційною культурою.

Яка доля бібліотек в цифрову епоху? Сучасні бібліотеки покликані не лише підтримати людей в пошуку необхідної інформації – реалії цифрового світу вимагають і якісних змін форм та методів бібліотечного сервісу. Бібліотеки повинні використовувати цифрові технології як засіб досягнення гуманістичних цілей, спираючись на принцип «будь-які технології для бібліотеки, а не бібліотека для цифрових або навіть конвергентних технологій». Бібліотеки гостро усвідомлюють необхідність адаптувати свою роботу до інноваційного розвитку епохи, багато з них вже орієнтувалося на «життя в цифрі».

Сьогодні у бібліотеках проводять заняття з інформаційної та медіаграмотності, курси з програмування, цикл занять з використанням інтерактивної дошки, планшетів, навчання з ІТ-дисциплін. Виникли нові спеціалізовані бібліотечні сервіси: попереднє електронне замовлення в електронному каталозі, автоматизована книговидача та повернення, нагадування е-поштою про закінчення терміну користування документами та про заборгованість.

Бібліотекарям необхідно відслідковувати нові галузеві й освітні тренди, щоб гнучко реагувати, освоювати їх, впроваджувати нові послуги для користувачів бібліотеки.

Постає питання про оновлення роботи бібліотек на підтримку книги і читання як найважливішого засобу інтелектуального, творчого та духовного розвитку особистості. Враховуючи реальну ситуацію, бібліотеки мають цілеспрямовано проводити роботу з формування культури інформаційної та читання: складати програми виховання читацької культури, упроваджувати диференційований, індивідуальний підхід до роботи з читачем. Бібліотеки мають активно освоювати електронний простір, створювати власні електронні ресурси для підтримки книги, читання.

Наразі бібліотека – бібліотечно-інформаційний та соціокультурний центр. Бібліотекар повинен уміти працювати не тільки з електронними базами даних, а й володіти сучасними інформаційними, комунікативно-комп'ютерними та мультимедійними технологіями для модернізації процесу формування бібліотечного фонду та обслуговування, максимального задоволення потреб читачів в

форматі якісно нових інформаційно-освітніх послуг. З цією метою кожна бібліотека створює сайти, які дають можливість представити книгозбірню як інформаційний ресурс, який діє в єдиному інформаційному просторі, зробити її більш відкритою і доступною для кожного користувача. Бібліотека, яка хоче відповідати вимогам плюралістичного суспільства, має поєднувати, гармонізувати в собі всі види інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації.

Більшість дитячих бібліотек області ведуть сторінки в соціальних мережах, таких як Facebook, Instagram, на сервісі YouTube, де поширюється корисна інформація як для користувачів, так і для бібліотекарів; загальні чи спеціальні (присвячені певним темам чи спрямовані на конкретну аудиторію) блоги. Наприклад, Закарпатська бібліотека для дітей та юнацтва веде книжковий блог «Читалочка»; віртуально помандрувати Закарпаттям можна завдяки краєзнавчому блогу «Мандруймо разом Срібною Землею». На сьогодні блог регулярно поповнюється дописами про цікаві куточки нашого краю і доповнюється списком бібліографічних джерел. Тут розміщені віртуальні тури, віртуальні виставки та бібліографічні посібники про край, створені працівниками бібліотеки.

Сьогодні такі традиційні форми бібліотечної діяльності як виставки, огляди літератури схильні до тенденції віртуалізації, що відкриває нові можливості не тільки щодо розкриття бібліотечних фондів, а й стимулює читацьку активність.

Під час організації виставок результативним буде використання книг з сучасним оформленням обкладинки, в яких поряд з якісною поліграфією застосовуються «слова-магніти» і «чіпляють» заголовки («книга-бестселер», «книга-екранізація»). Це допоможе утримати увагу, викликати певний інтерес до книги.

Завдяки сьогodнішнім інформаційним технологіям читач може ознайомитись з виставкою як в бібліотеці, так і її віртуальною версією на сайті, в соцмережах.

З цією метою ми активно використовуємо різноманітні сервіси, як-от ThingLink та SlideShare. «Книжкове дерево», «Книги-мотиватори», «Як пройти в казку», «Мистецтво жити разом», «Соборна. Вільна. Неподільна. Моя Україна» – це лише невеликий перелік віртуальних книжкових виставок, створених бібліотекою. Заслуговує на увагу й інтерактивна віртуальна виставка «Україна є, Україна буде» (бібліотека-філія для дітей смт Королево, Виноградівської ЦБС).

На сервісі інтерактивних публікацій Calameo наші юні користувачі можуть ознайомитися з рекомендаційними списками літератури, а вчителі-предметники з інформаційними бібліографічними виданнями (Серія «Освітнянські вітрила: методика, теорія, досвід»). Працівниками інформаційно-бібліографічного відділу створено вже 9 випусків інформдайджесту «Цілком таємно. Досьє на літературних героїв». В кінці кожного досьє є підказка, з якого твору літературний герой та рік видання твору. Досьє доповнюють списки рекомендованої літератури та коротка інформація про авторів.

Навіть у цифрову епоху для бібліотек на першому місці залишається читач. Одним із важливих засобів формування особистості дитини як майбутнього творця культури, духовних цінностей є читання. Місія бібліотеки – розвивати у

юного покоління творчі здібності та інтелект через читання. Саме читання залишається важливим у формуванні особистості в інформаційному суспільстві. Залучаючи до найкращих зразків літератури, бібліотекарі допомагають відкрити її глибини і стимулювати духовне зростання юних читачів.

Для заохочення дітей та юнацтва до систематичного читання, підвищення рівня їх читацької компетентності бібліотеками області проводиться багато різноманітних заходів. Це Всеукраїнські конкурси «Книгоманія», «Лідер читання» та «Творчі канікули» літературні фестивалі, промоакції, квести, вікторини, книжкові виставки тощо.

За ініціативи представника Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва на Закарпатті дитячої письменниці Галини Малик і за підтримки департаменту культури Закарпатської облдержадміністрації проводиться соціокультурний проєкт «Все Закарпаття читає дітям». На базі бібліотеки відбулися зустрічі з колишнім головою Закарпатської організації Національної спілки письменників України Василем Густі; кандидатом філологічних наук, літературознавцем Наталією Ребрик; членом Станичної пластової ради Софією Будник; артистом Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв, Любомиром Гелясом; відомою письменницею краю Лідією Повх; головою Всеукраїнського товариства «Лемківщина» Василем Мулесою.

Щоб виявити обдарованих та талановитих підлітків дитячі бібліотеки організовують районні та міські конкурси, які також розвивають інтерес до читання, залучають нових користувачів до бібліотеки.

П'ять років поспіль Виноградівська РДБ спільно з бібліотеками-філіями системи успішно проводить районний конкурс дитячої літературно-художньої творчості «Світанкові роси». Конкурс проводиться за спонсорські кошти та підтримки районних меценатів. Результатом Конкурсу є альманах дитячої творчості «Дарунок дитячих сердець», який містить кращі творчі роботи дітей-учасників (5 випусків).

Вже другий рік за сприяння департаменту культури Закарпатської ОДА у Закарпатській обласній бібліотеці для дітей та юнацтва серед учнів 9-10 класів проходить обласний літературний конкурс «Молодіжний едельвейс».

Мукачівська міська бібліотека для дітей стала ініціатором проведення загальнономіського конкурсу «Юні поети Мукачева». Автори найкращих творів взяли участь у поетичному гала-концерті «Вірші – це емоції одягнені в слова». Популяризацією творчості юних поетів став випуск збірника дитячої поезії юних мукачівців «Первоцвіт».

Дієвим способом заохочення підростаючого покоління до читання є презентації книг та творчі зустрічі з авторами. В стінах обласної книгозбірні неодноразово відбувалися прем'єри книг відомих письменників краю: Василя Шкірі, Ольги Тимофієвої, Лідії Повх, Олександра Гавроша, Дмитра Кешелі, Мирослава

Дочинця, Людмили Кудрявської тощо. Такі зустрічі проходять із застосуванням нових методик та нестандартних ідей, завжди цікаво, емоційно, жваво.

У 2020 році, коли світ накрила пандемія коронавірусу, бібліотекам довелося кардинально перебудувати свою діяльність. Живе спілкування з користувачами, організація і проведення гучних, масштабних подій стали неможливими, тому бібліотеки «пішли в інтернет» і тепер активно шукають способи, як організувати події онлайн, на які «прийдуть» відвідувачі. Наприклад, онлайн-читання творів письменника-земляка, відеомандрівка краєм, розповідь про видатних особистостей і пам'ятки села, району або локальні події, зустріч в прямому етері з відомими людьми, відеоогляди та віртуальні виставки, флешмоби і челенджі в соціальних мережах та інше.

Саме на часі стала активна популяризація книжкових фондів в онлайн-режимі, книгозбірні області регулярно знайомлять користувачів з добірками книг. Під час літніх канікул в Закарпатській ОДЮБ один раз на тиждень проводилися голосні читання онлайн «Мандрівка в літо з закарпатською книжкою». До Всеукраїнського дня бібліотек створила свій власний книжковий кіномайданчик «Bookselfie». Ужгородська МДБ підготувала онлайн-знайомства з книгами про космос, коміксами, жажливчиками. Виноградівська РДБ організувала у сквері роботу виїзної читальної зали «З казкою відкриваємо світ». Із книжковим фондом користувачі районної книгозбірні знайомляться в інформаційно-бібліотечній онлайн-студії «Час дитячої книги».

Закарпатська ОДЮБ спільно із програмою «Дитячий простір», яка виходить на телеканалі 21 Ужгород, розпочала знайомити юних глядачів із письменниками краю. Це не прості інтерв'ю, а справжній батл поколінь.

До Міжнародного дня сім'ї працівники відділу обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 класів провели відеоконференцію з активними читаючими сім'ями. Зустріч відбулася в теплій атмосфері, кожен зміг поділитися книжковими вподобаннями саме його сім'ї почути щось нове і цікаве для себе, в котрий раз переконався, що сімейне читання передбачає спілкування родини та має неповторний бібліотерапевтичний ефект.

Під час карантину багато бібліотек практикують ігри в онлайн-форматі (конкурси, вікторини, квести в соціальних мережах). Ужгородська МДБ запропонувала своїм користувачам взяти участь в онлайн-фотоконкурсі «Ужгород крізь об'єктив», онлайн-конкурсі «3 днем народження, Україно!», онлайн-конкурсі до Дня Незалежності «Куточки України, що вражають». У Великоберезнянській РДБ відбулися районні онлайн-конкурси «Модна зачіска юної панянки» та «Вінок сплітаю з квітів рідного краю».

За допомогою онлайн-сервісу LearningApps.org працівниками Закарпатської ОДЮБ створено онлайн-вікторини «Замальовки з Європи» до Дня Європи, «Хто автор?» за творчістю закарпатських авторів, «Пеппі Довгапанчоха – 75!», «Впізнай мене» до 185-річчя Марка Твена. вікторини до Дня Конституції України та Дня Незалежності України.

Організовано відеомандрівку «Топ-10 міст в Ужгороді», подорожі «По Закарпаттю автомобілем», віртуальну мандрівку «Дивовижна палітра світових бібліотек» (Закарпатська ОДЮБ), віртуальну подорож «Цікавинки Ужгорода», «Ужгород відомий і невідомий» (Ужгородська МДБ); віртуальну мандрівку «Даніель Дефо – просвітитель XVIII століття» (б/ф села Порошково Перечинської ЦБС) та інші.

Не зупиняла свою діяльність і творча майстерня «Джерельце», яка діє у Закарпатській ОДЮБ вже багато років. Під час карантину керівник студії Олеся Рибалко проводила майстер-класи в онлайн-режимі.

Отже, і в умовах карантину бібліотеки залишаються на постійному зв'язку зі своїми користувачами. Без комп'ютерів, інтернету, систем автоматизації, постійного навчання та освоєння нових інструментів нам, працівникам бібліотек, немає майбутнього. Сьогоднішні пріоритети повинні бути пов'язані з максимальним використанням мережевих технологій, спрямованих на залучення юного читача в інформаційний та бібліотечний простір, формуючи у нього стійку звичку до осмисленого читання.

Юлія Животовська, завідувач відділу підліткового читання Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка

Виховання читацької культури підлітків у дитячій бібліотеці: з досвіду роботи Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка

Читацька культура – це сукупність знань, умінь та почуттів читача, які дозволяють йому повноцінно та самостійно засвоювати інформацію. Тому, коли ми говоримо про формування читацької культури підлітка в дитячій бібліотеці, ми розуміємо, що перші кроки й ази цієї культури повинні закладатися ще в зовсім ранньому дитинстві і, звичайно ж, у співпраці таких соціальних інститутів, як сім'я, дитячий садок, школа та бібліотека.

Незважаючи на сучасні інформаційні технології, книга залишається потужним інформаційним джерелом. Спілкування з нею допомагає оволодіти певними знаннями, долучитися до культурних надбань і цінностей. Тому ми, працівники Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, знайомимо юних читачів з літературою, поширюємо знання про сучасних українських і зарубіжних авторів, залучаємо дітей до читання творів позашкільної програми, виробляємо в них навички і вміння самостійної роботи з текстом, а також допомагаємо у формуванні читацьких інтересів та розширюємо діапазон читацької компетентності.

За останні роки в країні з'явилося багато нових авторів, цікавих книжок. Наша задача, щоб діти їх знали і хотіли читати. Бібліотекарі завжди раді допомогти користувачам вибрати серед розмаїття яскравих обкладинок ту книгу, яка прийдеться читачеві до душі та сприятиме розвитку інтересу дитини до читання. Як сформувати в дитини читацький інтерес, щоб художня література стала для неї предметом естетичної насолоди? Як відірвати підлітка від комп'ютера? Ці питання турбують нас кожного дня.

Допомагають нам у вирішенні цього завдання різноманітні види бібліотечної роботи. Одним з таких є книжкові виставки з цікавими назвами та представленими на них книжковими новинками, які відразу привертають увагу читачів.

Під час оформлення різноманітних виставок літератури для учнів середнього і старшого шкільного віку, а саме: «На старт! Увага! Літо!», «Модна читанка», «Читай. UA», «Майбутнє з книгою!», «SUPER books», «Час. Закон. Молодь». Ми використовуємо різноманітні опитування, анкетування, пам'ятки, книжкові закладки «Чари Купальської ночі», «Людина не товар», «Якби я був президентом України...», «Книжковий хіт-парад – 10», аби провести невеликий моніторинг, вивчити попит наших користувачів та допомогти їм у виборі книг.

Масова робота – невід'ємна частина діяльності будь-якої бібліотеки, особливо бібліотеки для дітей. Сьогодні можна застосовувати будь-які форми масової роботи, аби вони були цікавими для наших читачів, та під час проведення

яких вони мали можливість проявити свою ерудицію, сформулювати та висловити власну думку, закріпити знання як класичної, так і сучасної літератури. З цією метою у відділі систематично проводимо презентації новинок літератури та активно впроваджуємо інноваційні форми роботи: пар-акції, флешмоби, книжкові інсталяції, квести, а також заходи творчого об'єднання BiblioHab «11 +».

Проєкт «BiblioHab «11 +»» реалізується фахівцями відділу підліткового читання за підтримки дирекції бібліотеки. З початку 2020 року під Бібліохаб переобладнана одна із кімнат відділу: закуплені меблі, йде переоформлення дизайну приміщення, розроблена програма діяльності Бібліохабу, яка включає різні напрями, а саме: обговорення сучасних книжок для підлітків та цикл зустрічей з цікавими людьми «Моя формула успіху»; цикл творчих майстерень «АРТ-терапія хендмейд»; Game Land (розваги та настільні ігри для підлітків); Cinema town (перегляд кінофільмів) тощо. Сучасний бібліотечний простір та незвичайні заходи привертають увагу підлітків та сприяють залученню їх до бібліотеки.

Велику увагу відділ приділяє заходам з національно-патріотичного та морально-етичного виховання молоді. Тож до державних свят і знаменних дат проводимо: інформини, години національної гордості, мужності і пам'яті, флешмоби та виготовлення бібліотечних плакатів, постерів, пізнавальні програми та змагання майбутніх козаків, зустрічі та соціокультурні акції тощо.

Молодь цікавиться також тим, як живуть і навчаються їх однолітки в Європі. Тому фахівці відділу підліткового читання стали активними учасниками проєкту «Інформаційна підтримка ЄС бібліотекам для дітей та юнацтва», щоб бути у темі і надавати інформаційну допомогу нашим користувачам. У 2020 році ми відвідали серію вебінарів «Публічні заходи в бібліотеках на європейську тематику» та взяли участь у Всеукраїнському відеофлешмобі «Україна та Європа: прямуємо разом» від Представництва ЄС в Україні (European Union in Ukraine), розмістивши на бібліотечній сторінці в фейсбук створений відеоролик #ЄвропаЦеЯ.

Нажаль, не все намічене ми змогли реалізувати у зв'язку з карантинном, але цю роботу плануємо продовжити у наступному році.

Карантинні обмеження не зупинили процес самовдосконалення та саморозвитку наших працівників, а надихнули їх новими ідеями, що сприяють віддаленому спілкуванню з нашими читачами в соціальних мережах та допомагають представляти різні форми заходів онлайн. Зокрема, буктрейлери, інфовікторини «Прокачаємо свою спостережливість!» та «Передбачення від письменника», відеоролики щодо популяризації читання та нових книжок відділу систематично висвітлювались на сторінці бібліотеки у фейсбук. Відділ підліткового читання отримав головний приз у конкурсі «Тут читають «Однокласник»» за підсумками голосування користувачів фейсбуку, а саме передплату на журнал «Однокласник» та комплект підліткової літератури для бібліотеки. Дистанційно були проведені обласні тури масштабних Всеукраїнських конкурсів для дітей «Книгоманія – 2020», «Лідер читання» та «Творчі канікули – 2020». Фахівці відділу допомагали у розробці та обробці тестових завдань, відеороликів та

творчих робіт талановитих читачів, які надходили до оргкомітету та обласного журі.

Карантин змінив плани, але не цілі!

Послуги нашої бібліотеки розвиваються за інноваційними напрямками з використанням різноманітних креативних форм роботи, які завдяки актуальності змісту, творчому підходу та цікавим назвам здатні привертати до себе увагу користувачів бібліотеки, а також залучати нових відвідувачів.

Гарна репутація нашої бібліотеки – найкраща реклама для нас.

Сімейний бібліофестиваль «Відкриваєм двері в літо» як форма популяризації книги та читання: новий формат

Промоція книги та читання – найбільш значиме завдання бібліотек для дітей. Ніхто не заперечує, що читати важливо, а відоме всім гасло «Читай, формат не має значення» залишається актуальним.

Пандемія ковіду внесла суттєві зміни в діяльність бібліотек, але це не зупинило роботу з популяризації книги та читання серед дітей та підлітків. Наша обласна бібліотека для дітей «Юний читач» з 17 березня закрилася на карантин для читачів та відвідувачів: деяких працівників перевели на дистанційну роботу, хтось взяв щорічну відпустку або пішов у простій. В такому закритому режимі ми працювали до 10 червня. Хочу зазначити, що бібліотекарі, які працювали дистанційно розуміли, що це не відпустка і не зайві дні відпочинку, тому доклали максимум зусиль для того, щоб робота бібліотеки, її гуртків та студій не припинялася, але в новому форматі – онлайн. В цей час значно активізуються сторінки бібліотеки у фейсбук та інстаграм, започатковуються нові проекти: #митворчі, онлайн-галерея «Уроки різноколірного чарівництва» і наш традиційний сімейний бібліофестиваль «Відкриваєм двері в літо» 1 червня 2020 р. до Міжнародного Дня захисту дітей відбувся в онлайн форматі.

Підготовку до фестивалю почали заздалегідь. Всі бібліотекарі, працюючи дистанційно, подали свої пропозиції до плану проведення онлайн-фестивалю, і всі підготовлені активності були розписані по годинах, тобто в який саме час вони з'являться на сторінці «Юного читача» у Фейсбуці. Розпочинав фестиваль створений нами музичний відеоролик, що вмістив найяскравіші фотографії і найцікавіші моменти фестивалів попередніх років як нагадування читачам, що фестиваль живе і буде проводитись за будь-яких умов. А далі за планом – відеогляд новинок сучасної української та зарубіжної літератури для дітей, віртуальна виставка книжок, в яких піднімається тема булінгу «Цей дорослий дитячий світ», інтерактивна відеовікторина за творчістю Артура Конан Дойля, учасник якої повинен був вибрати правильні відповіді із запропонованих і скласти ключове слово, якщо слово в коментарях до вікторини було правильним, то перший читач, який його записав, отримував приз – книгу. Популярністю користувались і майстер-класи, розраховані на дитячу аудиторію із залученням родини на допомогу дитині. Цікавою для читачів-дітей була фотогалерея «Іграшки в бібліотеці». Ми хотіли показати нашим відвідувачам, що роблять або чим займаються в бібліотеці іграшки, коли бібліотека закрита на карантин. Вийшли дуже дотепні фотографії, які по-своєму теж популяризують книгу та читання.

Родзинкою цьогорічного онлайн-фестивалю стала співпраця з YouTube каналом «Для дотепного віку» в рамках некомерційного літературного онлайн-

проєкту «ФАЛЬКОЛО – родинне читання». Мета проєкту – долучитись до читання вголос поезій відомого українського поета Григорія Фальковича, який в цьому році відзначає поважний ювілей. Долучитись до цього проєкту могли всі бажаючі. Ми ухопились за таку можливість поспілкуватись онлайн із самим автором і попросили ініціативну групу YouTube каналу в свою чергу записати звернення до всіх дітей з нагоди Міжнародного дня захисту дітей, що і було зроблено. На електронну пошту отримали відеозвернення поета і у відповідний час розмістили його на сторінці бібліотеки у фейсбук. У відповідь наша бібліотечна Бабуся Ягуся записала 2 відеоролики, в яких вона дітям вголос читає вірші Григорія Фальковича. Ці ролики були опубліковані за програмою фестивалю та на YouTube каналі «Для дотепного віку». Завершився наш онлайн-фестиваль піснею про бібліотеку. Всі активності в рамках переглянути на сторінці у фейсбук, для цього не потрібно довго відшукувати необхідне, просто наберіть #Відкриваєм_двері_в_літо, і весь фестиваль з'явиться в повному обсязі.

Фейсбук також надає статистику щодо дописів, які були опубліковані, тож можна порахувати, яка кількість відвідувачів сторінки була охоплена онлайн-заходами. Ми порахували – всього охоплено фестивалем 6 487 користувачів соцмережі. Із них 370 користувачів поставили вподобайки і зробили репости, 735 користувачів написали коментарі або долучились до обговорення активностей. На мою думку, статистика непогана, тож такі онлайн-заходи можуть бути запроваджені в роботу бібліотек для дітей особливо під час карантинних обмежень, але «живе» спілкування з нашими читачами все ж таки більш значиме для нас, бо ми зразу бачимо реакцію дітей на ті активності, які їм пропонуються. А бачити щасливі очі дітей, їхні усмішки – це найбільша винагорода для бібліотекарів.

Сучасна дитяча книга і читання в епоху цифрової культури
Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару

Відповідальна за випуск Гордієнко А.І.

Матеріал підготувала Кузілова Т. М.

Літературний редактор Кійко Н.М.

Комп'ютерна верстка Кійко Н.М.

Підписано до друку 30.12.2020

Зам. № 25. Наклад 75 прим.

Видавець та виготовлювач

НБУ для дітей

вул. Януша Корчака, 60, м. Київ, 03190

Тел./факс 400-65-87, тел.: 400-05-01, 400-70-91

<http://www.chl.kiev.ua>, mail: library@chl.kiev.ua

вул. Януша Корчака, 60,
м. Київ, 03190
Тел./факс 400-65-87,
тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua